

Τμήμα Διεθνών Σχέσεων, Στρατηγικής και Ασφάλειας

**Οι Υποχωρήσεις της Ελληνικής Πλευράς
στο Κυπριακό Ζήτημα, 1974-2017**

Σταύρος Χριστοδούλου

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΠΙΒΛΕΠΩΝΤΑ:

Δρ. Κυριάκος Ιακωβίδης

Ιανουάριος 2025

Τμήμα Διεθνών Σχέσεων, Στρατηγικής και Ασφάλειας

**Οι Υποχωρήσεις της Ελληνικής Πλευράς
στο Κυπριακό Ζήτημα, 1974-2017**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
Μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στο τμήμα Διεθνών Σχέσεων
Στρατηγικής και Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

Σταύρος Χριστοδούλου

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Δρ Κυριάκος Ιακωβίδης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ Φλώρος Φλούρος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ Ιωσήφ Δεμερτζής

Ιανουάριος 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Σταύρος Χριστοδούλου, 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει
απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Σταύρος Χριστοδούλου

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: **Οι Υποχωρήσεις της Ελληνικής Πλευράς στο Κυπριακό Ζήτημα, 1974-2017**

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2025 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Δρ Κυριάκος Ιακωβίδης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ Φλώρος Φλούρος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ Ιωσήφ Δεμερτζής

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Σταύρος Χριστοδούλου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο **«Οι Υποχωρήσεις της Ελληνικής Πλευράς στο Κυπριακό Ζήτημα, 1974-2017»**, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Σταύρος Χριστοδούλου

Αφιέρωση

Στη γυναίκα μου για την αμέριστη στήριξη και στις δύο μου κόρες για τις κοινές μας στιγμές που τους έκλεψα.

Περίληψη

Το τέλμα στο οποίο περιήλθε το Κυπριακό από το 2017 αποτέλεσε την αφορμή για τη συγγραφή της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής. Η διαμορφωθείσα κατάσταση αδράνειας ήταν το θλιβερό αποτέλεσμα μιας πολύχρονης διπλωματικής προσπάθειας την οποία εξετάζει η παρούσα εργασία. Γίνεται μια ιστορική αναδρομή από τη δεκαετία του 1950 και εντεύθεν με σημείο εστίασης τα προτεινόμενα σχέδια λύσης και τις διπλωματικές διεργασίες που τα περιέβαλαν: τις μεταβαλλόμενες πολιτικές επιλογές της ηγεσίας Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και τον καθοριστικό ρόλο των τριών εγγυητριών δυνάμεων, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και των έτερων ισχυρών του διεθνούς συστήματος, που συνεργατικά καθόρισαν εν τέλει τον ρου της ιστορίας του Κυπριακού. Στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει πώς οι διαχρονικές υποχωρήσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς και πολιτικοί χειρισμοί σε κομβικά χρονικά ορόσημα μας οδήγησαν προοδευτικά στη σημερινή θλιβερή πραγματικότητα. Η εκπόνησή της εργασίας βασίστηκε στη μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, τόσο έντυπων, όσο και ψηφιακών. Μελετήθηκαν έγγραφα των Ηνωμένων Εθνών, Εθνικών Κοινοβουλίων, Υπουργείων Εξωτερικών αριθμού κρατών, συλλογικοί τόμοι και βιβλία πολιτικών πρωταγωνιστών της εποχής, άρθρα δημοσιευμένα σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά, όπως επίσης βιβλία και κεφάλαια δημοσιευμένα σε συλλογικούς τόμους επιστημόνων με πολύχρονη ενασχόληση με το θέμα. Η έρευνα ακολουθεί μια γραμμική πορεία ξεκινώντας από τις απαρχές της δεκαετίας του 1950 και την εδραίωση του ενωτικού κινήματος στη συνείδηση του κυπριακού λαού, την εμπλοκή του τουρκικού παράγοντα από τους Άγγλους αποικιοκράτες και την επιβολή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά οι πρόνοιες των εκάστοτε σχεδίων λύσης και η στάση της κάθε κοινότητας. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στο Σχέδιο Ανάν, στα περιφερειακά συμφέροντα που προσπάθησαν να το επιβάλουν και στις κοινωνικοπολιτικές πραγματικότητες στο εσωτερικό των δύο κοινοτήτων που έδρασαν ως καταλύτης για το αποτέλεσμα του διπλού δημοψηφίσματος. Τέλος εξετάζονται οι τελευταίες ζυμώσεις και η υφιστάμενη κατάσταση. Τα συμπεράσματα τα οποία καταγράφονται καταδεικνύουν με σαφήνεια ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά ακολουθεί διαχρονικά μια πορεία συνεχών υπαναχωρήσεων, ενώ η πολιτική της ηγεσία αναδείχθηκε πολλάκις κατώτερη των προσδοκιών σε σχέση με διάφορες ευκαιρίες οι οποίες υπήρξαν για την επίλυση του προβλήματος ή έστω βελτίωση της διαπραγματευτικής μας θέσης.

Λέξεις κλειδιά: Κυπριακό, Σχέδια λύσης, Υποχωρήσεις, Λάθος χειρισμοί, Διαπραγματεύσεις

Abstract

The motive for writing this postgraduate thesis was the deadlock in which the Cyprus problem has fallen since 2017. Decades of diplomatic efforts that are meticulously examined in the following chapters had a disappointing end point: a state of inertia. The discussion in the current thesis takes the form of a historical retrospection from the 1950s onwards, focusing on the proposed plans for the settlement of the Cyprus problem and the related diplomatic processes: the various political decisions taken over the years by the leaderships of both the Greek Cypriot and the Turkish Cypriot communities and the decisive role of the three guarantor powers, the United Nations and other parties involved in the process, which ultimately determined the course of the Cyprus history. The aim of this paper is to highlight how the long-standing concessions of the Greek Cypriot side and the political manoeuvres at key milestones have progressively led us to today's sad reality. The discussion in this thesis is based on the study of primary and secondary sources, both printed and digital including documents from the United Nations organization, national parliaments, and Ministries of Foreign Affairs of a number of states, collective volumes and books of renowned political figures, articles published in scientific journals, as well as books and chapters published in collective volumes of political scientists working on the Cyprus problem. The discussion follows a linear order with the early 1950s as the starting point, with the prevalence of the unification movement among the Cypriot people, the involvement of the Turkish factor by the British colonialists and the imposition of the Zurich-London Agreements. The provisions of the different solution plans suggested over the years are discussed in great detail; what is also discussed is how the two communities have confronted each of the aforementioned plans. Special mention is made of the provisions of the Annan Plan, which is presented alongside the regional and international parties that have tried to impose it and the socio-political realities within the two communities that acted as a catalyst for the outcome of the double referendum. Finally, the last fermentations and the current situation are examined. The conclusions drawn clearly demonstrate that the Greek Cypriot side has been following a course of continuous setbacks over the time, while its political leadership has often fallen short in relation to various opportunities that have arose over the years for the solution of the Cyprus problem or at least the improvement of our negotiating position.

Key words: Cyprus problem, solution plans, Concessions, Negotiations, Annan plan

Πίνακας Περιεχομένων

Αφιέρωση	- IV -
Περίληψη	- V -
Abstract	- VI -
Ευρετήριο Πινάκων και Διαγραμμάτων	- VIII -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή	- 1 -
1.1 Η Αγγλοκρατία	- 2 -
1.2 Διασκεπτική Συνέλευση	- 4 -
1.3 Η Διεθνοποίηση του Κυπριακού	- 6 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η Καταστροφική Δεκαπενταετία	- 10 -
2.1 Η Τριμερής Διάσκεψη του Λονδίνου	- 10 -
2.2 Οι Διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Harding	- 11 -
2.3 Οι Συνταγματικές Προτάσεις του Λόρδου Radcliffe	- 12 -
2.4 Προτάσεις Foot	- 13 -
2.5 Το Σχέδιο Macmillan	- 14 -
2.6 Η Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας	- 15 -
2.7 Τα Σχέδια Acheson	- 17 -
2.8 Ο Ελληνοτουρκικός Διάλογος	- 18 -
2.9 Η Πολιτική του Ευκταίου - Διακοινοτικές Συνομιλίες	- 19 -
2.10 Η Διάσκεψη της Γενεύης	- 20 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ	- 23 -
3.1 Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου - Ντενκτάς	- 23 -
3.2 Το Αγγλο-Αμερικανο-Καναδικό Σχέδιο	- 26 -
3.3 Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Κυπριανού - Ντενκτάς	- 30 -
3.4 Διακοινοτικές Συνομιλίες κατά τις Αρχές της Δεκαετίας του 1980	- 31 -
3.5 Οι «Δείκτες» De Cuellar	- 31 -
3.6 Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας De Cuellar	- 34 -
3.7 Δέσμη Ιδεών De Cuellar	- 36 -
3.8 Δέσμη Ιδεών Ghali	- 39 -
3.9 Πεπραγμένα Περιόδου 1993 - 1999	- 44 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ANAN	- 47 -

4.1	Από το Ελσίνκι στην Υποβολή του Σχεδίου Ανάν	- 47 -
4.2	Οι Πρόνοιες του Σχεδίου Ανάν 5	- 51 -
4.3	Το Δημοψήφισμα και η Αποτίμηση του Σχεδίου	- 54 -
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΕΤΑ ΤΟ 2004	- 57 -
5.1	Σε αναζήτηση Ενδοκυπριακής Λύσης	- 58 -
5.2	Η Διάσκεψη του Crans-Montana	- 61 -
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	- 67 -
6.1	Συστηματικές Υπαναχωρήσεις	- 67 -
6.2	Λανθασμένοι Χειρισμοί.	- 71 -
	Κατάλογος Γραφικών Παραστάσεων/Εικόνων/Διαγραμμάτων	- 75 -
	Βιβλιογραφικές Αναφορές	- 77 -

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 :Χάρτης της Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας

Διάγραμμα 2 : Φάσεις Εδαφικής Προσαρμογής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δεκαετία του 1950 έμελλε να είναι η πιο καθοριστική για το μέλλον της νεότερης Ιστορίας της Κύπρου. Οι πρωταγωνιστές της εποχής, δηλαδή η ηγεσία της ελληνοκυπριακής κοινότητας, και οι επιλογές τους καθόρισαν τον ρου της ιστορίας του κυπριακού προβλήματος μέχρι σήμερα. Η πολιτική ευθύνη της ηγεσίας αποτελεί απότοκο των επιλογών της, από τη στιγμή που συνειδητά επέλεξε συγκεκριμένη στρατηγική προκειμένου να επιτευχθεί η αξίωση της Ένωσης με την Ελλάδα. Οι ηγεσίες, γενικότερα, καλούνται να εμπνεύσουν τον λαό, να τον καθοδηγήσουν και να κριθούν στο τέλος εκ του αποτελέσματος, χωρίς συναισθηματισμούς και προκαταλήψεις, αφού οι εξελίξεις δεν είναι σε καμία περίπτωση προκαθορισμένες ούτε το μέλλον ενός τόπου προδιαγεγραμμένο.

Το κυπριακό πρόβλημα τοποθετείται ως κληρονομιά του Ανατολικού Ζητήματος, που προέκυψε με την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η εκχώρηση της διοίκησης της Κύπρου από τον Σουλτάνο στην Αγγλία το 1878, με αντάλλαγμα την προστασία της Τουρκίας από τη Ρωσική επιβουλή η οποία επικρεμόταν αφού προηγήθηκε ο Ρωσοτουρκικός Πόλεμος του 1877-1878, άφησε στην Κύπρο μια μουσουλμανική μειονότητα της τάξης του 20% (Foreign Office, 1920, σ.7). Η ύπαρξη αυτής της Τουρκικής κοινότητας, η οποία δημιουργήθηκε από το 1571, συνέτεινε στη συνέχεια στη σύγκρουση του ελληνικού με τον τουρκικό εθνικισμό. Επίσης, δημιούργησε τις προϋποθέσεις όπως η Οθωμανική Αυτοκρατορία και μετέπειτα η Τουρκία να διαθέτει διαχρονικά έρεισμα προκειμένου να εμποδίσει την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, στο πλαίσιο της διεκδίκησης των δικών της γεωπολιτικών συμφερόντων στην περιοχή.

Η απομάκρυνση της Οθωμανικής διοίκησης και η αντικατάστασή της από την Αγγλική διοίκηση αντιμετωπίστηκε αρχικά με ενθουσιασμό από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα. Θεωρήθηκε ότι, η αγγλική κατοχή αποτελούσε μεταβατικό στάδιο για την Ένωση με την Ελλάδα. Ο πόθος για την Ένωση αποδεικνύεται από τα πολυάριθμα υπομνήματα που έστειλαν οι Ελληνοκύπριοι ηγέτες στις εκάστοτε Αγγλικές κυβερνήσεις από την αρχή της Αγγλοκρατίας. Ενδεικτικό, είναι το υπόμνημα που επιδόθηκε στον Άγγλο Υπουργό Αποικιών το 1897 εν μέσω του πολέμου Ελλάδας και Τουρκίας. Δια του υπομνήματος, διακήρυσσαν ότι, οι Έλληνες κάτοικοι του νησιού είναι τα 4/5 του συνολικού πληθυσμού και ο διακαής

τους πόθος δεν ήταν άλλος από την Ένωση με τη μητέρα πατρίδα. Επιπλέον, εξέφραζαν την αποφασιστικότητά τους να αντισταθούν ακόμα και με βίαιες πρακτικές απέναντι σε οποιαδήποτε διαφορετικά σχέδια λύσης του Κυπριακού ζητήματος (Cyprus Deputation to London, 1919, σ.7).

Η αυτογνωσία και η πολιτιστική συνείδηση των Ελλήνων της Κύπρου υπήρξε η βαθύτερη αιτία για την εδραίωση του ενωτικού κινήματος, αφού δημιούργησε την ακλόνητη πεποίθηση στο λαό ότι δικαιωματικά μπορούσε να αποφασίσει για το πολιτικό μέλλον του τόπου του. Περαιτέρω, από τις τελευταίες δεκαετίες της Οθωμανικής κυριαρχίας ακόμα, και εντονότερα κατά τα πρώτα χρόνια του 20^{ου} αιώνα, η επιδίωξη της Ένωσης ήταν σαφώς συνδεδεμένη με τον ευρύτερο αλυτρωτικό αγώνα του ελληνικού έθνους. Ο εθνικισμός της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου, ειδικότερα, που ολοκληρώθηκε με το τέλος του 19^{ου} αιώνα, καλλιέργησε και επισφράγισε την πλήρη ταύτιση της εθνικιστικής ιδεολογίας με τα πιστεύω και τις αξίες της Ορθοδοξίας (Stefanidis, 1999, σ.229).

Μέχρι την περίοδο του Μεσοπολέμου, ο Ελληνοκυπριακός εθνικισμός, στο πλαίσιο του αγώνα που διεξήγε για Ένωση, καθιερώθηκε πλέον ως υπολογίσιμη δύναμη. Υπό αυτό το πρίσμα, το κύμα της αποαποικιοποίησης που σάρωσε το παγκόσμιο στερέωμα μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν βρήκε ποτέ πρόσφορο έδαφος στην Κύπρο. Αντί αυτού, η περίπτωση της Κύπρου χαρακτηρίζεται ως μία ασυνήθιστη και μπερδεμένη ασυνέπεια σε σχέση με το μεταπολεμικό μοτίβο της αποαποικιοποίησης (Stefanidis, 1999, σ.229). Η ετεροχρονισμένη εκδήλωση αλυτρωτικών απαιτήσεων δεν ήταν συμβατή πλέον με την εποχή, καθώς είχαν πλέον παρέλθει, αφού άνθισαν κατά τον 19^ο αιώνα. Εκτός αυτού, μεσολάβησε επίσης η τραγωδία της Μικρασιατικής Καταστροφής, η οποία σήμανε το τέλος της Μεγάλης Ιδέας του ελληνισμού. Όλα τα παραπάνω, θα είχαν σοβαρές συνέπειες όπως απέδειξε στη συνέχεια η εμπειρία της διεθνοποίησης του Κυπριακού προβλήματος.

1.1 - Η Αγγλοκρατία

Η Σύμβαση της Κύπρου του 1878 (Foreign Office, 1920, σ.7) προνοούσε όπως, η Αγγλία καταβάλλει ετήσια αποζημίωση για την κυριαρχία της στην Κύπρο και επίσης την υποχρέωνε να εγκαταλείψει τη νήσο στην περίπτωση που η Ρωσία επιστρέψει συγκεκριμένα

εδάφη στην Τουρκία. Τυπικά, ο Σουλτάνος εξακολουθούσε να έχει υπό την υψηλή του κυριαρχία το νησί (Βουλή των Ελλήνων - Βουλή των Αντιπροσώπων, 2018, σ.41). Χρησιμοποιώντας αυτά τα προσκόμματα, η αγγλική διοίκηση δικαιολογούσε την άρνησή της να ικανοποιήσει το αίτημα της πλειοψηφίας των κατοίκων του νησιού για Ένωση μέχρι το 1914. Τη συγκεκριμένη χρονιά προσάρτησε τελικά την Κύπρο, ακυρώνοντας μονομερώς τη συνθήκη, ένεκα της συμμαχίας της Τουρκίας με τη Γερμανία στο πλαίσιο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η στάση των Ελληνικών κυβερνήσεων στο θέμα της Κύπρου κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας ήταν πολύ προσεκτική. Ορθά επικρατούσε η αντίληψη, ιδιαίτερα από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ότι η Ελλάδα για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της είχε ανάγκη την υποστήριξη της Αγγλίας. Εντούτοις, ενυπήρχε βαθιά η πεποίθηση ότι, η Αγγλία σε βάθος χρόνου θα παραχωρούσε την Κύπρο στην Ελλάδα με ειρηνικό τρόπο. Ιστορικά, μπορούν να καταγραφούν δύο περιπτώσεις κατά τις οποίες η Αγγλική κυβέρνηση πρότεινε την παραχώρηση. Η πρώτη (ανεπίσημη) πρόταση τοποθετείται πριν τον πόλεμο του 1912 - 1913 και περιλαμβάνει ως αντάλλαγμα την παραχώρηση του λιμανιού του Αργοστολίου, Κεφαλονιά, για να χρησιμοποιηθεί ως ναυτική βάση από τους Άγγλους (Μαρκεζίνης, 1971, σ.124). Εντούτοις, λόγω του ελληνο-βουλγαρικού πολέμου που μεσολάβησε, οι διαπραγματεύσεις τερματίστηκαν. Στη συνέχεια η Μεγάλη Βρετανία, επανέρχεται το 1915 με μία επίσημη αυτή τη φορά πρόταση: προσφέρει ξανά την Κύπρο στην Ελλάδα, ως αντάλλαγμα για την άμεση εμπλοκή της τελευταίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη στρατιωτική υποστήριξη της Σερβίας, η οποία δέχθηκε επίθεση από τη Βουλγαρία (Foreign Office, 371/2273, Reg. 152129). Ο φιλογερμανός Βασιλιάς Κωνσταντίνος όμως, όπως επίσης και ο νεοεκλεγέντας Πρωθυπουργός Αλέξανδρος Ζαΐμης απέρριψαν την προσφορά, επιλέγοντας να διατηρήσουν την ουδετερότητα της Ελλάδας (Βουλή των Ελλήνων - Βουλή των Αντιπροσώπων, 2018, σ.41). Στην πορεία, διαφάνηκε ότι η εν λόγω πολιτική απόφαση ήταν λανθασμένη διότι, αφενός μεν η Ελλάδα έλαβε μέρος στον πόλεμο τελικά, αφετέρου δε δεν θεωρήθηκε αξιόπιστος σύμμαχος από τους νικητές για να της προσφέρουν σημαντικότερο ρόλο στο μεταπολεμικό σχεδιασμό ισορροπίας δυνάμεων της περιφέρειάς της. Ο ιστορικός της εποχής William Miller έγραψε προφητικά ότι, εάν η Ένωση καθυστερήσει πολύ το λάθος θα βαραίνει αποκλειστικά την Αθήνα, καθώς απέρριψαν την αγγλική πρόταση του 1915 και τέτοιες ευκαιρίες σπάνια επανεμφανίζονται στα κράτη (Miller, 1927, σ. 567).

Με τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 η Τουρκία αναγνώρισε την προσάρτηση της Κύπρου από την Βρετανική Αυτοκρατορία, αποκηρύσσοντας συνάμα όλες τις τουρκικές διεκδικήσεις σε κτήσεις της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι οποίες βρίσκονταν πλέον έξω από τα σύνορά της. Έτσι, το 1925 η Κύπρος ανακηρύσσεται επίσημα Αποικία του Στέμματος. Η αδύναμη θέση που βρέθηκε η Ελλάδα μετά την Μικρασιατική Καταστροφή την ανάγκασαν εκ νέου να στραφεί στον ισχυρό και παραδοσιακό της σύμμαχο, την Αγγλία, προκειμένου να εξασφαλίσει διεθνείς εγγυήσεις για την ασφάλειά της, καθώς και για να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την οικονομική της ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, το θέμα της Κύπρου δεν ανακινείτο από την ελληνική πλευρά. Παρόλα αυτά, ο πόθος των Ελληνοκυπρίων για Ένωση δεν έσβηνε. Οι συνεχείς αρνήσεις των Άγγλων για Ένωση και η οικονομική δυσπραγία των κατοίκων, η οποία επιδεινώθηκε μετά τη Μεγάλη Ύφεση του 1929, είχε ως αποτέλεσμα την εξέγερση των Ελληνοκυπρίων εναντίον των Βρετανικών αρχών, με σημαντική συμβολή του κλήρου. Η αγγλική καταστολή περιλάμβανε φυλακίσεις, εξορίες, καταπιεστικά μέτρα, διάλυση του Νομοθετικού Συμβουλίου στο οποίο συμμετείχαν Ελληνοκύπριοι εκπρόσωποι, καθώς επίσης απαγορεύσεις χρησιμοποίησης Ελληνικών συμβόλων, κάθε είδους πολιτικής δραστηριότητας και κατάργηση των δημοκρατικών δικαιωμάτων των πολιτών (Χατζηδημητρίου, 2018, σ. 42-43). Η Βρετανική κυριαρχία στο νησί, μπορούσε πλέον να χαρακτηριστεί ως γραφειοκρατική απολυταρχία.

Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πολλοί Ελληνοκύπριοι εθελοντές κατατάγηκαν στον Αγγλικό στρατό και πολέμησαν εναντίον των δυνάμεων του Άξονα. Από το 1941 και εντεύθεν τα σκληρά μέτρα των Άγγλων άρχισαν να χαλαρώνουν λόγω της απώλειας της Ελλάδας και των απαιτήσεων του πολέμου. Η πολιτική ζωή στην Κύπρο άρχισε ξανά να ανθίζει, ενώ το 1943 έγιναν οι πρώτες δημοτικές εκλογές μετά το 1931, καθώς επίσης και εκλογές για ανάδειξη Αρχιεπισκόπου το 1947, θέση που παρέμενε κενή από το 1933, χρονιά που απεβίωσε ο Αρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ΄.

1.2 - Διασκεπτική Συνέλευση

Το μεταπολεμικό διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται από το κύμα της αποαποικιοποίησης που σάρωσε το παγκόσμιο. Οι διακηρύξεις των Μεγάλων Δυνάμεων περί

των δικαιωμάτων των λαών για ελευθερία, πριν ακόμα το τέλος του πολέμου, και έπειτα η υπογραφή του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ξεσηκώνει τους υπόδουλους λαούς, οι οποίοι ζητούν επιτακτικά ελευθερία και ανεξαρτησία. Οι Ελληνοκύπριοι εξακολουθούν να απαιτούν Ένωση, οι Βρετανοί όμως εμφανίζονται απρόθυμοι να αποχωρήσουν από την Κύπρο, γιατί η εξέλιξη αυτή δεν εξυπηρετούσε τα στρατηγικά τους συμφέροντα στη Μέση Ανατολή (Χατζηβασιλείου, 1998, σ. 59). Στην προσπάθειά τους να διαχειριστούν τη δύσκολη θέση που βρέθηκαν, εξαγγέλλουν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν την εσωτερική διακυβέρνηση και ανακοινώνουν τη σύγκληση Διασκεπτικής Συνέλευσης με τη συμμετοχή αντιπροσώπων από τα διάφορα οργανωμένα σύνολα και τις κοινότητες που απάρτιζαν τον τόπο. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα διχάζεται, αφού η Δεξιά και η Εκκλησία αρνούνται την οποιαδήποτε διαπραγμάτευση η οποία δεν θα είχε ως βάση την Ένωση με τη μητέρα πατρίδα, ενώ η Αριστερά συμμετείχε με εκπρόσωπους της στη Διασκεπτική προωθώντας τη στρατηγική της «Αυτοκυβέρνηση - Ένωση». Η εν λόγω στρατηγική προωθούσε την εξελικτική πορεία και τη σταδιακή εδραίωση της αυτοκυβέρνησης, προκειμένου να επιτευχθεί ο τελικός σκοπός της Ένωσης. Οι προσκεκλημένοι εκπρόσωποι της Τουρκοκυπριακής κοινότητας από την άλλη, συμμετείχαν στο σύνολό τους, με την παρουσία του Ραούφ Ντενκτάς να είναι χαρακτηριστική για τη συνέχεια.

Η Διασκεπτική πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1947 και 1948, με τους Άγγλους να υποβάλλουν συγκεκριμένες συνταγματικές προτάσεις κατά αποκλειστικότητα, σε αντίθεση με τις εξαγγελίες τους, οι οποίες αναφέρονταν στο δικαίωμα των υπόλοιπων μελών να πράττουν το ίδιο (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 61). Οι εισηγήσεις τους δε, δεν ανταποκρίνονταν στις απαιτήσεις των συμμετεχόντων, καθώς οι συνταγματικές παραχωρήσεις ήταν περιορισμένες. Εντούτοις, συνιστούσαν προοδευτικό βήμα σε σχέση με την προϋπάρχουσα κατάσταση. Πρακτική που ακολούθησε το Λονδίνο για την σταδιακή αποχώρησή του και από τις υπόλοιπες αποικίες. Αξιοσημείωτη ήταν η πρόνοια για Βουλή 26 εδρών, η οποία θα αποτελούνταν από 18 Ελληνοκύπριους, 4 Τουρκοκύπριους και 4 επίσημα μέλη, ήτοι ανώτατους αξιωματούχους της Βρετανίας. Η πλειοψηφία δηλαδή των Ελληνοκυπρίων στο Νομοθετικό Σώμα θα ήταν εξασφαλισμένη, έστω και αν ενισχυόταν ο διαχωρισμός ανάμεσα στις κοινότητες. Επίσης, αξίζει να αναφερθούν οι πρόνοιες για δικαίωμα του Κυβερνήτη να:

1. επιβάλει νομοσχέδια ακόμη και μετά την καταψήφισή τους από τη Βουλή;
2. απαιτείται η

συγκατάθεσή του για την κατάθεση νομοσχεδίων οικονομικής φύσης, αμυντικών θεμάτων, εξωτερικών υποθέσεων, τροποποίησης του συντάγματος, καθώς επίσης και όσων άπτονταν των μειονοτήτων. Περαιτέρω, η ίδρυση οχταμελούς Εκτελεστικού Συμβουλίου αποτελούσε ενδιαφέρουσα εξέλιξη, καθώς η σύνθεσή του εκτός από τα 4 επίσημα μέλη του Κοινοβουλίου περιλάμβανε και άλλα 4 από τα εκλεγμένα μέλη, εκ των οποίων οι 3 θα προέρχονταν από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 62-64). Το Εκτελεστικό Συμβούλιο θα χάρασσε τη γενική κυβερνητική πολιτική, προσομοιάζοντας το Υπουργικό όπως το γνωρίζουμε στις μέρες μας. Με την αποχώρηση των συμμετεχόντων Ελληνοκυπρίων, η προσπάθεια, τελικά, κατέληξε σε ναυάγιο.

Κατά τη διάρκεια της Διασκεπτικής Συνέλευσης θα αναδειχθούν και οι αντίρροπες τάσεις ανάμεσα στους Έλληνες και τους Τούρκους της Κύπρου, οι οποίες θα είχαν καταλυτικές επιπτώσεις στην εξέλιξη του Κυπριακού ζητήματος. Οι τοποθετήσεις των δύο κοινοτήτων θα καταστήσουν σαφείς τις επιδιώξεις τους, των μεν Ελληνοκυπρίων για εφαρμογή συντάγματος πλήρους αυτοδιάθεσης και των δε Τουρκοκυπρίων για διατήρηση του καθεστώτος της αποικιοκρατίας, σε πλήρη εναρμόνιση με τους Άγγλους. Η εν λόγω σύγκρουση, σε συνάρτηση με τον εσωτερικό διχασμό της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, θα ανιχνευθεί έγκαιρα από τους Βρετανούς, οι οποίοι στη συνέχεια θα φροντίσουν να την ενισχύσουν στο πλαίσιο της πολιτικής του «διαίρει και βασίλευε», πολιτική την οποία εφάρμοζαν προκειμένου να διαιωνίσουν την κυριαρχία τους. Η στροφή των Βρετανών προς τους Τουρκοκύπριους έγινε πολύ γρήγορα εμφανής, με τη σύσταση της «Επιτροπής για τις Τουρκικές Υποθέσεις», που θα καταπιανόταν με θέματα που απασχολούσαν την εν λόγω κοινότητα. Η ελληνοκυπριακή κοινότητα θα έπρεπε να αντιληφθεί έγκαιρα ότι, τα αδιέξοδα στην εξεύρεση λύσης θα επέφεραν κάθε φορά κόστος (Χατζηδημητρίου, 2018, σ. 74).

1.3 - Η Διεθνοποίηση του Κυπριακού

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Κύπρος γνώρισε αξιοσημείωτη οικονομική ευημερία, όπως επίσης χαλαρώσεις όσον αφορά την ελευθερία του λόγου. Μεταξύ άλλων, ιδρύθηκαν νέα πολιτικά κόμματα, οργανώσεις, σύλλογοι και ακόμα, διεξήχθησαν εκλογές για ανάδειξη Αρχιεπισκόπου, δημοτικών και κοινωνικών συμβουλίων. Ωστόσο, τα εθνικιστικά αισθήματα των Ελληνοκυπρίων ενισχύθηκαν περαιτέρω, ωθώντας την πολιτική ηγεσία να

επιτείνει τις δράσεις της για Ένωση (Τερλεξής, 1971, σ.89). Τα γεγονότα που θα καθόριζαν τη δεκαετία του 1950 ήταν δύο. Η συγκρότηση της Εθναρχίας τον Ιούλιο του 1948 και η εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου τον Οκτώβρη του 1950. Επικεφαλής και των δύο θεσμών αναδείχθηκε ο Μακάριος ο Γ΄, προσωπικότητα που θα στιγμάτιζε την πολιτική ζωή του τόπου για τα επόμενα 30 χρόνια. Ενδιάμεσα, πραγματοποιήθηκε, μετά από πρωτοβουλία και υπό τον έλεγχο της Εκκλησίας, το ενωτικό δημοψήφισμα, στο οποίο συμμετείχαν οι Έλληνες Ορθόδοξοι κάτοικοι άνω των 16 χρονών. Οι Συμμετέχοντες, σε ποσοστό 96% αξίωναν Ένωση με την Ελλάδα. Σκοπός του δημοψηφίσματος ήταν η έκφραση του λαϊκού αισθήματος, η προβολή του διεθνώς και η νομιμοποίηση, τρόπον τινά, της επιθετικής πολιτικής που θα χάραζε στην πορεία η νέα εθνική ηγεσία του νησιού.

Η στρατηγική που θα ακολουθούσαν οι Έλληνες της Κύπρου είχε πλέον ξεκαθαριστεί και δεν ήταν άλλη από τη διεθνοποίηση του Κυπριακού ζητήματος, η οποία θα επιτυγχανόταν μέσω της κυβέρνησης των Αθηνών. Η περίοδος που είχε επιλεχθεί δεν θα μπορούσε να είναι καλύτερη, νοουμένου ότι η Ελλάδα διένυε εποχή τρομερής πολιτικής αστάθειας, με τις εκάστοτε βραχύβιες κυβερνήσεις να μην δύνανται να αντισταθούν σε οποιαδήποτε λαϊκή πίεση όσον αφορά εθνικά ζητήματα. Συνάμα, έχοντας διαβεί ένα καταστροφικό πόλεμο και μια τριπλή κατοχή, την οποία ακολούθησε ένας αιματηρός εμφύλιος πόλεμος, βρισκόταν σε δεινή θέση σε όλα τα επίπεδα, όντας πλήρως εξαρτημένη από τον δυτικό παράγοντα. Ενδεικτική ήταν η δήλωση του Γεώργιου Παπανδρέου στον Θεμιστοκλή Δέρβη, Δήμαρχο Λευκωσίας, τον Σεπτέμβρη του 1950: «Η Ελλάς αναπνέει σήμερα με δύο πνεύμονας, έναν αγγλικόν και έναν αμερικανικόν. Και δι' αυτό δεν ημπορεί λόγω του Κυπριακού να κινδυνεύσει να πάθι ασφυξίαν» (Χατζηαντωνίου, 2007, σ.25). Ενδεικτική είναι, η άρνηση της Κυβέρνησης Πλαστήρα να παραλάβει το πρακτικό του δημοψηφίσματος από τη Κυπριακή Πρεσβεία, το οποίο παρέλαβε ανεπίσημα ο Πρόεδρος του Ελληνικού Κοινοβουλίου (Τερλεξής, 1971, σ.91). Ορθά η Αθήνα είχε διαβλέψει ότι, εάν το Κυπριακό εγγραφόταν ως θέμα στα Ηνωμένα Έθνη, η Βρετανική πολιτική θα ενέπλεκε τον Τουρκικό παράγοντα, με αποτέλεσμα να μην καθίσταται πλέον ως διμερής ελληνοβρετανική διαφορά (Χατζηαντωνίου, 2007, σ. 24-25). Περαιτέρω, η πεποίθηση του Μακαρίου ότι μετά την προσφυγή στον ΟΗΕ, ο Οργανισμός θα δρούσε ως παγκόσμιο δικαστήριο και νοουμένου ότι, η ελληνοκυπριακή πλευρά είχε το δίκαιο με το μέρος της, απλά θα εξανάγκαζε την Αγγλία να αποχωρήσει από την Κύπρο, ήταν πολιτικά αφελής.

Για τους πιο πάνω λόγους, οι ελληνικές κυβερνήσεις ήταν απρόθυμες να φέρουν το θέμα ενώπιον του ΟΗΕ. Επιχείρησαν δε, ανεπιτυχώς, να το θέσουν σε διμερές επίπεδο με τη Βρετανία, η οποία θεωρούσε το θέμα ανύπαρκτο. Υπό τις τρομερές πιέσεις του Μακαρίου όμως και της συστηματικής εθνικολαϊκιστικής δημαγωγίας που υπέστη, για ακόμα μία φορά, η κοινή γνώμη στην Ελλάδα, η κυβέρνηση Παπάγου ενέδωσε και το 1954 ενέγραψε το θέμα στα Ηνωμένα Έθνη με αίτημα την αυτοδιάθεση των Κυπρίων. Η εν λόγω ενέργεια ριζοσπαστικοποίησε τη στάση της Βρετανικής πλευράς και ταυτόχρονα έφερε την Ελλάδα σε τροχιά σύγκρουσης με τους Νατοϊκούς της συμμάχους (Κρανιδιώτης, 1981, σ. 72). Εγκαταλείφθηκε με αυτόν τον τρόπο η διαχρονική πολιτική του Ελευθέριου Βενιζέλου, η οποία υπαγόρευε την αποφυγή κάθε σύγκρουσης με τη Μεγάλη Βρετανία και την επίτευξη των εθνικών επιδιώξεων μέσω της προώθησης των διμερών σχέσεων των δύο κρατών. Η διεθνοποίηση συνιστούσε ακροθιγώς πολιτική της Εθναρχίας, η οποία δεν συζητούσε την αυτοκυβέρνηση των Κυπρίων, χαρακτηρίζοντας προδοτή οποιοδήποτε το ανέφερε αφού έτσι υπονομευόταν ο εθνικός αγώνας για Ένωση και μόνο Ένωση (Πρακτικά της Βουλής, 1959, σ. 323). Αγνοήθηκε παντελώς η πάγια πρακτική που ακολούθησαν οι Άγγλοι σε άλλες αποικίες, η οποία υπαγόρευε τη σταδιακή παραχώρηση δικαιωμάτων στον λαό μέχρι την αποχώρησή τους, προκειμένου να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις στο μεσοδιάστημα για την εξασφάλιση των στρατηγικών και οικονομικών τους συμφερόντων στην εκάστοτε γεωγραφική περιφέρεια (Τερλεξής, 1971, σ. 121). Παραβλέφθηκε επίσης, η αφύπνιση του εθνικισμού των Τούρκων σε κάθε απόπειρα της Ελλάδας για επέκταση, καθώς και ο ρόλος της Τουρκίας στον αμυντικό σχεδιασμό της Δύσης. Η Ανατολική Μεσόγειος και η ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, εξάλλου, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου αποτελούσε πεδίο έντονου γεωπολιτικού ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων, γεγονός που θα έπρεπε να ληφθεί σοβαρά υπόψιν.

Για την ιστορία, οι προσφυγές της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη για το θέμα της αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού, κατά τη διεξαγωγή πέντε συναπτών Γενικών Συνελεύσεων μεταξύ του 1954 και του 1958, απέβησαν άκαρπες. Ο ΟΗΕ δεν έλαβε καμία απόφαση επί της ουσίας του θέματος. Βαθμιαία, η υποστήριξη των τρίτων κρατών επί των ελληνικών θέσεων εξασθενούσε, ενώ αντιδιαμετρικά ενδυναμώνονταν οι θέσεις της Αγγλίας και της Τουρκίας. Στις 05 Δεκεμβρίου του 1958, τελευταία φορά που το θέμα βρέθηκε

ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης, υιοθετήθηκε το Ψήφισμα 1287 (XIII) με το οποίο εκφράζεται η πεποίθηση ότι θα συνεχιστούν οι προσπάθειες από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη για την ειρηνική, δημοκρατική και δίκαιη λύση του Κυπριακού ζητήματος [Security Council Report, 1287 (XIII). Question of Cyprus]. Η αποτυχία του εγχειρήματος ήταν καταφανής, αφού δεν καθορίζονταν καν τα ενδιαφερόμενα μέρη της διένεξης, ούτε οι επιδιωκόμενοι στόχοι και τα μέσα για τη διευθέτηση του προβλήματος. Η Ελλάδα διαφάνηκε ότι ήταν αδύναμη διεθνώς σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο για να προωθήσει την Ένωση, η Βρετανία δεν ήταν πρόθυμη να συζητήσει το θέμα με την Ελλάδα διμερώς, οι ΗΠΑ δεν ευνοούσαν την ελληνική προσφυγή στον ΟΗΕ και ο τελευταίος απέρριψε ουσιαστικά το αίτημα για αυτοδιάθεση των Κυπρίων.

Κατά την ίδια περίοδο, οι Ελληνοκύπριοι εντείνουν τον αγώνα για Ένωση, ιδρύοντας την Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ). Σκοπός του ένοπλου αγώνα ήταν η άσκηση πολιτικής πίεσης προς τους Βρετανούς, την οποία θα αξιοποιούσε η ελληνική διπλωματία προκειμένου να επιτευχθεί η Ένωση (Χατζηβασιλείου, 2010, σ.30).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΗ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΕΤΙΑ

2.1 - Η Τριμερής Διάσκεψη του Λονδίνου

Υπό το βάρος των εξελίξεων, ήτοι της διεθνοποίησης του Κυπριακού και της δράσης της ΕΟΚΑ, η Αγγλική Κυβέρνηση απευθύνει πρόσκληση τον Ιούνιο του 1955 προς την Ελλάδα και την Τουρκία, με την ατζέντα να περιλαμβάνει θέματα πολιτικής και άμυνας στην Ανατολική Μεσόγειο. Το επίκεντρο ήταν σαφώς η Κύπρος, εν τη απουσία των υπόλοιπων χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, με την Βρετανική μεθόδευση να εισάγει τον τουρκικό παράγοντα στο κυπριακό πρόβλημα. Η Ελληνική Κυβέρνηση αποδέχθηκε την πρόσκληση, παρά τις αντιρρήσεις του Μακαρίου ο οποίος διέβλεπε δόλο στο εγχείρημα των Άγγλων για νομιμοποίηση της Τουρκικής εμπλοκής. Η Τριμερής Διάσκεψη του Λονδίνου συγκλήθηκε τον Αύγουστο του 1955 και κατέληξε τελικά σε ναυάγιο, με την ελληνική αντιπροσωπεία να αποχωρεί μετά και από το προσχεδιασμένο πογκρόμ που εξαπέλυσαν οι Τούρκοι κατά του ελληνισμού της Κωνσταντινούπολης το βράδυ της 6^{ης} Σεπτεμβρίου του 1955. Οι συνταγματικές προτάσεις που εισηγήθηκαν οι Άγγλοι κατά τη Διάσκεψη προέβλεπε τη συγκρότηση Βουλής, η οποία κατά πλειοψηφία θα αποτελούνταν από αιρετά μέλη και κατά μειοψηφία από διορισμένα. Εξασφαλιζόταν δε, η αριθμητική υπεροχή των Ελληνοκυπρίων κατά των Τουρκοκυπρίων βουλευτών (Χατζηβασιλείου, 1998, σ. 75). Προνοούσε ακόμα, την εκλογή Κύπριου Πρωθυπουργού από τη Βουλή, τη σύσταση Υπουργικού Συμβουλίου που θα λογοδοτούσε με τη σειρά του στο Νομοθετικό Σώμα και τη διατήρηση του Κυβερνήτη, ο οποίος θα είχε στο χαρτοφυλάκιό του τα θέματα εξωτερικής πολιτικής, εσωτερικής ασφάλειας και άμυνας. Επιπλέον, προβλεπόταν η σύσταση ειδικής τριμερούς επιτροπής, η οποία με έδρα το Λονδίνο και αντιπροσώπους από τα τρία ενδιαφερόμενα μέρη (Αγγλία, Ελλάδα και Τουρκία), θα επιλαμβανόταν την εφαρμογή της συμφωνίας και την επίλυση μείζονων διαφορών που δύνανται να προέκυπταν κατά την εφαρμογή της αυτοκυβέρνησης (Great Britain, 1955). Με βάση τα παραπάνω θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι οι προτάσεις της Βρετανικής πλευράς αποτέλεσαν ένα θετικό βήμα για την ελληνοκυπριακή κοινότητα, καθώς παραχωρούσαν αυξημένο καθεστώς αυτοκυβέρνησης στους Κυπρίους και, τύποις, άφηναν ανοικτό το ζήτημα της αυτοδιάθεσης σε βάθος χρόνου. Η ενδεχόμενη συμφωνία σκόνταψε όμως στην επιμονή της Ελλάδας για άμεση εφαρμογή της αυτοδιάθεσης, η οποία θα οδηγούσε στην πολυπόθητη Ένωση, όπως επίσης στην αδιαλλαξία της Τουρκίας και την

άρνησή της για εισαγωγή φιλελεύθερων προτάσεων που θα οδηγούσαν σε ολοκληρωμένη αυτοκυβέρνηση της Κύπρου. Εν τέλει, η Διάσκεψη είχε αρνητικό πρόσημο για την ελληνική διπλωματία, ενώ εξασφάλισε οφέλη για την αντίστοιχη αγγλική, όπως διαφάνηκε κατά τις επόμενες συζητήσεις επί του θέματος στον ΟΗΕ. Πέτυχε να διαλύσει την εντύπωση που δημιουργήθηκε διεθνώς ότι, η Αγγλία θεωρούσε το θέμα εσωτερικό και δεν έμπαινε σε συζητήσεις επ' αυτού. Ακόμα χειρότερα, η Τουρκία άρχισε να αναδεικνύεται ως απαραίτητος παράγοντας για τη διευθέτηση του προβλήματος.

2.2 - Οι Διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Harding

Με την έλευση του Στρατάρχη Harding ως Κυβερνήτη της Κύπρου τον Οκτώβρη του 1955 και έπειτα από έντονες πιέσεις των ΗΠΑ προς τη Βρετανία για διευθέτηση του Κυπριακού (U.S. Department of State, 2018, σ. 493), ξεκινούν οι διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Harding. Υπήρξαν η τελευταία ευκαιρία διπλωματικής λύσης με αποκλειστικούς συνομιλητές τους Ελληνοκύπριους και τους Βρετανούς - σημαντικό να αναφερθεί ότι ήταν η πρώτη φορά που οι Βρετανοί συνομίλησαν απευθείας με την ελληνοκυπριακή πλευρά. Οι συνομιλίες διήρκησαν για πέντε μήνες περίπου, μέχρι τον Μάρτη του 1956. Το πλαίσιο περιλάμβανε την αναγνώριση από τους Άγγλους του δικαιώματος των κατοίκων του νησιού στην αυτοδιάθεση, για πρώτη φορά, και την άμεση παραχώρηση συντάγματος αυτοκυβέρνησης με ευρύτερες φιλελεύθερες πρόνοιες σε σχέση με τις προτάσεις του παρελθόντος. Η αγγλική πρόταση σημείωνε περαιτέρω ότι, συζητήσεις για εφαρμογή της αυτοδιάθεσης θα ήταν δυνατές μετά που θα αποδεικνυόταν εμπράκτως η ικανότητα του κυπριακού λαού να αυτοκυβερνηθεί, διαφυλάσσοντας παράλληλα τα συμφέροντα του συνόλου του πληθυσμού της νήσου (Great Britain, 1956, σ. 3). Εκτός της στροφής των Άγγλων, παρατηρείται αντίστοιχα και αυτή του Μακαρίου, ο οποίος μετακινείται από τη διακηρυγμένη θέση «Ένωση και μόνο Ένωση», αφού αποδέχεται να συζητήσει για λύση στη βάση της αυτοκυβέρνησης. Οι διαπραγματεύσεις καταρρέουν όμως τελικά, λόγω κυρίως μη εύρεσης κοινού εδάφους σε τρία σημεία. Αυτά ήταν η χορήγηση αμνηστίας από τους Άγγλους στους αγωνιστές της ΕΟΚΑ, οι εξουσίες που ανατίθονταν στον Κυβερνήτη για την εσωτερική ασφάλεια του κράτους και η μη-αναλογική αντιπροσώπευση στο Κοινοβούλιο σε σχέση με την πληθυσμιακή σύνθεση της κοινωνίας σε βάρος της ελληνοκυπριακής κοινότητας.

Εκτιμάται ότι, οι συνομιλίες Μακαρίου - Harding ήταν δυνατό να είχαν αίσια κατάληξη εάν, ο Μακάριος είχε τη στήριξη της Ελληνικής Κυβέρνησης κατά πρώτο λόγο και του Γεώργιου Γρίβα, στρατιωτικού ηγέτη της ΕΟΚΑ, κατά δεύτερο. Τον Φεβρουάριο του 1956 η Κυβέρνηση των Αθηνών, δύο ημέρες πριν τις ελληνικές εκλογές και προφανώς για εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες, μέσω τηλεγραφήματος, απομονώνει τον Μακάριο διαμηνύοντας του ότι είναι ελεύθερος να πράξει κατά συνείδηση και να δεχθεί ή να απορρίψει τις προτάσεις Harding. Στην προσπάθειά της η ίδια να αποδεσμευτεί από τις συνέπειες των αποφάσεων, καθιστούσε τεχνηέντως τον Μακάριο αποκλειστικά υπεύθυνο αφού θα επωμιζόταν το βάρος της δικής του απόφασης (Τερλεξής, 1971, σ. 251-252). Από την άλλη, ο Γρίβας προφανώς δεν ήταν καθόλου ικανοποιημένος από την μεταστροφή του Μακαρίου σε σχέση με το στόχο της άμεσης Ένωσης, τη μη χορήγηση γενικής αμνηστίας και τις εξουσίες του Κυβερνήτη σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας που έγκειτο κυρίως στο πλαίσιο αντιμετώπισης της ένοπλης δράσης κατά των Άγγλων.

Η τελική αποτίμηση των προτάσεων Harding είναι ότι συνιστούσαν μια πραγματική ευκαιρία που χάθηκε, πριν την σοβαρή εισαγωγή του τουρκικού παράγοντα στο Κυπριακό (Κρανιδιώτης, 1987, σ. 87). Οι τουρκικές θέσεις μέχρι τότε δεν λαμβάνονταν σοβαρά υπόψιν από τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα μέρη, καθ' ομολογία του τότε Πρωθυπουργού της Μεγάλης Βρετανίας Anthony Eden (Eden, 1960, σ. 452), αλλά και στην πράξη, αφού οι Τουρκοκύπριοι δεν αντιπροσωπεύονταν στην εν λόγω διαπραγμάτευση ούτε αναγνωρίζονταν ως απαραίτητα μέρη στη συμφωνία (Τερλεξής, 1971, σ. 262). Πολλά μέλη του Ελληνικού Κοινοβουλίου υποστήριζαν στη συνέχεια τη θέση, όπως αποδεικνύεται από σχετικά Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, ότι οι προτάσεις Harding θα έπρεπε να είχαν τύχει αποδοχής.

2.3 - Οι Συνταγματικές Προτάσεις του Λόρδου Radcliffe

Έπειτα από αυτή την εξέλιξη, οι Άγγλοι στέλνουν τον Μακάριο στην εξορία από τον Μάρτη του 1956 μέχρι τον ίδιο μήνα του επόμενου χρόνου που μεταβαίνει στην Αθήνα λόγω της απαγόρευσης επιστροφής του στην Κύπρο, όπου του επιτράπη τελικά να γυρίσει μόνο μετά την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Η εξορία του Μακαρίου, πέρα του ότι κατέστησε αδύνατη οποιαδήποτε συνομιλία μεταξύ Βρετανίας και της ηγεσίας των

Ελληνοκυπρίων, προκάλεσε διεθνή κατακραυγή, με αποτέλεσμα ως διπλωματική κίνηση να αξιολογείται ως ατυχής και αναποτελεσματική.

Το Λονδίνο, για να διευκολύνει τη θέση του στον ΟΗΕ στο πλαίσιο αντιμετώπισης των συνεχιζόμενων προσφυγών της Ελλάδας για το Κυπριακό, ανάθεσε στον διεθνούς φήμης συνταγματολόγο Λόρδο Radcliffe την εκπόνηση συνταγματικών προτάσεων για την Κύπρο. Ο Radcliffe απέδωσε ένα σχετικά φιλελεύθερο και πιο δημοκρατικό σε σχέση με προηγούμενα σχέδια σύνταγμα, το οποίο έδινε περισσότερες εξουσίες στην ελληνοκυπριακή πλειοψηφία. Μεταξύ άλλων, η σύνθεση της Νομοθετικής Συνέλευσης θα αντικατόπτριζε σε μεγάλο βαθμό την πληθυσμιακή αναλογία των κοινοτήτων που απάρτιζαν την κυπριακή κοινωνία, η Βουλή θα εξέλεγε τον Πρωθυπουργό και περαιτέρω, θα ιδρύονταν νέοι θεσμοί που θα αποτελούσαν πρωτόγνωρες για τον τόπο διευθετήσεις (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 148). Παρόλα αυτά, κατά την παρουσίαση των προτάσεων Radcliffe στο Κοινοβούλιο της Βρετανίας τον Δεκέμβριο του 1956, ο Υπουργός Αποικιών Lennox-Boyd, εισάγει για πρώτη φορά την ιδέα της διχοτόμησης της Κύπρου. Η δήλωσή του ότι, όταν εκπληρώνονταν η συνθήκες για εξέταση της αυτοδιάθεσης, αυτή θα αφορούσε και τις δύο κοινότητες ξεχωριστά, με το ενδεχόμενο της διχοτόμησης ανοικτό (Ιεροδιακόνου, 1970, σ. 189-190), κινούνταν σε δύο άξονες. Από τη μια πλευρά στην αγγλική πολιτική θεώρηση, που υπαγόρευε ότι η συμμαχία με την Τουρκία ήταν εκ των ων ουκ άνευ για την εξυπηρέτηση των βρετανικών συμφερόντων στην περιοχή (Eden, 1960, σ. 462) και από την άλλη, στην επιβολή ασφυκτικής πίεσης προς τους Ελληνοκυπρίους προκειμένου να επιλέξουν το μικρότερο κακό, δηλαδή την παγίωση της αγγλικής κυριαρχίας στη νήσο μπροστά στην απειλή της διχοτόμησης (Hatzivassiliou, 1997, σ. 82). Περαιτέρω, είναι αξιομνημόνευτη η σημείωση του Radcliffe ότι, κατά τη διάρκεια των συζητήσεών του με τους Τούρκους έγινε δέκτης αιτήματος όπως στην Κύπρο εφαρμοστεί λύση αυτοκυβέρνησης στο πλαίσιο ομοσπονδίας, με πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων. Εν κατακλείδι, οι εν λόγω προτάσεις απορρίφθηκαν από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

2.4 - Προτάσεις Foot

Οι Βρετανοί το 1958, μετά την έλευση του νέου Κυβερνήτη στο νησί, Sir Hugh Foot, προχώρησαν με πρωτοβουλίες του ιδίου στην κατάθεση προτάσεων για την προσωρινή

διευθέτηση του Κυπριακού. Οι προτάσεις Foot προνοούσαν σύνταγμα αυτοκυβέρνησης για τους Κυπρίους για περίοδο επτά ετών με εγγυήσεις προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα, τη συμφωνία στη συνέχεια μεταξύ της Τουρκίας, της Ελλάδας και των δύο κοινοτήτων για τελική διευθέτηση του προβλήματος χωρίς να αποσύρεται η αγγλική δήλωση για ξεχωριστό δικαίωμα αυτοδιάθεσης των Τουρκοκυπρίων, καθώς και την παραμονή κυρίαρχων βρετανικών βάσεων σε κυπριακό έδαφος (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 169-170). Στο τραπέζι τέθηκε επίσης, η παραχώρηση τουρκικής βάσης στην Κύπρο. Ήταν η πρώτη ένδειξη της νέας θέσης της Βρετανίας ότι, δεν έθετε πλέον ως πρώτο ζητούμενο από την πλευρά της την κατοχή ολόκληρης της Κύπρου, αλλά θα ήταν ικανοποιημένη με την εξασφάλιση κυρίαρχων στρατιωτικών βάσεων, αφού θα συνέχιζαν με αυτή τη διευθέτηση να εξυπηρετούνται τα στρατηγικά της συμφέροντα. Αμφότερες Τουρκία και Ελλάδα όμως, απέρριψαν το Σχέδιο. Η μεν Τουρκία διεμήνυε ότι, δεν θα δεχόταν οτιδήποτε λιγότερο από τη διχοτόμηση της νήσου (Foot, 1964, σ.164) και η δε Ελλάδα ότι, αντιτίθετο στο ξεχωριστό δικαίωμα αυτοδιάθεσης των δύο κοινοτήτων, όπως επίσης και στην παραχώρηση τουρκικής βάσης επί κυπριακού εδάφους.

2.5 - Το Σχέδιο Macmillan

Το αδιέξοδο και η χαώδης κατάσταση στο εσωτερικό της Κύπρου, προκάλεσε την προσπάθεια του Λονδίνου για ετοιμασία νέου σχεδίου λύσης. Τον Ιούνιο του 1958 λοιπόν, ο Βρετανός Πρωθυπουργός Harold Macmillan παρουσίασε τη δική του πρόταση, η οποία κατά βάση προνοούσε την εγκαθίδρυση τριπλής συγκυριαρχίας στην Κύπρο με τη συμμετοχή της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Οι δύο κοινότητες θα είχαν αυτονομία όσον αφορά τα δικά τους θέματα, καθώς και ξεχωριστές βουλές. Το ενδεχόμενο της διχοτόμησης παρέμενε ανοιχτό, ενώ επίσης προβλεπόταν το δικαίωμα μονομερούς εφαρμογής του Σχεδίου (Χατζηαντωνίου, 2007, σ. 71). Αναντίλεκτα, για τα ελληνικά συμφέροντα αποτέλεσε το χειρότερο μοντέλο λύσης που είχε προταθεί κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας, καθώς η Ελληνοκυπριακή κοινότητα εξισωνόταν πολιτικά με την Τουρκοκυπριακή μειονότητα και η Τουρκία επανακτούσε επικυριαρχικά δικαιώματα στην Κύπρο για πρώτη φορά μετά το 1878. Σε αυτό το πλαίσιο, η Άγκυρα τον Αύγουστο του 1958 διόρισε Τούρκο αντιπρόσωπο στη Λευκωσία προχωρώντας σταδιακά στη μονομερή εφαρμογή του σχεδίου, που σύμφωνα με τα όσα υποστήριζε η ελληνική πλευρά θα είχε ως αποτέλεσμα το διαμελισμό του νησιού.

Υπό το φόβο της διχοτόμησης, η Ελληνική Κυβέρνηση αλλάζει τη διαχρονική, αλλά ανέφικτη όπως διαφάνηκε, στάση της περί δικαιώματος αυτοδιάθεσης του λαού της Κύπρου και Ένωσης με την Ελλάδα. Συνειδητοποιεί ότι, ως εφικτός στόχος θα μπορούσε να τεθεί η ανεξαρτησία της Κύπρου ως λύση του προβλήματος. Γι' αυτό, απορρίπτει το Σχέδιο Macmillan και τον Νοέμβριο του 1958 καταθέτει ακόμα μία, την τελευταία, προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη χωρίς να γίνεται λόγος πλέον περί αυτοδιάθεσης, αλλά για δικαίωμα στην αυτοκυβέρνηση, την ανεξαρτησία και τον σεβασμό στην ακεραιότητα του νησιού. Άλλωστε, ο ίδιος ο Μακάριος τον Σεπτέμβριο του 1958, με δήλωσή του, εκφράστηκε υπέρ της υπό όρους ανεξαρτησίας με εγγυήσεις του ΟΗΕ, σε μια αγωνιώδη κατά πως φαίνεται προσπάθειά για ακύρωση εφαρμογής του διχοτομικού Σχεδίου Macmillan (Χατζηαντωνίου, 2007, σ. 76-77). Τον Δεκέμβριο του 1958 υιοθετείται το Ψήφισμα 1287 (XIII) της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, το οποίο έκανε λόγο για έκφραση της εμπιστοσύνης της διεθνούς κοινότητας ότι, η συνέχιση των προσπαθειών από τα εμπλεκόμενα μέρη θα φέρει την ειρηνική, δίκαιη και με δημοκρατικούς όρους λύση του Κυπριακού.

2.6 - Η Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας

Οι δημιουργηθείσες συνθήκες ευνοήσαν την έναρξη μυστικών ελληνοτουρκικών διμερών διαπραγματεύσεων, οι οποίες έχαιραν της απόλυτης στήριξης του Λονδίνου, υπό τον όρο της εξασφάλισης κυρίαρχων βρετανικών στρατιωτικών βάσεων στο νησί, προκειμένου να εξυπηρετούνται τα στρατηγικά τους συμφέροντα στην ευρύτερη γεωγραφική περιφέρεια (Great Britain, 1961, σ. 1). Μετά τη Σύσκεψη της Ζυρίχης οι δύο πλευρές κατέληξαν σε συμφωνία, η οποία επικυρώθηκε με την υπογραφή της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Αγγλίας, καθώς και των αντιπροσώπων της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας στο Συνέδριο του Λονδίνου τον Φεβρουάριο του 1958.

Ως αποτέλεσμα, η Κυπριακή Δημοκρατία ανακηρύσσεται ως ανεξάρτητο κράτος στις 16 Αυγούστου 1960, με το Σύνταγμα να προνοεί πολίτευμα που στηρίζεται στον δικαιονοτισμό, σε αντίθεση με κάθε άλλο πολίτευμα που προέκυψε από τη διαδικασία της αποαποικιοποίησης, καθώς επίσης και να είναι σε διάσταση με τη δημοκρατική αρχή του κανόνα της πλειοψηφίας (Λιάκουρας, 2013, σ. 380). Η Κύπρος ως Προεδρική Δημοκρατία,

διαθέτει Ελληνοκύπριο Πρόεδρο και Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο με δικαίωμα αρνησικυρίας σε ζητήματα τόσο της εκτελεστικής όσο και της νομοθετικής εξουσίας, εδραιώνοντας μια μορφή δυαδικής αρχής (Λιάκουρας, 2013, σ. 377), ενώ ταυτόχρονα η κοινότητα των Τουρκοκυπρίων συμμετέχει στη στελέχωση της κυβερνητικής υπηρεσίας σε ποσοστό του 30%. Γενικότερα, η εν λόγω κοινότητα αποκτά δυσανάλογα μεγαλύτερες εξουσίες σε σχέση με το μέγεθός της. Παράλληλα, το Ηνωμένο Βασίλειο εξασφάλιζε κυρίαρχες στρατιωτικές βάσεις στο νησί. Όλα τα παραπάνω κατοχυρώνονταν με τη Συνθήκη Εγγυήσεως, βάσει της οποίας οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις Ελλάδα, Τουρκία και Βρετανία αναγνώριζαν και εγγυούνταν την ανεξαρτησία, την ασφάλεια και την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου. Επιπλέον, με τον ίδιο τρόπο διαφυλασσόταν το συμφωνηθέν Σύνταγμα, καθιστώντας αδύνατες τις οποιεσδήποτε τροποποιήσεις χωρίς τη σύμφωνη γνώμη όλων των εμπλεκομένων πλευρών.

Πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ανακηρύσσεται ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ', ο οποίος τον Δεκέμβρη του 1963 ζητά εγγράφως από τον Αντιπρόεδρο Κιουτσούκ την αναθεώρηση δεκατριών σημείων του Συντάγματος. Ο Μακάριος, κατά πως φαίνεται, προχωρά στη συγκεκριμένη πράξη τη δεδομένη χρονική περίοδο ένεκα της πολιτικής ρευστότητας που επικρατούσε στις τρεις εγγυήτριες χώρες, καθώς και στις ΗΠΑ όπου πρόσφατα είχε δολοφονηθεί ο Πρόεδρος John Kennedy. Εκτιμώντας ότι το διεθνές περιβάλλον ευνοεί την κίνησή του, ο Μακάριος επιδίωξε να αναθεωρήσει το διαιρετικού χαρακτήρα και δυσλειτουργικό σύνταγμα, συρρικνώνοντας τις αυξημένες εξουσίες που είχαν παραχωρηθεί στους Τουρκοκύπριους (Κλάψης, 2004, σ.92) - κάποιες πηγές (Λάμπρου, 2008, σ. 101-102) αναφέρουν ότι έγινε μια ενημέρωση της ελληνικής πλευράς εκ μέρους του Μακαρίου, χωρίς, όμως, να λάβει επίσημη έγκριση. Ακολούθησαν εκτεταμένες διακοινοτικές ταραχές, η κατάρρευση του καθεστώτος όπως είχε επιβληθεί από τις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου με την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από κυβερνητικές θέσεις και η περιχαράκωση ενός μεγάλου ποσοστού της τουρκοκυπριακής κοινότητας σε θύλακες που δεν ξεπερνούσαν το 5% της έκτασης της νήσου. Μια πρώτη μορφή διχοτόμησης ήταν πια γεγονός, ενώ με το Ψήφισμα 186 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ τον Μάρτιο του 1964 εγκαταστάθηκε η Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο (UNFICYP), με αποστολή την αποτροπή των συγκρούσεων και την αποκατάσταση του νόμου και της τάξης (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 219).

2.7 - Τα Σχέδια Acheson

Οι Αμερικανοί ανησύχησαν δεόντως με τις εξελίξεις, αφού δυνητικά μπορούσαν να προκαλέσουν μια ελληνοτουρκική σύρραξη, αποσταθεροποιώντας την νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ. Συγχρόνως, θα πρόσφεραν την ευκαιρία στη Σοβιετική Ένωση να αποκομίσει στρατηγικά οφέλη, προωθώντας την πολιτική της στη Μέση Ανατολή. Απόρροια αυτού, ήταν να αναλάβουν ενεργό ρόλο για την εξομάλυνση της κατάστασης, οδηγώντας Ελλάδα και Τουρκία στις συνομιλίες της Γενεύης τον Ιούλιο του 1964. Εκπρόσωπος των ΗΠΑ και πρωταγωνιστής των διαβουλεύσεων ήταν ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών Dean Acheson, ο οποίος έφερε στο τραπέζι τα σχέδια που έφεραν το όνομά του.

Τα Σχέδια Acheson αποτελούσαν, κατ' ακρίβεια, πλαίσια συζήτησης και όχι ολοκληρωμένα σχέδια λύσης. Απεικόνιζαν την αμερικανική διπλωματική προσέγγιση, η οποία ανησυχούσε για ένα επαπειλούμενο ελληνοτουρκικό πόλεμο με φόντο την Κύπρο και την αξιοποίησή του από τον Σοβιετικό παράγοντα. Υπό αυτό το πρίσμα, η Ουάσιγκτον ευνοούσε την λύση της διπλής ένωσης, καταλύοντας ουσιαστικά την Κυπριακή Δημοκρατία. Η πρόταση περιλάμβανε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, παραχωρώντας παράλληλα εδάφη στην Τουρκία υπό τον μανδύα της δημιουργίας τουρκικής στρατιωτικής βάσης και εκμετάλλευσής της στο διηνεκές (Κληρίδης, 1989, τόμος 2 - σ. 127). Πρόκειται, στην ουσία τους, για διχοτομικά σχέδια, τα οποία αρχικά παραχωρούσαν κυπριακά εδάφη στην Τουρκία για δημιουργία στρατιωτικής βάσης της τάξης περίπου του 10%, ενώ στη συνέχεια του 5%. Επιπλέον, ενώ στο πρώτο σχέδιο υπήρχε η πρόνοια για τουρκοκυπριακή πλειοψηφία και αυτονομία σε 2-3 διοικητικές περιοχές εκτός των τουρκικών βάσεων, στο δεύτερο αυτή εξαλειφόταν με τον όρο απλά οι περιοχές αυτές να διοικούνται από Τουρκοκύπριο έπαρχο. Σε κάθε περίπτωση, τα δικαιώματα της τουρκοκυπριακής μειονότητας στο ελληνικό έδαφος θα διασφαλιζόνταν από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 232-244).

Παρά τις ασφυκτικές πιέσεις των Αμερικανών, οι προτάσεις του Acheson απορρίφθηκαν, κυρίως λόγω της αντίθεσης του Μακάριου, ενόσω οι κυβερνήσεις της Αθήνας και της Άγκυρας έδειχναν ικανές να καταλήξουν σε συμβιβασμό. Αξίζει να αναφερθεί ότι, ο Acheson μετά τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των ελληνοκυπριακών δυνάμεων στον θύλακα

Κοκκίνων - Μανσούρας τον Αύγουστο του 1964 και την απόρριψη των δύο Σχεδίων λύσης που πρότεινε, αντιλήφθηκε την ανάγκη απομάκρυνσης του Μακάριου και πρότεινε τα Σχέδια Acheson 3 και 4. Βασική τους φιλοσοφία ήταν, η πραξικοπηματική Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα παραμερίζοντας τον Μακάριο και η επακόλουθη επέμβαση της Τουρκίας στην Κύπρο, στο πλαίσιο των δικαιωμάτων της ως εγγυήτρια δύναμη στις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου. Με τον τρόπο αυτό, η Άγκυρα θα έθετε υπό την κυριαρχία της ένα εκ των προτέρων συμφωνηθέν κομμάτι της Κύπρου, ολοκληρώνοντας τη de facto διχοτόμηση του νησιού, προκειμένου να απομακρυνθεί ο κουμμουνιστικός κίνδυνος που ελλόχευε από τις ενέργειες του Μακάριου (Nicolet, 2001, σ. 280-287). Τελικά, οι λύσεις αυτές δεν υλοποιήθηκαν, λόγω αμερικανο-βρετανικών ανησυχιών όσον αφορά σε ενδεχόμενη αποτυχία κατά την εφαρμογή τους και το πολιτικό κόστος που αυτή θα απέφερε. Ωστόσο, είναι εντυπωσιακές οι ομοιότητες που παρουσιάζουν οι εν λόγω προτάσεις με τα τραγικά γεγονότα που εξελίχθηκαν στην Κύπρο το θέρος του 1974.

2.8 - Ο Ελληνοτουρκικός Διάλογος

Οι κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας, στη συνέχεια, δεν έπαψαν να αναζητούν λύση στο πρόβλημα διαμέσου του διμερούς διαλόγου. Οι συζητήσεις κινούνταν στο πλαίσιο των Σχεδίων Acheson, περιλαμβάνοντας την παραχώρηση κυπριακού εδάφους στην Τουρκία για δημιουργία στρατιωτικής βάσης, ως βασικό στοιχείο της επιδιωκόμενης λύσης. Η διαφωνία όμως έγκειτο κυρίως στο καθεστώς παραχώρησης της στρατιωτικής βάσης στην Τουρκία, αφού η τελευταία διεκδικούσε πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα, ενώ από την πλευρά της η Ελλάδα πρότεινε τη μακράς διάρκειας μίσθωση. Επίσης, διαφορά αντίληψης ανάμεσα στα δύο μέρη εστιαζόταν στο συνταγματικό καθεστώς του νησιού, αφού η Ελλάδα εξακολουθούσε να διεκδικεί την Ένωση και στον αντίποδα η Τουρκία την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας ή μια μορφή συγκυριαρχίας στο νησί. Τον Δεκέμβριο του 1966 υπογράφηκε το Πρωτόκολλο των Παρισίων, επί της ουσίας συμφωνημένο πρακτικό των συναντήσεων των Υπουργών Εξωτερικών των δύο κρατών. Οι συνομιλίες καταλήγουν τελικά σε ναυάγιο μετά τη συνάντηση στον Έβρο τον Σεπτέμβριο του 1967, όπου η Χούντα των Συνταγματαρχών προσήλθε στις συνομιλίες χωρίς καμιά προηγούμενη συνεννόηση με την Κυπριακή Κυβέρνηση, καθώς επίσης διπλωματικά εντελώς απροετοίμαστη, προεξοφλώντας το φιάσκο που ακολούθησε (Βουλή των Ελλήνων - Βουλή των Αντιπροσώπων, 2018, σ.58).

2.9 - Η Πολιτική του Ευκταίου - Διακοινοτικές Συνομιλίες

Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους σειρά έχουν τα γεγονότα της Κοφίνου, με την Άγκυρα να προβαίνει στην πλήρη πολιτική τους αξιοποίηση. Η παρέμβαση των Αμερικανών, για πρώτη φορά μετά τα Σχέδια Acheson, υπό τους εκβιασμούς της Άγκυρας για ένα ελληνοτουρκικό πόλεμο, καταλήγει στην απομάκρυνση της Ελληνικής Μεραρχίας που είχε εγκατασταθεί στο νησί από το 1964. Οι Τουρκοκύπριοι δε, αδράχνοντας την ευκαιρία από την αποδυνάμωση της ελληνικής πλευράς, ιδρύουν την «Προσωρινή Τουρκοκυπριακή Διοίκηση». Με την κίνηση αυτή εμφανίζονταν πλέον ως αυτοδύναμη πολιτική οντότητα στον τόπο (Λάμπρου, 2008, σ.201).

Οι δυσμενείς εξελίξεις για την ελληνοκυπριακή κοινότητα, όπως επίσης οι τεταμένες σχέσεις Αθήνας - Λευκωσίας, κατέδειξαν στον Μακάριο ότι η Ένωση δεν ήταν πλέον δυνατή με τη χρήση στρατιωτικής ισχύος. Επομένως, τον Ιανουάριο του 1968 αλλάζει στάση στην πολιτική του, διακηρύσσοντας ότι «Αν και η ένωση είναι στόχος ευκταίος, δεν είναι πια εφικτός. Οι Κύπριοι πρέπει να το καταλάβουν αυτό και να συνεχίσουν να αγωνίζονται για την πραγματοποιήσιμη λύση που είναι η ανεξαρτησία της Κύπρου» (Κρανιδιώτης, 1984, σ. 179). Συγχρόνως, νομιμοποιεί τη μεταστροφή του, κερδίζοντας τις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1968 που ο ίδιος προκήρυξε, με ποσοστό 95%. Ο μετασχηματισμός της πολιτικής του ευκταίου στην πολιτική του εφικτού αποτελεί ορόσημο, καθώς σηματοδοτεί την εγκατάλειψη του στόχου της Ένωσης με την Ελλάδα, για τον οποίο αγωνιζόταν μέχρι τότε ο κυπριακός ελληνισμός.

Τα νέα δεδομένα επιφέρουν κινητικότητα, με αποτέλεσμα την έναρξη διακοινοτικών συνομιλιών με τη βοήθεια του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ U Thant, οι οποίες διήρκησαν από το 1968 μέχρι το 1974. Οι δύο αντιπροσωπείες είχαν ως επικεφαλής τους τον Γλαύκο Κληρίδη και τον Ραούφ Ντενκτάς και οι συνομιλίες επικεντρώθηκαν, όπως συμφωνήθηκε, σε θέματα που περιλάμβαναν τη συνταγματική πτυχή του Κυπριακού. Στόχος των Ελληνοκυπρίων ήταν μια πιο ενιαία και ενισχυμένη κρατική δομή, περιορίζοντας τα υπερπρονόμια που εξασφάλιζε στους Τουρκοκυπρίους το Σύνταγμα του 1960. Στον αντίποδα, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα πρότεινε ως αντάλλαγμα των υποχωρήσεών της όσον αφορά τη

συμμετοχή της στην οργάνωση του κεντρικού κράτους, την ενίσχυση του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μέσω συνταγματικής αναθεώρησης και εισαγωγής σχετικών προνοιών σε αυτό. Στο ίδιο πλαίσιο, ζητούσε την ομαδοποίηση ελληνικών και τουρκικών χωριών χωρίς την απαίτηση γεωγραφικής συνέχειας, με σκοπό τη διασφάλιση μίας μορφής «πολιτικής ισότητας» μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Οι Τουρκοκύπριοι αντιλήφθηκαν μετά τις ταραχές του 1964 και την αυτοδιοίκησή τους σε θύλακες ότι, ήταν μάταιο να διεκδικούν διακοινοτική ισορροπία μέσω των υπερπρονομίων που είχαν ως κοινότητα στο επίπεδο του κεντρικού κράτους. Αντί αυτού όμως, θα μπορούσαν να ρυθμίζουν και να διαχειρίζονται τα θέματα που αφορούσαν την καθημερινότητά τους μέσω της ενίσχυσης των εξουσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 272-275).

Οι απαιτήσεις των Τουρκοκυπρίων δεν διέφεραν στον πυρήνα τους από αντίστοιχες άλλων μειονοτήτων σε διεθνές επίπεδο. Παραπέμπει σε παραδείγματα μειονοτικών εθνοτικών ομάδων που υφίστανται εντός ενός κράτους, οι οποίες επιζητούν το δικαίωμά τους στην εσωτερική αυτοδιάθεση και την αυτονομία. Η βέλτιστη πρακτική για την εξομάλυνση σχετικών προβληματικών καταστάσεων είναι πάντοτε η διαβούλευση και για το λόγο αυτό, κρίνεται ότι οι ενδοκυπριακές συνομιλίες υπήρξαν μια εξαιρετική ευκαιρία για την όσο πιο δίκαιη λύση του Κυπριακού. Χάθηκε όμως, στο βωμό των ιστορικών και πολιτικών διαφορών των δύο κοινοτήτων, στις αντιφατικές επιδιώξεις τους όσον αφορά στην πολιτική δομή του κράτους, στις εξωτερικές επιρροές της Ελλάδας και της Τουρκίας, της πολιτικής στάσης των Μεγάλων Δυνάμεων, όπως επίσης στην έλλειψη πολιτικής βούλησης των ηγετών της εποχής. Στο τελευταίο τους στάδιο ενισχύθηκαν με τη συμμετοχή αντιπροσώπων της Ελλάδας και της Τουρκίας, καθώς και ειδικού αντιπροσώπου του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ προς άρση του αδιεξόδου. Παρόλα αυτά, κατέρρευσαν υπό του εσωτερικού διχασμού των Ελληνοκυπρίων όσον αφορά των επιδιωκόμενο στόχο (Ένωση ή ανεξαρτησία), των ολοένα και πιο ακραίων απαιτήσεων που ανεγείρονταν συνεχώς από τον Ντενκτάς, των διχοτομικών επιδιώξεων της Άγκυρας (Λάμπρου, 2008, σ. 218-219) και τέλος, του προδοτικού Πραξικοπήματος του Ιούλη του 1974 στην Κύπρο από τη Χούντα των Αθηνών και των δραματικών γεγονότων που ακολούθησαν από την Τουρκική εισβολή πέντε ημέρες αργότερα.

2.10 - Η Διάσκεψη της Γενεύης

Μεταξύ «Αττίλα Ι» και «Αττίλα ΙΙ», όπως ονομάστηκαν οι δύο φάσεις της Τουρκικής εισβολής, διεξάγεται η Διάσκεψη της Γενεύης μετά από σχετικό ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας (UN Security Council Resolution 353, 1974). Το Ψήφισμα, μεταξύ άλλων, καλούσε τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις να παρακαθίσουν τάχιστα σε διαπραγματεύσεις, προκειμένου να αποκατασταθεί η ειρήνη στην περιοχή καθώς και η συνταγματική τάξη στην Κύπρο. Οι συνομιλίες κατέληξαν στην πρόταση του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Γκιουνές, εν είδει τελεσιγράφου, μέσω της οποίας απαιτούσε την εγκαθίδρυση διζωνικής και πολυκαντονικής ομοσπονδίας. Σύμφωνα με το Σχέδιο Γκιουνές, θα σχηματίζονταν έξι αυτόνομες τουρκοκυπριακές ζώνες, συνολικής έκτασης της τάξης του 34% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Περαιτέρω, οι αρμοδιότητες της κεντρικής κυβέρνησης θα καθορίζονταν στη συνέχεια, λαμβάνοντας πλήρως υπόψιν τον δικοινοτικό χαρακτήρα του κράτους (Κληρίδης, 1989, τόμος 4 - σ. 70-71). Ήταν η πρώτη φορά που ετίθετο ως διεκδίκηση η γεωγραφική διαίρεση της νήσου, απότοκο της διαπραγματευτικής θέσης ισχύος των Τούρκων, ένεκα της διαμορφωθείσας υπεροπλίας των τουρκικών στρατευμάτων στο κυπριακό έδαφος. Οι αντιπρόσωποι της Ελλάδας και της Κύπρου, οι οποίοι προηγουμένως είχαν θέσει ως κόκκινη γραμμή την εγκαθίδρυση ομοσπονδιακού συστήματος χωρίς γεωγραφικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων, ζήτησαν αναβολή της Διάσκεψης για 36 - 48 ώρες. Σκοπός, ήταν να διαβουλευθούν με τις κυβερνήσεις τους, αίτημα που υποστηρίχθηκε και από τους Βρετανούς. Αξίζει να σημειωθεί η αταλάντευτη θέση του Υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας, Γεώργιου Μαύρου, κατά τις διαπραγματεύσεις ότι, «ήταν καλύτερα για την Κύπρο να εμπλακεί σε πόλεμο και να κατακτηθεί, παρά να υπογράψει και να καταστεί συνένοχος στην υποδούλωσή της» (Κληρίδης, 1989, τόμος 4 - σ. 69), με την μεταπολιτευτική κυβέρνηση της Ελλάδας όμως να αρνείται να εμπλακεί η ίδια στον πόλεμο. Ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών James Callaghan κρίνει τις απαιτήσεις των Τούρκων ως μαξιμαλιστικές, ωστόσο σε παράλληλες επαφές του με την αμερικανική διπλωματία αντιλαμβάνεται ότι, η Ουάσιγκτον δεν είχε την πρόθεση να συμπλεύσει με το Λονδίνο πιέζοντας την Άγκυρα με όρους στρατιωτικής ισχύος, προκειμένου η τελευταία να πειστεί να μην επαναρχίσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις (Callaghan, 1987, p. 351-353). Ο Γκιουνές όμως, υλοποιώντας τον εκβιασμό, απορρίπτει το αίτημα για αναβολή, και επισφραγίζει το πέρας των εργασιών, ανοίγοντας συνάμα το δρόμο για τη δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής.

Τα αποτελέσματα της υπήρξαν καταστροφικά για τους Ελληνοκυπρίους, αφού ο κατοχικός στρατός έθεσε υπό τον έλεγχό του τελικά το 36,2% της Κυπριακής Δημοκρατίας με, περίπου, 200.000 ανθρώπους να εκδιώχνονται από τη γη τους και να οδηγούνται στην προσφυγιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ

Η εδραίωση του κατοχικού καθεστώτος στα βόρεια εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας, μετά την εισβολή του τουρκικού στρατού το καλοκαίρι του 1974, άλλαξε άρδην τις συνθήκες στο νησί, διαμορφώνοντας *de facto* νέες πραγματικότητες. Η Τουρκία ουσιαστικά υλοποίησε δια των όπλων τη γεωγραφική διαίρεση των δύο κοινοτήτων, μετά από τη βίαιη μετακίνηση του πληθυσμού που η ίδια επέβαλε. Ταυτόχρονα, πέτυχε τον πλήρη έλεγχο των εδαφών που κατέκτησε δια της στρατιωτικής ισχύος. Τα στοιχεία αυτά, αποτελούσαν αντικειμενικούς σκοπούς της τουρκικής πολιτικής από τη δεκαετία του 1950, τους οποίους προηγουμένως προσπαθούσε να επιτύχει διαμέσου της διπλωματικής οδού. Εξυπηρετούσαν τον στρατηγικό σχεδιασμό της Άγκυρας για την Κύπρο, που υπαγόρευε τη διχοτόμηση ή μια μορφή χαλαρής ομοσπονδίας ως λύση. Συγχρόνως, εξασφαλιζόταν σε μεγάλο βαθμό ο έμμεσος έλεγχος ολόκληρου του νησιού, υπό την απειλή της προέλασης της ισχυρής τουρκικής στρατιωτικής δύναμης, η οποία έκτοτε είναι εγκατεστημένη στο νησί (Συρίγος, 2005, σ. 60).

3.1 - Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου - Ντενκτάς

Η Ελληνοκυπριακή ηγεσία και ο λαός, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, κλονίστηκαν από την τραγωδία της τουρκικής εισβολής. Συνεπώς, η πολιτική προσπάθεια στα αρχικά της στάδια επικεντρώθηκε στη διαχείριση της κατάστασης, όπως αυτή είχε πλέον διαμορφωθεί. Η πρώτη προσπάθεια χάραξης κοινής εθνικής πολιτικής έλαβε χώρα σε διενεργηθείσες συσκέψεις στην Αθήνα στα τέλη του Νοέμβρη του 1974, με επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας, Κωνσταντίνο Καραμανλή. Αφού απορρίφθηκε η επιλογή της πολεμικής αναμέτρησης με την Τουρκία, αποφασίστηκε η ανάληψη διπλωματικής δράσης, οριοθετώντας συγχρόνως τις υποχωρήσεις στις οποίες η Ελληνοκυπριακή πλευρά ήταν διατεθειμένη να προβεί, προκειμένου να διευκολύνει την εξεύρεση λύσης στο πρόβλημα.

Διαπραγματευτής, εκπροσωπώντας τους Ελληνοκυπρίους, ορίστηκε ο Γλαύκος Κληρίδης, στον οποίο ο Μακάριος δίνει σαφείς όρους εντολής, σύμφωνα με τις ομόφωνες αποφάσεις που είχαν ληφθεί κατά τη διάρκεια των συσκέψεων της Αθήνας. Μεταξύ άλλων, ο

Κληρίδης εντελλόταν να παρακαθήσει σε διαπραγματεύσεις με τον Ντενκτάς, ως εκπρόσωπο των Τουρκοκυπρίων, επιδιώκοντας μια συμφωνία με βάση τα εξής χαρακτηριστικά: 1. Πολυπεριφερειακό Ομοσπονδιακό κράτος επί δικοινοτικής βάσης, με την κεντρική κυβέρνηση να έχει ουσιαστικές εξουσίες; 2. Η έκταση των περιοχών που θα είναι υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση να είναι ανάλογη της πληθυσμιακής αναλογίας και σε καμία περίπτωση να μην υπερβαίνει το 25% του εδάφους του νησιού; 3. Επιδίωξη όπως, προνοείται το δικαίωμα της επιστροφής των προσφύγων στις εστίες τους και 4. Κατοχύρωση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και ελεύθερης διακίνησης για το σύνολο των πολιτών (Κληρίδης, 1989, τόμος 4 - σ.166-167).

Οι Κληρίδης και Ντενκτάς είχαν στη συνέχεια αρκετές συναντήσεις, χωρίς όμως να καταλήγουν σε απτά αποτελέσματα. Η διάσταση στους επιδιωκόμενους στόχους της κάθε πλευράς ήταν καταφανής, καθώς πρόθεση της Τουρκοκυπριακής αντιπροσωπείας ήταν να νομιμοποιήσει τα τετελεσμένα της εισβολής και κατοχής, παρά η προσπάθεια για γεφύρωση των διαφορών μέσω αμοιβαίων υποχωρήσεων.

Στο μεσοδιάστημα, τον Φεβρουάριο του 1975 η Τουρκοκυπριακή ηγεσία προχωρά στη μονομερή ανακήρυξη του «Τουρκικού Ομόσπονδου Κράτους της Κύπρου», μετεξέλιξη της «Προσωρινής Τουρκοκυπριακής Διοίκησης» όπως οι ίδιοι αυτοπροσδιόριζαν την κοινότητά τους από το 1967. Το νέο μόρφωμα δεν έτυχε καμίας διεθνούς αναγνώρισης, καθώς επίσης ως ενέργεια καταδικάστηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ (United Nations, 1975, Resolution 367). Επιπρόσθετα, την ίδια περίοδο, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιβάλλουν εμπάργκο στην πώληση στρατιωτικού εξοπλισμού αμερικανικής προέλευσης στην Τουρκία μετά από απόφαση του Κογκρέσου, ένεκα της χρήσης του σε επιθετικές ενέργειες εναντίον της Κύπρου. Σημειώνεται ότι, η αμερικανική νομοθεσία προνοούσε τη χρήση αμερικανικού εξοπλισμού από τρίτες χώρες μόνο για αμυντικούς σκοπούς. Πέρα από τα πιο πάνω, η Τουρκία αντιμετώπιζε σωρεία διεθνών αντιδράσεων ως συνέχεια των παράνομων ενεργειών της στην Κύπρο, οι οποίες παραβίαζαν κάθε κανόνα της διεθνούς νομιμότητας. Η Κυπριακή Κυβέρνηση συνέτεινε με τη στάση της, προβάλλοντας το θέμα συστηματικά σε παγκόσμια κλίμακα, στην προσπάθειά της να ευαισθητοποιήσει και να κινητοποιήσει τη διεθνή κοινότητα.

Επομένως, όπως γίνεται αντιληπτό, η Τουρκία βρέθηκε σε δύσκολη θέση, από την οποία επιζήτησε να εξέλθει μέσω πρόσκλησης του Ντενκτάς προς τον Μακάριο για διεξαγωγή απευθείας μεταξύ τους συναντήσεων. Κατά τη δεύτερή τους συνάντηση υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Kurt Waldheim, στις 12 Φεβρουαρίου του 1977, κατέληξαν στη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου, η οποία περιείχε τέσσερεις κατευθυντήριες γραμμές (Κληρίδης, 1989, τόμος 4 - σ. 492-498):

1. Την επιδίωξη για μια ανεξάρτητη και αδέσμευτη δικαιονοτική ομόσπονδη Δημοκρατία.
2. Η εδαφική έκταση που θα βρισκόταν κάτω από τη διοίκηση της κάθε κοινότητας ήταν υπό συζήτηση με γνώμονα την οικονομική βιωσιμότητα, την παραγωγικότητα και την ιδιοκτησία γης.
3. Θέματα αρχών, λόγου χάρι η ελευθερία εγκατάστασης, διακίνησης, το δικαίωμα περιουσίας, θα ήταν μέρος της διαβούλευσης με γνώμονα το δικαιονοτικό ομοσπονδιακό σύστημα και τις πρακτικές δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν όσον αφορά την τουρκοκυπριακή κοινότητα
4. Οι εξουσίες και αρμοδιότητες της κεντρικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης θα πρέπει να διασφαλίζουν την ενότητα της χώρας, από τη στιγμή που το κράτος θα έχει δικαιονοτικό χαρακτήρα.

Από τα πιο πάνω τεκμαίρεται ότι, ο Μακάριος πράγματι προέβη σε οδυνηρές υποχωρήσεις, αφού για πρώτη φορά η Ελληνοκυπριακή πλευρά αποδεχόταν ρητά την ομοσπονδία ως βάση λύσης, υποχωρώντας από τις μέχρι τότε αξιώσεις της για ενιαίο κράτος. Πέρα από αυτό, γινόταν λόγος για δύο κοινότητες οι οποίες θα απάρτιζαν το ομοσπονδιακό κράτος, όπως επίσης και για εδάφη που θα βρίσκονταν υπό τη διοίκηση εκάστης κοινότητας. Κατά συνέπεια, εξάγεται με ασφάλεια το συμπέρασμα ότι, παρόλο που δεν υπήρχε ρητή αναφορά σε διζωνικότητα στα συμφωνηθέντα, το δικαιονοτικό ομόσπονδο κράτος που θα διαμορφωνόταν υπό τους πιο πάνω όρους αυτονόητα θα είχε διζωνικό χαρακτήρα. Η χρήση των όρων διζωνικός ή διπεριφερειακός που αναφέρονται σε αντιδιαστολή στον δημόσιο

διάλογο, εκτιμάται ότι δεν δύναται να αλλάξουν το ουσιαστικό νόημα που αποδίδεται, αφού αμφότερες οι λέξεις ορίζουν τον εδαφικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων. Οι εξουσίες του κεντρικού κράτους από την άλλη, δεν εξαρτώνται από τη διζωνική ή διπεριφερειακή του δομή, αλλά οριοθετούνται στο σημείο 4 της Συμφωνίας, όπου αναφέρεται ότι θα πρέπει να είναι ενισχυμένες σε τέτοιο βαθμό ώστε να διασφαλίζεται η ενότητα της χώρας.

Μολονότι στηλιτεύεται ευρέως το γεγονός ότι οι υποχωρήσεις των Ελληνοκυπρίων ήταν υπερβολικές και δεν συνοδεύτηκαν από κάποια ανταλλάγματα, κρίνεται ότι ο Μακάριος προχώρησε σε αυτές υπό την πίεση της αναγκαιότητας. Αντλήθηκε ότι ο χρόνος λειτουργεί εναντίον της ελληνικής κοινότητας, παγιώνοντας τα αποτελέσματα της κατοχής καθημερινά, για παράδειγμα τον εποικισμό. Άλλωστε, οι πολιτικές δυνάμεις του τόπου είχαν τω καιρώ εκείνω ενστερνιστεί την ομοσπονδιακή λύση, με μόνη εξαίρεση τον Βάσο Λυσσαρίδη, στο πλαίσιο ενός πικρού συμβιβασμού. Αναντίλεκτα, οι κατευθυντήριες γραμμές Μακαρίου - Ντενκτάς είναι αυτές που καθόρισαν και διαμόρφωσαν την πορεία του Κυπριακού προβλήματος μέχρι σήμερα και χωρίς αμφιβολία, θα συνεχίσουν να πράττουν το ίδιο στο μέλλον, για το λόγο ότι έθεσαν το πλαίσιο συζήτησης και επιπλέον, περιέχουν όλα τα βασικά στοιχεία για την εφικτή του επίλυση.

3.2 - Το Αγγλο-Αμερικανο-Καναδικό Σχέδιο

Ο θάνατος του Μακαρίου τον Αύγουστο του 1977 καθώς και η άτεγκτη στάση της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας, η οποία επέδειξε μηδενική προθυμία για υποχωρήσεις προκειμένου να επιτευχθεί μια συμβιβαστική λύση, οδήγησαν το νέο κύκλο συνομιλιών σε αδιέξοδο παρόλες τις πρωτοβουλίες που ανέλαβαν οι δυτικοί. Η αναιμική οικονομική κατάσταση της Τουρκίας όμως, παράλληλα με τις διεθνείς πιέσεις και προειδοποιήσεις δυτικών κρατών ότι θα παύσουν να παρέχουν έμπρακτα τη βοήθειά τους, αναγκάζουν τον Ντενκτάς τον Μάιο και τον Ιούλιο του 1978 να δηλώσει ότι, θα επέτρεπε την επιστροφή 35.000 Ελληνοκυπρίων προσφύγων στην Αμμόχωστο υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ εάν η Ελληνοκυπριακή πλευρά επέστρεφε στο τραπέζι των συνομιλιών (Λάμπρου, 2008, σ. 677-678). Αν και η πιο πάνω κίνηση μπορεί να εκληφθεί ως κίνηση εντυπωσιασμού και ίσως ως επικοινωνιακό πυροτέχνημα, η άμεση της απόρριψη από τον τότε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Σπύρο Κυπριανού, μπορεί να κριθεί ως μέγα σφάλμα. Πρώτον, δεν άφησε να

δοκιμαστεί η ειλικρίνεια του κατοχικού ηγέτη, αποδεχόμενος την πρόταση. Δεύτερον, η λύση του Κυπριακού περνούσε ούτως ή άλλως από διαπραγματευτικές διαδικασίες και αργά ή γρήγορα θα παρακαθόμασταν ξανά σε συνομιλίες. Τρίτον, η άρση του αμερικανικού εμπάργκο προς την Τουρκία ήταν διακαής επιθυμία της Αμερικανικής Κυβέρνησης, αφού έκρινε ότι διασάλευε τις ενδο-Νατοϊκές σχέσεις και ισορροπίες. Ούτως ή άλλως, σε κάποια στιγμή θα προχωρούσε στην άρση του και αυτό συνέβη το καλοκαίρι του 1978 με απόφαση του Κογκρέσου, το οποίο συγχρόνως απαιτεί από τον Αμερικανό Πρόεδρο, Jimmy Carter, την ανάληψη άμεσων ενεργειών για την επανεκκίνηση των διαπραγματεύσεων προς τη διευθέτηση του Κυπριακού (Ioannides, 2001, p. 473-486).

Σε αυτό το πλαίσιο, έπειτα από πρωτοβουλίες της Ουάσιγκτον, τον Νοέμβριο του 1978 επιδίδεται στις δύο κοινότητες σχέδιο λύσης που είχε την Αμερικανική, Βρετανική και Καναδική υποστήριξη. Καλούσε σε διακοινοτικές συνομιλίες, υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, για την εξεύρεση λύσης πάνω στους ακόλουθους άξονες: 1. Η Κυπριακή Δημοκρατία να είναι δικοινοτικό, ομόσπονδο κράτος με δύο συνιστώσες περιοχές, στις οποίες θα πλειοψηφούσαν ανά μία η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η ανεξαρτησία, η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα της Δημοκρατίας θα ήταν εξασφαλισμένη, ενώ απαγορευμένη θα ήταν η ενσωμάτωση συνιστώσας πολιτείας ή ολόκληρου του κράτους σε οποιοδήποτε άλλο; 2. Η συνταγματική δομή της ομόσπονδης διακυβέρνησης θα προκύψει μετά από διαπραγματεύσεις και θα πρέπει να διέπεται από τη Συμφωνία Μακαρίου - Ντενκτάς του 1977, να βασίζεται σε στοιχεία του Συντάγματος του 1960, να έχει κατά νου τα ψηφίσματα του ΟΗΕ καθώς επίσης να αναθέτει εξουσίες και ευθύνες στις δύο συνιστώσες περιοχές ούτως ώστε να ανταποκρίνεται στις ανησυχίες των δύο κοινοτήτων; 3. Το ομοσπονδιακό σύνταγμα θα πρέπει να ενσωματώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, όπως την ελευθερία διακίνησης, εγκατάστασης και το δικαίωμα στην ιδιοκτησία. Δύναται να υπάρξουν μόνο οι απαιτούμενες τροποποιήσεις προκειμένου να διαφυλαχθεί ο χαρακτήρας της κάθε περιοχής; 4. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα είχε υπό τον έλεγχό της τις Εξωτερικές Υποθέσεις, την Εξωτερική Άμυνα, την Νομισματική Πολιτική και την Κεντρική Τράπεζα, το Διαπεριφερειακό και το Ξένο Εμπόριο, τις Επικοινωνίες, την Ομοσπονδιακή Οικονομία, τα Τελωνεία, Μεταναστευτικά θέματα και την Πολιτική Αεροπορία. Εξουσίες που δεν θα εκχωρηθούν ρητά στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα εξασκούνται από τις συνιστούσες περιοχές, ενώ μελλοντικά θα δύναται να εξασκούνται από

το κεντρικό κράτος μόνο μετά από συμφωνία των δύο περιοχών; 5. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα πρέπει να απαρτίζεται από την Άνω Βουλή με ισότιμη συμμετοχή των δύο κοινοτήτων, την Κάτω Βουλή με εκπροσώπηση κατά αναλογία πληθυσμού, εκλεγμένο Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο με υποχρέωση εκπροσώπησης και των δυο κοινοτήτων, Υπουργικό Συμβούλιο με εκπροσώπηση της κάθε κοινότητας σε ποσοστό τουλάχιστον 30%, Ομόσπονδο Ανώτατο Δικαστήριο που θα αποτελείται από έναν Ελληνοκύπριο, έναν Τουρκοκύπριο και ένα ξένο δικαστή, καθώς επίσης να διασφαλίζεται η δίκαιη συμμετοχή μελών των δύο κοινοτήτων στη δημόσια υπηρεσία του ομοσπονδιακού κράτους; 6. Ίδρυση τοπικών κυβερνητικών θεσμών στις δύο περιοχές για την εκτέλεση των συνταγματικών τους εξουσιών, οι οποίοι θα εκλέγονται με δημοκρατικές διαδικασίες και θα εξασφαλίζουν την αгаστή διαπεριφερειακή συνεργασία; 7. Ίδρυση Υπηρεσίας Περιφερειακής Συνεργασίας και Συντονισμού; 8. Η εδαφική έκταση της κάθε περιοχής θα προκύψει μετά από διαπραγματεύση όπου θα ληφθούν υπόψη διάφοροι παράγοντες, ενώ αναμένεται ότι η Τουρκοκυπριακή πλευρά θα προβεί σε σημαντικές γεωγραφικές παραχωρήσεις; 9. Τα δύο μέρη πρέπει να προνοήσουν για την όσο το δυνατόν μαζικότερη επιστροφή των προσφύγων στις περιουσίες τους και παράλληλα για ικανοποίηση των απαιτήσεων όσων δεν θα επιστρέψουν; 10. Η τελική λύση οφείλει να περιλαμβάνει την αποχώρηση των ξένων ενόπλων δυνάμεων από την επικράτεια της Δημοκρατίας, εκτός για όσες συμφωνηθεί το αντίθετο, όπως επίσης μπορεί να εξεταστεί η σταδιακή αποστρατικοποίηση της νήσου; 11. Σύσταση Ταμείου Κυπριακής Συμφιλίωσης χρηματοδοτούμενου από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και δυνητικά από άλλα κράτη, καθώς και από διεθνείς οργανισμούς για την εξυπηρέτηση αναπτυξιακών προγραμμάτων; 12. Με την έναρξη των διακοινοτικών διαπραγματεύσεων, προς ένδειξη καλής θέλησης και για την επίλυση των οξυμένων ανθρωπιστικών προβλημάτων, θα πρέπει να διεκπεραιωθεί η επιστροφή των κατοίκων των Βαρωσίων, περιοχή η οποία θα τελεί υπό τη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών (The English-American-Canadian Plan For Cyprus, 1978).

Ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Σπύρος Κυπριανού, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα απορρίπτει το σχέδιο, χωρίς καμιά προσυνεννόηση με την Κυβέρνηση της Ελλάδας, και προτού η τουρκική πλευρά εκδηλώσει τις προθέσεις της. Να σημειωθεί ότι, ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκος Ρολάνδης διαφώνησε με τον Κυπριανού, γιατί είχε σχηματίσει θετική άποψη. Η ενόχληση της Αθήνας υπήρξε έντονη, αφού όπως υποστηρίχθηκε, η Λευκωσία θα μπορούσε να συζητήσει τουλάχιστον βελτιώσεις

επί του σχεδίου με τους Αμερικανούς, είτε να αναμένει πρώτα την τοποθέτηση των Τουρκοκυπρίων (Ράλλης, 1983, σ. 316-317), αποφεύγοντας να φορτωθεί αποκλειστικά τις ευθύνες του ναυαγίου. Περαιτέρω, το σχέδιο παρουσίαζε ορισμένα θετικά στοιχεία, αφού είχε ως εγγυητές τρεις ισχυρές χώρες του NATO, οι οποίες επιδείκνυαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το Κυπριακό, αναδείκνυε την ανάγκη για επιστροφή εδαφών στην ελληνοκυπριακή πλευρά, προνοούσε την επιστροφή μεγάλου αριθμού προσφύγων, την αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων και επανεγκατάσταση των Βαρωσιωτών στον τόπο τους με την εκκίνηση της πλήρους διαπραγματεύσεως. Στον αντίποδα, άφηνε αρνητική επίγευση το γεγονός ότι, θέματα που άπτονταν της συνταγματικής πτυχής τα οποία αφορούσαν τουρκικές απαιτήσεις διευθετούνταν, ενώ θέματα που απασχολούσαν τους Ελληνοκυπρίους ετίθεντο προς διαπραγμάτευση. Αδιαμφισβήτητα, ξεκαθαριζόταν πλέον και η διζωνική φύση του ομόσπονδου κράτους, αφαιρώντας κάθε ασάφεια της Συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου του 1977. Συγχρόνως, προκαλούσε προβληματισμό η αναφορά για εκχώρηση των εξουσιών από τις συνιστώσες περιοχές στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση και όχι το αντίστροφο, παραπέμποντας σε χαρακτηριστικά συνομοσπονδιακών συστημάτων (Χριστοδουλίδης, 2021, σ. 318-319).

Συνοψίζοντας, το εν λόγω Σχέδιο στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στις κατευθυντήριες γραμμές Μακαρίου - Ντενκτάς και στις οδυνηρές υποχωρήσεις που έγιναν τότε, λαμβάνοντας υπόψιν τις ωμές πραγματικότητες που διαμόρφωσε η τουρκική εισβολή και κατοχή. Κρίνεται ότι, θα μπορούσε να αποτελέσει βάση παραγωγικής συζήτησης, καθώς η ελληνοκυπριακή πλευρά εάν επιζητεί διαπραγματευτική λύση οφείλει να αναζητήσει με κάθε τρόπο τις συγκλίσεις για ένα πικρότατο, σε κάθε περίπτωση, συμβιβασμό. Η πρακτική να αφήνεται ο χρόνος -που είναι παράγοντας εξαιρετικής σημασίας στην πολιτική- να κυλάει ανεκμετάλλευτος, αρνούμενος να καθίσεις στο τραπέζι των συνομιλιών, πολλαπλασιάζει σε καθημερινή βάση τα δεινά που προκύπτουν από τον έλεγχο των κατεχόμενων περιοχών από τις δυνάμεις του Αττίλα. Η διορατικότητα, το θάρρος και η αποφασιστικότητα είναι στοιχεία που οφείλει να διαθέτει η πολιτική ηγεσία, προκειμένου να ενεργεί προς αποφυγή τερματικών διλημμάτων που νομοτελειακά επιφέρει η αδράνεια. Η Αμερικανο-Βρετανο-Καναδική πρωτοβουλία, ως το πρώτο σχέδιο λύσης που προτάθηκε μετά το 1974, αναμενόμενα υπήρξε οδηγός για τις μεταγενέστερες προτάσεις των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίες εκ του αποτελέσματος περιλάμβαναν ολοένα και χειρότερα συστατικά στοιχεία για την ελληνοκυπριακή κοινότητα.

3.3 - Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Κυπριανού - Ντενκτάς

Τον Μάιο του 1979 παρόντος του Γ.Γ. του ΟΗΕ Waldheim, ο Πρόεδρος Κυπριανού και ο ηγέτης των Τουρκοκυπρίων Ντενκτάς εμπλουτίζουν, ουσιαστικά, τις κατευθυντήριες οδηγίες των Συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου του 1977, επαναλαμβάνοντας τη δέσμευσή τους για τη σύσταση ομοσπονδιακού κράτους, με την υιοθέτηση ενός κειμένου δέκα σημείων. Τα κυριότερα σημεία της Συμφωνίας, όριζαν όπως: 1. Οι δύο πλευρές διαπραγματευτούν χωρίς χρονοτριβές επί της βάσης των αποφάσεων του ΟΗΕ επιπλέον των κατευθυντήριων οδηγιών Μακαρίου - Ντενκτάς; 2. Τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών όλων των πολιτών; 3. Δοθεί προτεραιότητα ούτως ώστε επιτευχθεί συμφωνία για την επανεγκατάσταση των προσφύγων στα Βαρώσια υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, η οποία θα εφαρμοστεί άμεσα χωρίς να αναμένεται η οποιαδήποτε κατάληξη σε άλλες πτυχές που θα συζητούνται; 4. Απέχουν από ενέργειες που θα έθεταν σε κίνδυνο τις συνομιλίες και να προάγουν μέτρα που θα οικοδομούσαν την εμπιστοσύνη ανάμεσα στις δύο κοινότητες; 5. Συζητηθεί το θέμα της αποστρατικοποίησης; 6. Δοθούν επαρκείς εγγυήσεις για μια ανεξάρτητη, κυρίαρχη, εδαφικά ακέραιη και αδέσμευτη Δημοκρατία, όπως επίσης και εναντίον της οποιασδήποτε μορφής ένωσης με άλλο κράτος, απόσχισης ή διχοτόμησης; 7. Το εδαφικό και η συνταγματική πτυχή του θέματος τεθούν προς συζήτηση (Κυπριακή Δημοκρατία, 2024).

Οι δύο ηγέτες βάσει της πιο πάνω Συμφωνίας, δεσμεύονται όπως επαναρχίσουν άμεσα τις διαπραγματεύσεις με αντικειμενικό στόχο τη σύσταση ομοσπονδίας που θα συνίσταται από δύο κοινότητες, εκ των οποίων η κάθε μία θα ασκεί διοίκηση στο δικό της έδαφος, εξασφαλίζοντας παράλληλα την ενότητα της χώρας. Πέρα από αυτό, από αμφότερες τις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου προκύπτει με σαφήνεια η υποχρέωση των δύο κοινοτήτων όπως, υιοθετήσουν συμφωνία ανάμεσά τους (Λιάκουρας, 2007, σ. 287). Τον Ιούνιο του 1979 επανεκκινούν οι συνομιλίες, οι οποίες όμως πολύ σύντομα καταρρέουν, απόρροια κυρίως της διάστασης στις επιδιώξεις των δύο πλευρών αναφορικά με το επίπεδο εξουσιών του κεντρικού κράτους. Ειδικότερα, ο Ντενκτάς διεκδικούσε την ίδρυση ιδιαίτερα χαλαρής και αποκεντρωμένης ομοσπονδίας, παραπέμποντας ουσιαστικά σε συνομοσπονδιακή πολιτειακή οργάνωση σε μια προσπάθεια για νομιμοποίηση της διαίρεσης και εδραίωσης του καθεστώτος

του. Εκτός αυτού, οι παραχωρήσεις επί του εδάφους που ήταν διατεθειμένος να κάνει ήταν απειροελάχιστες.

3.4 - Διακοινοτικές Συνομιλίες κατά τις Αρχές της Δεκαετίας του 1980

Τον Αύγουστο του 1980 επαναρχίζουν οι διακοινοτικές συνομιλίες υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Από την πρώτη στιγμή, ο ειδικός αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα έθεσε ρητά το πλαίσιο διαπραγμάτευσης για εξεύρεση λύσης, το οποίο δεν ήταν άλλο από τους όρους των δύο Συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου. Σε πρώτο πλάνο τοποθετούνταν η ομοσπονδία και η διζωνικότητα, όσον αφορά τη συνταγματική και την εδαφική πτυχή αντίστοιχα (United Nations, 1980, Doc. A/35/385-S/14100).

Η Τουρκοκυπριακή πλευρά, τον Ιανουάριο του 1981, κάνει μια απαράδεκτη πρόταση για τα Βαρώσια, που θα είχε ως αποτέλεσμα τον επαναπατρισμό ενός περιορισμένου αριθμού Αμμοχωστιανών στις εστίες τους, υπό τουρκοκυπριακό όμως έλεγχο και σε έδαφος που δεν θα ερχόταν σε άμεση επαφή με ελεγχόμενες από την κυπριακή κυβέρνηση περιοχές, με άλλα λόγια σε θύλακα. Στη συνέχεια, τον Αύγουστο του 1981, νέες προτάσεις των Τουρκοκυπρίων περιείχαν επιστροφή του 3% των κατεχομένων εδαφών και 31.000 προσφύγων, χωρίς το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης στο σύνολο του εδάφους της Δημοκρατίας, τις δύο κοινότητες να εκπροσωπούνται ισότιμα στα θεσμικά όργανα, εναλλαγή Τουρκοκυπρίου και Ελληνοκυπρίου στο αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας και ένα κεντρικό κράτος με πολύ αδύναμες εξουσίες (Τζερμιάς, 2004, σ. 820-821). Ο Γενικός Γραμματέας Waldheim, ωστόσο, τον Νοέμβριο του 1981 υποβάλλει την «Αξιολόγηση» του, που αποτελεί σημαντικό ορόσημο, καθώς υποβοήθησε ενεργά τις μελλοντικές προσπάθειες διαμεσολάβησης. Με τον τρόπο αυτό διαμόρφωσε την ατζέντα των διαπραγματεύσεων και δημιούργησε προηγούμενο για τους μελλοντικούς Γενικούς Γραμματείς, όπως παρεμβαίνουν και προτείνουν μεσολαβητικές λύσεις σε δισεπίλυτα ζητήματα.

3.5 - Οι «Δείκτες» De Cuellar

Τον Αύγουστο του 1983, ο τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Javier Perez de Cuellar ανέλαβε πρωτοβουλία, επιδίδοντας στις δύο πλευρές προσωπικό του

υπόμνημα, με το οποίο τις βολιδοσκοπούσε για την ετοιμότητά τους να παρακαθίσουν σε συνομιλίες με βάση τα μοντέλα λύσης που ο ίδιος πρότεινε. Το υπόμνημα είχε συνταχθεί στο πλαίσιο τριών δεικτών, που αναφέρονταν ξεχωριστά ο καθένας στην εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία, όπως επίσης και στην εδαφική κατανομή. Υπήρχε ρητή αναφορά στην «Αξιολόγηση» του πρώην Γ.Γ. Waldheim, ρυθμίζοντας θέματα που η τελευταία άφηνε σε εκκρεμότητα. Για τον κάθε δείκτη ξεχωριστά, προτεινόταν δύο διαφορετικά μοντέλα λύσης (Τζερμιάς, 2004, σ. 853-854).

Στο πρώτο μοντέλο προβλέπονταν τα εξής: 1. Η ελληνική περιοχή θα κάλυπτε το 77% του εδάφους, ενώ η αντίστοιχη τουρκική το 23%; 2. Η εκπροσώπηση των δύο κοινοτήτων στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα ήταν σε αναλογία 60% για τους Ελληνοκυπρίους και 40% για τους Τουρκοκυπρίους, ενώ ο Πρόεδρος του ομόσπονδου κράτους θα ήταν Ελληνοκύπριος και ο Αντιπρόεδρος Τουρκοκύπριος; 3. Στην Κάτω Βουλή η εκπροσώπηση θα αντιστοιχούσε στην πληθυσμιακή αναλογία της κάθε κοινότητας, ενώ στην Άνω Βουλή οι κοινότητες θα είχαν ίσο αριθμό αντιπροσώπων.

Από την άλλη, σύμφωνα με το δεύτερο μοντέλο προβλεπόνταν κατ' αντιστοιχία: 1. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα να κατέχει το 70% της επικράτειας και η Τουρκοκυπριακή το 30%; 2. Η συμμετοχή των δύο κοινοτήτων στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα ήταν σε ποσοστό 70:30 υπέρ των Ελληνοκυπρίων, ενώ οι εκλεγμένοι ηγέτες των δύο κοινοτήτων θα εναλλάσσονταν στα αξιώματα του Προέδρου και του Πρωθυπουργού; 3. Στην Κάτω Βουλή η συμμετοχή της ελληνοκυπριακής θα αντιστοιχούσε στο 70% και της τουρκοκυπριακής στο 30%, ενώ η εκπροσώπηση των δύο κοινοτήτων στην Άνω Βουλή θα ήταν ίση.

Ο Πρόεδρος Κυπριανού τήρησε διστακτική στάση απέναντι στους «Δείκτες» De Cuellar, απαντώντας με καθυστέρηση στην προθεσμία που είχε θέσει ο τελευταίος για την αποδοχή των προτάσεών του και, στην πραγματικότητα, χωρίς ξεκάθαρο τρόπο. Απόρροια της στάσης Κυπριανού ήταν και η παραίτηση του Υπουργού Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκου Ρολάνδη, ο οποίος τασσόταν υπέρ της άνευ περιστροφών αποδοχής του πλαισίου λύσης. Ο Ντενκτάς με τη σειρά του, απέρριψε τις προτάσεις, επιζητώντας αποκλειστικά την παγίωση των τετελεσμένων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ο Πρόεδρος Κυπριανού από το 1982, σε συνάρτηση της πίεσης από την αντιπολίτευση στο εσωτερικό και της σκληρότερης στάσης του νέου Πρωθυπουργού της Ελλάδας Ανδρέα Παπανδρέου έναντι του τουρκικού παράγοντα (Τζερμιάς, 2004, σ. 823-831), υιοθετεί άκαμπτη γραμμή επιχειρώντας τη διεθνοποίηση του Κυπριακού, τοποθετώντας σε δεύτερη μοίρα την πορεία των διαπραγματεύσεων. Σε γενικές γραμμές, εντούτοις, αναδεικνύεται η επαμφοτερίζουσα πολιτική της Λευκωσίας για το Κυπριακό, η οποία τραμπαλίζεται μεταξύ δύο αντιφατικών εν γένει κατευθύνσεων, των δικαιοδικών συνομιλιών και της διεθνοποίησης. Σε αυτό το πλαίσιο, η υπερεκτίμηση των Ελληνοκυπρίων για τις δυνατότητες κατίσχυσής τους επί των Τουρκοκυπρίων (Λιάκουρας, 2007, σ. 293) καθώς και οι μαξιμαλιστικές επιδιώξεις των τελευταίων, είχαν ως αποτέλεσμα τη μονομερή ανακήρυξη της αυτοαποκαλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου», τον Νοέμβριο του 1983.

Η διεθνής κοινότητα, στο σύνολό της, καταδίκασε την αποσχιστική ενέργεια των Τουρκοκυπρίων χαρακτηρίζοντάς την ως νομικά άκυρη και παράνομη, καλώντας ταυτόχρονα όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν οποιοδήποτε άλλο κράτος σε κυπριακό έδαφος πέραν της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η ανακήρυξη του ψευδοκράτους ήταν μια κίνηση τακτικής που στόχευε στη διασφάλιση της ευρύτερης τουρκικής στρατηγικής για πλήρη έλεγχο της Κύπρου. Συγχρόνως, λειτούργησε ως όργανο τόσο για τον έλεγχο της τουρκοκυπριακής κοινότητας, όσο και για τις διεκδικήσεις της κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας (Evaghorou, 2023, σ.122).

Ο De Cuellar, ακολούθως, αναλαμβάνει νέες πρωτοβουλίες παράλληλα με το εκπεφρασμένο ενδιαφέρον της Ουάσιγκτον, προκειμένου να μετριάσει την υφιστάμενη κρίση, κατευνάζοντας τις δύο πλευρές και επαναφέροντάς τες στο τραπέζι των συνομιλιών. Από τον Σεπτέμβριο του 1984 μέχρι το τέλος του έτους, διεξήχθησαν τρεις γύροι εκ του σύνεγγυς συνομιλιών, όταν κατά τη διάρκεια του τελευταίου, ο Ντενκτάς δείχνοντας δείγματα σχετικής κάμψης της διαχρονικής του αδιαλλαξίας, κάνει αποδεκτή την πρόταση του Γενικού Γραμματέα ως βάση διαπραγματεύσεων και συναινεί στη συμμετοχή του σε συνάντηση κορυφής που θα διεξαγόταν τον Ιανουάριο του 1985. Βέβαια, παράγοντας που συνέτεινε σε αυτήν την κατεύθυνση ήταν και η παρέμβαση του Προέδρου των ΗΠΑ, Ronald Reagan στην Αγκυρα (Τζερμιάς, 2004, σ. 884-885). Το πλαίσιο συμφωνίας του De Cuellar προέκρινε: 1.

περιορισμό της τουρκοκυπριακής ζώνης στο 29% του εδάφους; 2. Ελληνοκύπριο Πρόεδρο της Δημοκρατίας με την προϋπόθεση ότι ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος θα είχε δικαίωμα βέτο για ζωτικά θέματα; 3. αναλογία αντιπροσώπευσης 70:30 στην κεντρική κυβέρνηση και στην Κάτω Βουλή υπέρ της ελληνοκυπριακής κοινότητας; 4. ίση εκπροσώπηση των κοινοτήτων στην Άνω Βουλή; 5. τριμελές Ανώτατο Δικαστήριο συντεθειμένο από Ελληνοκύπριο, Τουρκοκύπριο και ξένο δικαστή; 6. την απελευθέρωση μέρους της Αμμοχώστου (Λάμπρου, 2008, σ. 688). Ο Κυπριανού δήλωνε προσεκτικά αισιόδοξος με την πρόοδο που είχε επιτευχθεί, μετά τις όποιες παραχωρήσεις Ντενκτάς.

Κατά τη διάρκεια της συνάντησης κορυφής στη Νέα Υόρκη, ο Ντενκτάς αιφνιδιάζοντας τον Κυπριανού, υποστήριξε να υπογραφεί ως είχε το προσχέδιο του Γενικού Γραμματέα, ενώ από την πλευρά του ο Κυπριανού επέμεινε στη θέση ότι ήταν αναγκαία προηγουμένως η διαπραγμάτευση και κατάληξη σε ορισμένα κρίσιμα θέματα, για τα οποία απουσίαζε η οποιαδήποτε αναφορά. Τα εν λόγω θέματα, αφορούσαν τη ρύθμιση για την απόσυρση των κατοχικών στρατευμάτων, την κατάργηση των διεθνών εγγυήσεων και την εφαρμογή των τριών ελευθεριών, ήτοι ελευθερία διακίνησης, εγκατάστασης και δικαίωμα στην ιδιοκτησία. Ο Ντενκτάς με τη σειρά του, υποστήριξε την παραπομπή των ζητημάτων σε επιτροπές για την εξεύρεση κοινού εδάφους, μετά όμως από την υπογραφή του προσχεδίου από τα δύο μέρη (Λιάκουρας, 2007, σ. 321).

Η συνάντηση, όπως ήταν αναμενόμενο από τα τεκταινόμενα, κατέληξε σε αδιέξοδο. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός, Παπανδρέου, χαιρέτησε τους χειρισμούς του Κυπριανού, ενώ οι δύο μεγαλύτερες κομματικές παρατάξεις της Κύπρου, ΑΚΕΛ και ΔΗΣΥ, άσκησαν σφοδρές επικρίσεις κατηγορώντας τον Κυπριανού για αδέξιους χειρισμούς, ότι έβλαπτε τα συμφέροντα της Κύπρου, καλώντας τον ταυτόχρονα σε παραίτηση. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά του Javier Perez de Cuellar στα απομνημονεύματά του, όπου επιρρίπτει στον Κύπριο Πρόεδρο την ευθύνη για την κατάρρευση της συνάντησης κορυφής (Λάμπρου, 2008, σ. 689).

3.6 - Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας De Cuellar

Τον Μάρτη του 1986, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών De Cuellar, στο πλαίσιο της εντολής του για προσφορά καλών υπηρεσιών καταθέτει στις δύο κοινότητες το

«Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό» (United Nations Security Council, 1986). Το σχέδιο, λαμβάνοντας υπόψιν ως βάση τα συμφωνηθέντα στις συναντήσεις κορυφής του 1977 και του 1979, στόχευε στην εγκαθίδρυση της διζωνικής και δικοινοτικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Κύπρου, η οποία θα ήταν κυρίαρχη επί του συνόλου του κυπριακού εδάφους, καθώς επίσης και τη μοναδική οντότητα με διεθνή αναγνώριση (United Nations Security Council, 1986, σ. 13). Η τουρκοκυπριακή κοινότητα θα είχε υπό τη διοίκησή της το 29% του εδάφους και η έκταση εφαρμογής των «τριών ελευθεριών» θα ήταν προϊόν διαπραγμάτευσης, λαμβάνοντας υπόψιν δυνητικούς περιορισμούς για τα άτομα που θα βρίσκονταν σε έδαφος υπό τουρκοκυπριακό έλεγχο (Συρίγος, 2005, σ. 100).

Οι αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης θα αφορούσαν στην εξάσκηση της εξωτερικής πολιτικής, τα δημοσιονομικά και τηλεπικοινωνιακά θέματα, την άμυνα και την ασφάλεια, όπως επίσης και τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η πρόνοια για Ελληνοκύπριο Πρόεδρο και Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο, με δικαίωμα αρνησικυρίας, δρούσε υπέρ του δικοινοτικού και δυαδικού χαρακτήρα της ομοσπονδίας, ενώ η παραδοχή του τεκμηρίου της αρμοδιότητας υπέρ των κοινοτήτων αποδεικνύει ότι η εξουσία της κεντρικής κυβέρνησης πήγαζε από τις συνιστώσες πολιτείες (Λιάκουρας, 2007, σ. 322) Αξιοσημείωτο είναι ότι, στο έγγραφο του Γ.Γ. αναφέρεται ο όρος «states», που στην ελληνική μεταφράζεται ως πολιτεία ή κράτος. Το δε Υπουργικό Συμβούλιο θα αποτελείτο από επτά Ελληνοκύπριους και τρεις Τουρκοκύπριους, με τη λήψη αποφάσεων να εξαρτάται από την υπερψήφιση της εκάστοτε πρότασης από τουλάχιστον ένα Τουρκοκύπριο υπουργό.

Η νομοθετική εξουσία συντίθετο από την Άνω και Κάτω Βουλή. Η πρώτη απαρτιζόταν από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων νομοθετών, ενώ στη δεύτερη προνοείτο αναλογία 7:3 υπέρ των Ελληνοκυπρίων. Για σημαντικά θέματα, υπήρχε η απαίτηση χωριστών πλειοψηφιών κάθε κοινότητας σε αμφότερα τα σώματα. Η πρόβλεψη για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου εξακολουθούσε να προνοεί τη συμμετοχή ενός Ελληνοκυπρίου, ενός Τουρκοκυπρίου και ενός ξένου δικαστή. Επίσης στο σχέδιο συμπεριλαμβανόταν και μηχανισμός επίλυσης, σε περιπτώσεις που ανέκυπτε αδιέξοδο όσον αφορά τη λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Η διαδικασία προέβλεπε τη συγκρότηση μεικτής επιτροπής συμφιλίωσης, τον ορισμό εμπειρογνομόνων ή ακόμα και τη διενέργεια δημοψηφίσματος (United Nations Security Council, 1986, σ. 15-16).

Ο Ντενκτάς καταρχήν αποδέχθηκε το σχέδιο πλαισίου του De Cuellar, ενώ ο Κυπριανού μέσω επιστολής του τον Απρίλιο του 1986 έμμεσα το απέρριψε, προβάλλοντας προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς όσον αφορά τη διαδικασία επίλυσης του προβλήματος, καθώς επίσης και επιμέρους ζητήματα που έπρεπε να τεθούν επί τάπητος. Οι νέες προτάσεις του Γ.Γ. κρίθηκαν από το σύνολο της ελληνοκυπριακής ηγεσίας και από την Κυβέρνηση των Αθηνών ως πιο ευνοϊκές για τους Τουρκοκύπριους, σε σύγκριση με το παρελθόν, την ώρα που οι προσπάθειες του Σπύρου Κυπριανού αποσκοπούσαν στο να μην κατηγορηθεί και σε αυτήν την περίπτωση η Ελληνοκυπριακή πλευρά για αδιαλλαξία. Η ανυπαρξία οποιασδήποτε πρόνοιας για την αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων, σε συνάρτηση με την παραχώρηση του τίτλου της αναγνωρισμένης κυβέρνησης στην τουρκοκυπριακή διοίκηση, δημιούργουσε ανησυχίες περί ενδεχόμενης κατάστασης ομηρίας στην οποία θα μπορούσε να βρεθεί η ελληνοκυπριακή πλευρά. Τα τραύματα της τουρκικής εισβολής, εξάλλου, ήταν ακόμα νωπά. Κρίνεται όμως ότι, η κυβέρνηση Κυπριανού χρησιμοποίησε προσχηματικά τους πιο πάνω καθώς και άλλους λόγους, όπως την επιστροφή των εποίκων, την απαίτηση διεθνών εγγυήσεων και το ζήτημα των «τριών ελευθεριών» για την απόρριψη της πρότασης. Στο Σχέδιο Πλαισίου αναφέρεται ρητά ότι, για το σύνολο των προαναφερθέντων τα δύο μέρη θα έρχονταν σε συμφωνία, με χρονοδιάγραμμα εφαρμογής τους, πριν την εγκαθίδρυση μιας μεταβατικής Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης (United Nations Security Council, 1986, σ. 15-16). Είναι εμφανές λοιπόν ότι, η ελληνοκυπριακή πλευρά αμφιταλαντευόταν, όπως πράττει ακόμα άλλωστε, για την αποδοχή αυτής καθ' εαυτήν της ομοσπονδιακής λύσης. Πάντοτε, διατηρούνται οι κρυφές ελπίδες για μια πιο δίκαιη λύση του Κυπριακού με βάση το Διεθνές Δίκαιο, οι οποίες όμως διαψεύδονται με την πάροδο του χρόνου, που σε καμία περίπτωση δεν φαίνεται να δρα υπέρ των Ελληνοκυπρίων. Η αδυναμία του Προέδρου Κυπριανού να ηγηθεί, να ελιχθεί με τακτική, κινούμενος παράλληλα με αποφασιστικότητα, διαβλέποντας τα θετικά σημεία της ομοσπονδιακής πρότασης, τον έθεσε τελικά από πρωταγωνιστή στο περιθώριο της κυπριακής πολιτικής (Λιάκουρας, 2007, σ. 323-324).

3.7 - Δέσμη Ιδεών De Cuellar

Το 1988 ο Γιώργος Βασιλείου διαδέχεται τον Σπύρο Κυπριανού ως ο τρίτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Άνθρωπος ο οποίος δεν είχε αναμιχθεί μέχρι τότε με την πολιτική, επιτυχημένος οικονομολόγος και επιχειρηματίας, ο οποίος δήλωνε από την αρχή αισιόδοξος, αναζητώντας την όσο το δυνατόν γρηγορότερη λύση του Κυπριακού προβλήματος.

Ο Βασιλείου προτείνει άμεσα την έναρξη απευθείας διαλόγου με τον Τούρκο Πρωθυπουργό Turgut Özal, με την Άγκυρα όμως να απορρίπτει την πρόταση. Ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών De Cuellar στη συνέχεια αναλαμβάνει νέα πρωτοβουλία τον Μάιο του 1988, προσκαλώντας τους Βασιλείου και Ντενκτάς σε διακοινοτικές συνομιλίες υπό την αιγίδα του Οργανισμού. Στόχος ήταν η επίτευξη συμφωνίας για μια δίκαιη και διαρκή λύση του Κυπριακού μέχρι τον Ιούνιο του 1989. Οι διαπραγματεύσεις θα είχαν ως βάση το περιεχόμενο των συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979, ωστόσο θα ξεκινούσαν χωρίς όρους (Τζεργιάς, 2004, σ. 939).

Μετά από αλληπάλληλες συναντήσεις των δύο ανδρών, με τον Πρόεδρο Βασιλείου να εμμένει στο διάλογο, παρά την αδιαλλαξία και τον κυνισμό του Ντενκτάς, επιπρόσθετα δε να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την επαναπροσέγγιση των δύο κοινοτήτων, ο Γ.Γ. τον Ιούλιο του 1989 υποβάλλει στα ενδιαφερόμενα μέρη το δεύτερό του σχέδιο. Στη Δέσμη Ιδεών του De Cuellar, αναδεικνύεται για πρώτη φορά η έννοια της πολιτικής ισότητας μεταξύ των δύο κοινοτήτων (Λιάκουρας, 2007, σ. 324). Τα βασικά στοιχεία της προτεινόμενης ομοσπονδίας ήταν η συμμετοχή αμφότερων των συνιστωσών κοινοτήτων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του κεντρικού κράτους με ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες, όπως επίσης και η αποκλειστική τους εξουσία στο έδαφος που βρίσκεται υπό τον έλεγχό τους.

Οι βασικότερες διαφορές ανάμεσα στη «Δέσμη Ιδεών» και στο «Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας» του De Cuellar εντοπίζονταν στα εξής (Συρίγος, 2005, 101):

1. Δεν υπήρχε αναφορά πλέον για δύο επαρχίες, αλλά για «states», δηλαδή κράτη ή πολιτείες.

2. Η πλειοψηφία του πληθυσμού και της γαιοκτησίας κάθε συνιστώσας πολιτείας θα βρισκόταν σε αντιστοίχιση με την κυρίαρχη επί του εδάφους κοινότητα.

3. Έκαστη πολιτεία θα ήταν αρμόδια για την εσωτερική της ασφάλεια, ενώ παράλληλα τους παραχωρείτο το δικαίωμα σύναψης συμφωνιών με ξένα κράτη όσον αφορά τομείς που ενέπιπταν στην αρμοδιότητά τους.

4. Η ομοσπονδία θα διαρθρωνόταν συνταγματικά έπειτα από τη διενέργεια χωριστών δημοψηφισμάτων στις δύο κοινότητες.

5. Ο Πρόεδρος θα εκλεγόταν από το σύνολο του κυπριακού λαού ανεξαρτήτως από την κοινότητα που αυτός προερχόταν, ωστόσο ο Αντιπρόεδρος θα έπρεπε να προέρχεται από την άλλη κοινότητα. Αντίστοιχα, οι Πρόεδροι της Άνω και της Κάτω Βουλής προνοείτο όπως προέρχονται από διαφορετικές κοινότητες.

6. Τίθονταν όρια στο δικαίωμα αρνησικυρίας Προέδρου και Αντιπροέδρου, αφού αυτό περιοριζόταν στους τομείς της ασφάλειας, άμυνας, εξωτερικής πολιτικής, φορολογίας, προϋπολογισμού, ιθαγένειας και μετανάστευσης.

7. Το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο θα απαρτιζόταν από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δικαστών χωρίς τη συμμετοχή ξένων. Η επιλογή τους θα γινόταν από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο, με την έγκριση της Άνω Βουλής.

8. Η εγκατάσταση και το δικαίωμα ιδιοκτησίας στο έδαφος της έτερης πολιτείας οριοθετούνταν από ποσοστώσεις, ενώ εδαφικές ανακατατάξεις είχαν στόχο την επιστροφή όσο το δυνατόν περισσότερων εκτοπισμένων Ελληνοκυπρίων στις εστίες τους. Η δημιουργία ταμείου, με τη χρηματική συνεισφορά και ξένων κρατών, θα εξυπηρετούσε στην παροχή αποζημιώσεων σε όσους πρόσφυγες δεν ήταν δυνατό ή δεν ήθελαν να επιστρέψουν στον τόπο τους.

9. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είχε την υποχρέωση να λάβει ειδικά μέτρα, προκειμένου να συγκλίνουν οι οικονομικές ανισότητες μεταξύ των δύο πολιτειών.

Επιδίωξη του Javier Perez De Cuellar ήταν η εύρεση κοινού εδάφους ανάμεσα στις επιδιώξεις των δύο κοινοτήτων, καθώς επίσης η ενίσχυση της ενότητας του ομόσπονδου κράτους παράλληλα με την εξασφάλιση της ομαλής του λειτουργίας, χωρίς τα αδιέξοδα των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Η Δέσμη Ιδεών του Γ.Γ. δεν ήταν μονόπλευρη, μολονότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά καλούνταν να προχωρήσει σε ένα οδυνηρό συμβιβασμό με πολλές θυσίες ως απότοκο. Η κυβέρνηση Βασιλείου, με την εσωτερική πολιτική στήριξη του ΑΚΕΛ και του ΔΗΣΥ, αποδέχθηκε τις προτάσεις ως βάση διαπραγμάτευσης, εντούτοις ο Ντενκτάς τις απέρριψε θεωρώντας τις απαράδεκτες. Συγχρόνως, προκάλεσε την έκδοση ψηφίσματος από την τουρκοκυπριακή «Βουλή» με το οποίο καλούσε τον Γ.Γ. να αποσύρει το έγγραφο με τις προτάσεις του (Λάμπρου, 2008, σ. 691). ΗΠΑ και Αγγλία ήταν επικριτικές απέναντι στον Ντενκτάς, ο οποίος τορπίλισε τις συνομιλίες και οδήγησε σε τρομερή οπισθοδρόμηση τις μέχρι τότε προσπάθειες του Γ.Γ. του ΟΗΕ. Ο De Cuellar, κατά γενική ομολογία, ήταν βαθύς γνώστης του Κυπριακού προβλήματος. Η προσωπική πολυετής του ενασχόληση με το θέμα από τη θέση του ειδικού Συμβούλου τη δεκαετία του 1970, όπως και από τη θέση του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών τη δεκαετία του 1980, δημιούργησε ευνοϊκές συνθήκες για υποβολή εναλλακτικών προτάσεων από την πλευρά του, ούτως ώστε να γεφυρωθούν οι μεγάλες διαφορές Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Εν κατακλείδι, κρίνεται ότι η περίοδος De Cuellar αποτέλεσε χαμένη ευκαιρία αναφορικά με την εξεύρεση λύσης.

3.8 - Δέσμη Ιδεών Ghali

Τον Ιούλιο του 1990 η κυβέρνηση Βασιλείου υπέβαλε αίτηση για ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ως συνέχεια της τελωνειακής ένωσης η οποία ξεκίνησε να εφαρμόζεται από τον Ιανουάριο του 1988. Χωρίς αμφιβολία οι εξελίξεις ενδυνάμωναν την ελληνοκυπριακή πλευρά, αφού οι Βρυξέλλες με αυτόν τον τρόπο επιβεβαίωναν την υπόσταση του Ελληνοκύπριου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας ως του μοναδικού πολιτικού αρχηγού σε ολόκληρη την κυπριακή επικράτεια. Ταυτόχρονα όμως, η Ευρωπαϊκή κοινότητα τόνιζε ότι, από την τελωνειακή ένωση θα έπρεπε να ωφεληθούν εξίσου και οι δύο κοινότητες (Τζεργιάς, 2004, σ. 954-956).

Τον Ιανουάριο του 1992, ο Butros Butros-Ghali διαδέχθηκε τον Javier Perez De Cuellar στη θέση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Με την ανάληψη των καθηκόντων του απέστειλε επιστολή στους Βασιλείου και Ντενκτάς, όπως επίσης και στις Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, με την οποία υπογράμμισε την αποφασιστικότητά του για εξεύρεση μιας ολιστικής λύσης στο Κυπριακό πρόβλημα σε σύντομο χρονικό διάστημα, μέσω της συμπλήρωσης του έργου στη «Δέσμη Ιδεών» (Βασιλείου, 2007, σ.202-203). Επί της ουσίας, επρόκειτο για τη φυσική συνέχεια των προτάσεων De Cuellar και των όσων είχαν διαμειφθεί στη συνέχεια κατά τις συζητήσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Προηγήθηκαν βεβαίως οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας 649 και 716, τον Μάρτιο του 1990 και τον Οκτώβρη του 1991 αντίστοιχα. Διαμέσου της πρώτης, ο διεθνής παράγοντας απηύθυνε έκκληση στις δύο κοινότητες για την ολοκλήρωση σε πρώτη φάση ενός περιγράμματος συνολικής συμφωνίας, ανάλογο με εκείνο του Ιουνίου του 1989, με σκοπό τη σύσταση διζωνικού δικαιοδικού ομόσπονδου κράτους (United Nations Security Council, 1990, Resolution 649). Η δεύτερη στη σειρά απόφαση εξουσιοδοτούσε τον Γ.Γ., στο πλαίσιο προσφοράς καλών υπηρεσιών, να προσκαλέσει τα ενδιαφερόμενα μέρη σε διαπραγματεύσεις σε ισότιμο επίπεδο μεταξύ τους, οριοθετώντας παράλληλα τη μεσολαβητική εντολή στις θεμελιώδεις αρχές της κυριαρχίας, της ακεραιότητας του κράτους, της ενιαίας προσωπικότητας και επιπρόσθετα στην απαγόρευση της απόσχισης ή της ένωσης (United Nations Security Council, 1991, Resolution 716).

Οι εκ του σύνεγγυς συνομιλίες Βασιλείου - Ντενκτάς διεξήχθησαν σε τρεις γύρους μεταξύ Ιουνίου και Νοεμβρίου του 1992, υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Ο τελευταίος, υπέβαλε τον Αύγουστο του 1992 ένα εκτεταμένο έγγραφο, ως Δέσμη Ιδεών για περαιτέρω διαπραγμάτευση, το οποίο συγκροτούσε πλαίσιο λύσης του Κυπριακού (United Nations Security Council, 1992, S/24472). Τον ίδιο μήνα η «Δέσμη Ιδεών Ghali» υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας με το Ψήφισμα 774, καλώντας ταυτόχρονα τις δύο πλευρές να επιδείξουν την απαιτούμενη πολιτική βούληση και να συνεχίσουν αδιάκοπα τις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες μέχρι την επίλυση όλων των θεμάτων που αναφέρονται στην έκθεση του Γ.Γ. Μετά την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των δύο ηγετών, που θα λάμβανε χώρα κατά τη διάρκεια υψηλού επιπέδου διεθνούς διάσκεψης, θα διενεργούνταν μέσα σε διάστημα 30 ημερών ξεχωριστά δημοψηφίσματα στις δύο κοινότητες προκειμένου το διαμορφωμένο σχέδιο λύσης να εγκριθεί από το λαό του νησιού (Βενιζέλος,

2011, σ. 69). Η «Δέσμη Ιδεών Ghali» ήταν οι τελευταίες προτάσεις ως βάση διαπραγμάτευσης και επανεκκίνησης διαλόγου που κατέθεσαν τα Ηνωμένα Έθνη πριν το «Σχέδιο Ανάν», παραμένοντας θεωρητικά στο προσκήνιο για δέκα περίπου χρόνια. Προνοούσε την ίδρυση διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας από την ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή κοινότητα. Οι κατευθυντήριες γραμμές του ήταν οι ακόλουθες (United Nations Security Council, 1992, σ. 9-25):

1. Πολιτική ισότητα μεταξύ των δύο συστατικών πολιτειών, αντικατοπτρίζοντας ότι, η σύσταση και οι αναθεωρήσεις του Ομοσπονδιακού Συντάγματος υποχρεωτικά θα είχαν την έγκριση της καθεμιάς κοινότητας χωριστά. Επιπροσθέτως ότι, η κάθε πολιτεία θα είχε ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες, όπως επίσης και αποτελεσματική συμμετοχή σε όλα τα όργανα και τις αποφάσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.

2. Οι δύο συνιστώσες πολιτείες θα εκχωρούσαν εξουσίες στην κεντρική κυβέρνηση, ήτοι θεμάτων που άπτονταν της εξωτερικής πολιτικής και της άμυνας, τελωνείων και συντονισμού του διεθνούς εμπορίου, λειτουργίας της Κεντρικής Τράπεζας, αεροδρομίων και λιμένων, ομοσπονδιακού προϋπολογισμού και φορολογίας, μετανάστευσης και ιθαγένειας, ομοσπονδιακών δικαστηρίων - αστυνομίας - ταχυδρομείου, τηλεπικοινωνιών, ευρεσιτεχνιών και εμπορικών σημάτων, δημόσιας υγείας, περιβάλλοντος και διαχείρισης των φυσικών πόρων, συντονισμού για τον τουρισμό και της βιομηχανικής δραστηριότητας, όπως επίσης και διορισμών των ομοσπονδιακών αξιωματούχων και των δημοσίων υπαλλήλων σε αναλογία 70:30 υπέρ της Ελληνοκυπριακής κοινότητας έναντι της Τουρκοκυπριακής. Οι δύο ομόσπονδες κοινότητες θα μπορούσαν με τη σύμφωνη τους γνώμη να εκχωρήσουν από κοινού πρόσθετες αρμοδιότητες στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

3. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα είχε μία αδιαίρετη κυριαρχία, μοναδική διεθνή προσωπικότητα και πολίτες μίας εθνικότητας. Παρέμενε ωστόσο η πρόνοια των Ιδεών De Cuellar, όπως οι δύο πολιτείες να έχουν δικαίωμα σύναψης διεθνών συμφωνιών σε θέματα αρμοδιότητάς τους, γεγονός που συνέχιζε να προκαλεί καχυποψία.

4. Κάθε ομόσπονδη πολιτεία θα διοικείτο από μία κοινότητα.

5. Το ομόσπονδο κράτος θα είχε Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο, με ευρύτερα δικαιώματα αρνησικυρίας σε σχέση με τους περιορισμούς που προβλέπονταν στις Ιδέες De Cuellar. Ο τρόπος εκλογής τους ήταν υπό συζήτηση. Η σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου θα ήταν με αναλογία 7:3 υπέρ της ελληνοκυπριακής κοινότητας.

6. Για τη λειτουργία της νομοθετικής εξουσίας θα δημιουργούνταν δύο ξεχωριστά σώματα, η Άνω και η Κάτω Βουλή, όπως ίσχυε σε προηγούμενα σχέδια. Η αναλογία αντιπροσώπευσης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων θα ήταν 50:50 και 70:30 αντίστοιχα, την ίδια ώρα που για την ψήφιση νομοθεσιών υπήρχε απαίτηση χωριστών πλειοψηφιών.

7. Για την επίλυση κρίσεων, προβλεπόταν η σύσταση επιτροπής με μέλη ένα Ελληνοκύπριο και ένα Τουρκοκύπριο βουλευτή, οι οποίοι θα καλούνταν να συμφωνήσουν για να αρθεί το εκάστοτε αδιέξοδο.

8. Η σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου θα απαρτιζόταν από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δικαστών χωρίς τη συμμετοχή ξένων, όπως ακριβώς συνέβαινε στις Ιδέες De Cuellar.

9. Από τις τρεις ελευθερίες, μόνο η ελευθερία διακίνησης θα εξασφαλιζόταν χωρίς κανένα περιορισμό. Οι ελευθερίες εγκατάστασης και ιδιοκτησίας θα ρυθμιζόνταν από τις ομόσπονδες πολιτείες και θα εναπόκεινταν σε ποσοστώσεις.

10. Η Συνθήκη Εγγυήσεως των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου θα εξακολουθούσε να είναι σε ισχύ. Υπήρχε μάλιστα πρόβλεψη για διεύρυνση της κάλυψής της, προκειμένου να προστατεύει και τις ομόσπονδες πολιτείες, καθώς επίσης να ενεργεί προς αποκλεισμό μονομερών ενεργειών αλλαγής της συνταγματικής τάξης.

11. Μέχρι την πλήρη αποστρατικοποίηση, θα διατηρούνταν στο νησί ισόποσες ελληνικές και τουρκικές δυνάμεις σε μειωμένους όμως αριθμούς.

12. Κατατέθηκε χάρτης για το εδαφικό, ο οποίος προέβλεπε ποσοστό 27,4% της επικράτειας να βρίσκεται υπό τον έλεγχο της τουρκοκυπριακής πολιτείας (Βενιζέλος, 2011, σ.

70). Ενδεικτικά, η Μόρφου και το μεγαλύτερο τμήμα της Αμμοχώστου θα επιστρέφονταν στους Ελληνοκυπρίους, ενώ σύμφωνα με υπολογισμούς περίπου 80.000 πρόσφυγες θα επέστρεφαν στα σπίτια τους (Λάμπρου, 2008, σ.693).

Σε γενικές γραμμές, η «Δέσμη Ιδεών Ghali» εδραίωνε περαιτέρω την ομοσπονδιακή αρχή έναντι της δημοκρατικής, αφού η τελευταία δεν δύναται να είναι συμβατή με το σχήμα υπεροχής των κοινοτήτων, από τις οποίες πηγάζει η εξουσία, έναντι της γενικής πλειοψηφίας του λαού. Η διζωνικότητα και δικοινοτικότητα αποτελούσαν δομικά υλικά της προταθείσας ομοσπονδιακής δημοκρατίας, ενώ η πολιτική ισοτιμία, η συναινετική λήψη αποφάσεων και ο δυαδισμός που εισάγονταν ενίσχυναν θεσμικά την υπόσταση και τον ρόλο της εν τοις πράγμασι τουρκοκυπριακής μειονότητας.

Ο Γιώργος Βασιλείου αποδέχθηκε ουσιαστικά τη «Δέσμη Ιδεών Ghali», μέσω δύο επιστολών του προς τον Γ.Γ. τον Νοέμβριο του 1992, χωρίς καν να ενημερώσει τους άμεσους του συνεργάτες (Βενιζέλος, 2011, σ. 73). Η αποδοχή των Ιδεών του Γ.Γ. θεωρήθηκε στο εσωτερικό ως αρκετά προχωρημένη κίνηση, αλλά ο Πρόεδρος Βασιλείου δεν πτοήθηκε από τις επικρίσεις. Λόγω του διαφορετικού του υποβάθρου, δεν είχε ιδιαίτερες πολιτικές επιφυλάξεις, ούτε τα βαρίδια του παρελθόντος που έφεραν οι υπόλοιποι πρωταγωνιστές της κυπριακής πολιτικής σκηνής. Ο κύριος του πολιτικός αντίπαλος όμως, Πρόεδρος του ΔΗΣΥ Γλαύκος Κληρίδης, ενόψει των εκλογών του Φεβρουαρίου του 1993 ακολούθησε, όπως κρίνεται, οπορτουνιστική στάση. Μολονότι: 1. προηγουμένως επαινούσε και στήριζε τους χειρισμούς Βασιλείου σε σχέση με το Κυπριακό; 2. θεωρούσε διαχρονικά ότι ο χρόνος επενεργούσε εις βάρος των Ελλήνων της Κύπρου όντας θιασώτης μιας συμβιβαστικής λύσης και έχοντας μάλιστα κατηγορηθεί στο παρελθόν ως ενδοτικός για αυτές του τι απόψεις; 3. απαίτησε το 1985 μαζί με το ΑΚΕΛ την παραίτηση του πρώην Προέδρου Σπύρου Κυπριανού όταν ο τελευταίος απέρριψε τις προτάσεις De Cuellar οι οποίες ήταν παρεμφερές με τις Ιδέες Ghali; κατά την προεκλογική περίοδο έκανε θεαματική μεταστροφή, απορρίπτοντας τις προτάσεις του Γενικού Γραμματέα γιατί, όπως πλέον υποστήριζε, δεν αποτελούσαν τη βάση για μια λειτουργική και βιώσιμη λύση και επιπρόσθετα, μεταμορφώθηκε σε σφοδρό πολέμιο του Προέδρου Βασιλείου και των τακτικών που αυτός εφάρμοζε. Με το σύνθημα, που αποτελούσε συνάμα και υπόσχεση, για μια καλύτερη λύση, εκλέγετε Πρόεδρος τον

Φεβρουάριο του 1993 αφού συνασπίστηκε με το λεγόμενο απορριπτικό μέτωπο, που απάρτιζαν το ΔΗΚΟ, η ΕΔΕΚ και η Εκκλησία.

Από την άλλη, ο Ντενκτάς απέρριψε με σθένος την πρόταση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, συνεχίζοντας την αδιάλλακτη και προκλητική του στάση, παρά τις μεγάλες πιέσεις που ασκήθηκαν τη συγκεκριμένη περίοδο στην τουρκική πλευρά (Λάμπρου, 2008, σ.694). Ήταν αντίθετος με την προτεινόμενη μορφή της ομοσπονδίας, τη μοναδική διεθνή προσωπικότητα του Ομόσπονδου Κράτους και τον χάρτη που κατατέθηκε από τον Butros-Ghali για την επίλυση του εδαφικού. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι, υποστήριζε την ύπαρξη δύο λαών στην Κύπρο, προκειμένου να αξιώνει εφαρμογή της χωριστής αυτοδιάθεσης για τις δύο κοινότητες και επιπλέον, να διαπραγματεύεται στη βάση ένωσης δύο κυρίαρχων κρατών (Λιάκουρας, 2007, σ.329-330).

Ο εκνευρισμός του Ghali από τη στάση του Ντενκτάς, σύμφωνα με ανταποκρίσεις εφημερίδων της εποχής, υπήρξε εμφανής. Η δυσαρέσκειά του αντικατοπτρίστηκε και στο Ψήφισμα 789 του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπου το εκτελεστικό όργανο του ΟΗΕ καλεί την Τουρκοκυπριακή πλευρά να υιοθετήσει θέσεις που είναι συμβατές με τη Δέσμη Ιδεών, αφού οι πρόσφατες διαπραγματεύσεις δεν είχαν αποτέλεσμα λόγω της παραπάνω σημειωθείσας εκ μέρους τους απόκλισης (United Nations Security Council, 1992, S/RES/789).

3.9 - Πεπραγμένα Περιόδου 1993 - 1999

Στο παραπάνω Ψήφισμα συμπεριλαμβανόταν επίσης, η προτροπή σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη για υιοθέτηση συγκεκριμένων Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης προς τη διαμόρφωση κατάλληλου κλίματος για υποβοήθηση της διαδικασίας εξεύρεσης λύσης. Ο εν λόγω παράγοντας ευνόησε την αυτόβουλη απεμπλοκή Κληρίδη και Ντενκτάς από τη «Δέσμη Ιδεών Ghali», καθένα από τους δύο βέβαιοι για τους δικούς του ευνόητους λόγους. Τα μέτρα περιλάμβαναν ενδεικτικά την απόσυρση σημαντικού αριθμού κατοχικών δυνάμεων από το νησί με παράλληλη μείωση των αμυντικών δαπανών της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον έλεγχο της περιοχής των Βαρωσίων από τις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ, την επαναλειτουργία του Αεροδρομίου της Λευκωσίας, την ενθάρρυνση των διακοινοτικών επαφών μέσω μείωσης των περιορισμών διέλευσης της Πράσινης Γραμμής και την

ενθάρρυνση της διακοινοτικής επιχειρηματικότητας. Η συζητήσεις περί μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης διατήρησαν σε ένα βαθμό τη διακοινοτική επαφή, αδιαμφισβήτητα όμως σε ένα κατώτερο επίπεδο πολιτικής, μέχρι και που αυτή η διαδικασία οδηγήθηκε σε τέλμα μετά από νέες μαξιμαλιστικές απαιτήσεις του Ντενκτάς.

Σχέδια γενικών αρχών, χωρίς να εισέρχονται σε λεπτομερείς όρους επίλυσης, κατατέθηκαν από το διεθνή παράγοντα στη συνέχεια ανά περιόδους. Για παράδειγμα το βρετανικό σχέδιο των δέκα σημείων του Δεκεμβρίου του 1996, καθώς και το σχέδιο του ειδικού απεσταλμένου του Γ.Γ. του ΟΗΕ Diego Cordovez του Αυγούστου του 1997 (Λιάκουρας, 2007, σ. 337-339). Καμιά όμως από αυτές τις πρωτοβουλίες δεν οδήγησε στη διενέργεια ουσιαστικών συνομιλιών, αφού σκόνταφταν στις αγεφύρωτες δογματικές διαφορές των δύο κοινοτήτων, μιας και οι Τουρκοκύπριοι επιζητούσαν αναγνώριση του ψευδοκράτους και συνομοσπονδία, ενώ οι Ελληνοκύπριοι συγκεντρωτική ομοσπονδία με ισχυρή κεντρική κυβέρνηση.

Τη δεκαετία του 1990 η λύση του Κυπριακού συνδέθηκε, εκτός από το πλαίσιο εμπλοκής του ΟΗΕ, σε ακόμα δύο πυλώνες. Στην ενταξιακή πορεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως επίσης και στο δόγμα του «Ενιαίου Αμυντικού Χώρου» που προέβλεπε την ανάπτυξη συντονισμένης άμυνας Ελλάδας και Κύπρου (Χατζηβασιλείου, 2011, σ. 86). Τα αποτελέσματα αναφορικά με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ ήταν πολύ θετικά αφού, αφενός τον Ιούνιο του 1994 αποφασίστηκε ότι η Κύπρος μαζί με τη Μάλτα θα συγκαταλέγονταν στην επόμενη διεύρυνση (Συρίγος, 2005, σ. 115), αφετέρου το 1997 στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Agenda 2000» αποσυνδεόταν ρητά η ενταξιακή πορεία από τη λύση του Κυπριακού (Χατζηβασιλείου, 2011, σ. 89). Στον αντίποδα, η προσπάθεια αμυντικής ενδυνάμωσης κατέληξε σε φιάσκο, οδηγώντας σε ταπεινωτική υποχώρηση μετά τη μη εγκατάσταση των ρωσικών αντιαεροπορικών πυραύλων S-300 στο κυπριακό έδαφος, λόγω των απειλών της Τουρκίας.

Συμπερασματικά, όπως διαφάνηκε επανειλημμένα στο παρελθόν, η στρατιωτικοποίηση του Κυπριακού προβλήματος δεν ήταν ποτέ προς το συμφέρον του Ελληνισμού, λόγω της μεγάλης εγγύτητας της Κύπρου με την Τουρκία σε σύγκριση με την

ηπειρωτική Ελλάδα και του υφιστάμενου ισοζυγίου στρατιωτικής ισχύος Κύπρου - Τουρκίας.
Η λύση, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να αναζητηθεί στο διπλωματικό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ

Την παρατεταμένη στασιμότητα που παρατηρήθηκε στο Κυπριακό την προηγούμενη περίοδο επιχείρησε να διαταράξει η διεθνής κοινότητα, με πρωταγωνιστές τις ΗΠΑ και τη Βρετανία, το 1999, εξαιτίας μιας σειράς εξελίξεων που δημιουργούσαν την ανάγκη να βρεθεί λύση στο χρονίζων πρόβλημα. Με τον τρόπο αυτό, θα εξυπηρετούνταν καλύτερα τα συμφέροντα και οι επιδιώξεις των ισχυρών δρώντων του διεθνούς συστήματος στην περιοχή.

Σε πρώτο πλάνο, αναδεικνυόταν η έντονη ανησυχία της Ουάσιγκτον για την υφέρπουσα αναζωπύρωση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού στη Μέση Ανατολή και στον κίνδυνο για εκδήλωση τρομοκρατικών ενεργειών σε παγκόσμια κλίμακα, ως αποτέλεσμα. Το γεγονός αυτό, υπαγόρευε την αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας ως περιφερειακού στρατηγικού εταίρου των ΗΠΑ (Κουφουδάκης, 2008, σ. 75), προκειμένου να δράσει ως εξισορροπητικός παράγοντας. Απόρροια αυτού του γεγονότος, ήταν η προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών να στηρίζουν τις περιφερειακές ανάγκες της Τουρκίας και παράλληλα, να υποβοηθήσουν στην εξομάλυνση των εσωτερικών της προβλημάτων. Σε αυτό το πλαίσιο και σε συνάρτηση με την προχωρημένη ενταξιακή πορεία της Κύπρου, η Ουάσιγκτον επιχείρησε συγχρόνως να προωθήσει ενεργά την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση κάνοντας κοινωνούς την Αθήνα και τη Λευκωσία, από τη στιγμή που η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος θα συνέβαλλε θετικά στις ενταξιακές απαιτήσεις της Τουρκίας στην ΕΕ.

4.1 - Από το Ελσίνκι στην Υποβολή του Σχεδίου Ανάν

Τον Ιούνιο του 1999 ανακινείται για πρώτη φορά σε επίπεδο Συνόδου των G8 το πρόβλημα της Κύπρου, ενδεικτικό της ουσιαστικής παρέμβασης των Ηνωμένων Πολιτειών. Στην ανακοίνωση τύπου (G8, 1999, σ. 3), καλούνταν τα δύο αντιπαρατιθέμενα μέρη να προσέλθουν σε εφ' όλης της ύλης διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, χωρίς προϋποθέσεις, με τη δέσμευση για διεξαγωγή ειλικρινούς διαλόγου μέχρι την εύρεση λύσης, η οποία να ευθυγραμμίζεται πλήρως με τα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και των Διεθνών Συνθηκών. Ακολούθως, το Συμβούλιο Ασφαλείας έκδωσε το Ψήφισμα 1250, με το οποίο καλούσε τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, Kofi Annan, να

καλέσει τα δύο μέρη για διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα του το φθινόπωρο του 1999, σύμφωνα με τους όρους που είχαν προσδιορίσει οι G8.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, διεξήχθησαν εκ του σύνεγγυς συνομιλίες από τον Δεκέμβριο του 1999 μέχρι τον Νοέμβριο του επόμενου έτους, στις οποίες πέραν του Γ.Γ., εμπλοκή είχε ο Ειδικός Σύμβουλος του για το θέμα, Alvaro de Soto. Με τον όρο εκ του σύνεγγυς περιγράφεται η ιδιάζουσα φύση των συνομιλιών, καθώς οι δύο ηγέτες δεν είχαν απευθείας επαφές. Οι διαπραγματεύσεις διεξάγονταν με τη διαμεσολάβηση του Ειδικού Συμβούλου, προς αποφυγή του αδιεξόδου μετά την επιμονή του Ντενκτάς για αναγνώριση της «ΤΔΒΚ» από τους Ελληνοκυπρίους ως προϋπόθεση για να συναντηθεί απευθείας με τον Κύπριο Πρόεδρο. Η κατάληξη των διαπραγματεύσεων ήταν για ακόμα μια φορά αρνητική, λόγω των βλέψεων της τουρκοκυπριακής ηγεσίας για «συνομοσπονδία».

Εντωμεταξύ, κατά τη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ τον Δεκέμβριο του 1999 λαμβάνονται αποφάσεις ιδιαίτερα κομβικές, αφού θα επηρέαζαν αμφότερες σε μεγάλο βαθμό την πορεία λύσης του Κυπριακού, αλλά και την ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη. Εκ των πραγμάτων, κατά τη Σύνοδο αποσυνδέθηκε η πολιτική διευθέτηση επίλυσης του ζητήματος ως προαπαιτούμενο για ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή οικογένεια, αφού όπως διατυπώθηκε, η λύση του Κυπριακού θα διευκόλυνε, παρόλα αυτά δεν θα αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση ένταξης. Την ίδια στιγμή, η Τουρκία λάμβανε καθεστώς υποψήφιου προς ένταξη κράτους στην ΕΕ, με τη σύμφωνη γνώμη της Ελλάδας, έπειτα από την έντονη κινητοποίηση της αμερικανικής διπλωματίας. Η απόφαση αυτή συνοδευόταν όμως από την υποχρέωση της Τουρκίας για την επίλυση τυχόν εκκρεμούντων συνοριακών διαφορών και άλλων συναφών ζητημάτων μέχρι το 2004, συμπεριλαμβανομένου του Κυπριακού (Helsinki European Council, 1999, Παρ. 4, 9, 12). Η στρατηγική επιλογή της Ελλάδας να εμπλέξει τους Ευρωπαίους στα ελληνοτουρκικά προβλήματα και στις διεργασίες επίλυσης του Κυπριακού, με βραχίονα την εκδηλωθείσα επιθυμία της Άγκυρας για ένταξή της στην ΕΕ, ήταν ξεκάθαρη. Εξυπηρετούσε στον εξευρωπαϊσμό της Τουρκίας, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για βελτίωση της κατάστασης ανάμεσα στις δύο χώρες και στην εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό (Συρίγος, 2005, σ. 121-122).

Τον Ιανουάριο του 2002 ξεκινούν νέες, απευθείας αυτή τη φορά, διαπραγματεύσεις μεταξύ Κληρίδη και Ντενκτάς, κατά τη διάρκεια των οποίων δεν σημειώθηκε αξιοσημείωτη πρόοδος. Ωστόσο, το εν λόγω γεγονός δεν πτόησε τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος τον Νοέμβριο του 2002 προχώρησε στην κατάθεση ολοκληρωμένου σχεδίου στις δύο κοινότητες, όπως επίσης και στις κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας. Το προτεινόμενο Σχέδιο έμεινε στην ιστορία ως Σχέδιο Ανάν 1, καθώς αργότερα κατατέθηκαν στα εμπλεκόμενα μέρη ακόμα τέσσερις τροποποιήσεις του. Τα εν λόγω Σχέδια, στο σύνολό τους, αποτελούσαν εμπνεύσεις του αγγλοαμερικανικού παράγοντα (Λάμπρου, 2008, σ. 996). Η πράξη αυτή συνιστούσε μία προφανή προσπάθεια του Γ.Γ. να διασυνδέσει την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ με την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος, κάνοντας χρήση ασφυκτικών χρονοδιαγραμμάτων τα οποία συνέπιπταν με ημερομηνίες-ορόσημα της ενταξιακής πορείας του νησιού. Με αυτόν τον τρόπο, καταβάλλονταν εκβιαστικά εντονότερες διπλές πιέσεις, αφενός μεν στην ελληνοκυπριακή πλευρά για αποδοχή των σχεδίων λύσης υπό τις έμμεσες απειλές διακοπής της ενταξιακής πορείας, αφετέρου δε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα η οποία δεν θα αποκόμιζε τα οφέλη ένταξης της Κύπρου στην Ευρώπη, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα υπέρ της αριθμό αποκλίσεων από το ευρωπαϊκό κεκτημένο (Συρίγος, 2005, σ. 124-125). Οι κρίσιμες ημερομηνίες που επιχείρησε ο Γενικός Γραμματέας να εκμεταλλευτεί ήταν οι: 1. Οι 12 και 13 Δεκεμβρίου του 2002, ημερομηνίες διεξαγωγής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κοπεγχάγης, όπου θα αποφασιζόταν η ένταξη 10 υποψήφιων κρατών, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος; 2. Η 16^η Απριλίου του 2003, ημερομηνία υπογραφής της Συνθήκης Προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση; 3. Η 01^η Μαΐου 2004, όταν η Κύπρος θα καθίστατο πλήρες μέλος της Ένωσης.

Σε αυτό το πλαίσιο, μετά από το πρώτο σχέδιο κατατέθηκαν ακόμα τέσσερα, τα οποία αποτελούσαν αναθεωρήσεις. Το Ανάν 2 στις 10 Δεκεμβρίου 2002, το Ανάν 3 στις 26 Φεβρουαρίου 2003, το Ανάν 4 στις 29 Μαρτίου 2004 και το Ανάν 5 στις 31 του ίδιου μήνα. Τα σχέδια λύσης Ανάν τέθηκαν εξ αρχής υπόψιν των εμπλεκομένων μερών ως βάση για περαιτέρω διαπραγμάτευση, ενώ υπήρχε δέσμευση για έγκριση και επομένως για δημοκρατική νομιμοποίηση της συνολικής λύσης από τον λαό, μέσω της διεξαγωγής ξεχωριστών και ταυτόχρονων δημοψηφισμάτων στις δύο κοινότητες.

Η ελληνοκυπριακή πλευρά διέκειτο θετικά, ήτοι όπως διαπραγματευτεί στο πλαίσιο των δύο πρώτων σχεδίων, τουναντίον η τουρκοκυπριακή τα απέρριψε αμφότερα, αφού ο Ντενκτάς επέμενε στα κεκτημένα της τουρκικής εισβολής, στην αναγνώριση του ψευδοκράτους - μαριονέτα του και στη διπλή κυριαρχία. Μια ερμηνεία είναι ότι, η τουρκοκυπριακή κοινότητα ακολουθούσε εκβιαστική τακτική, προκειμένου το πλαίσιο να βελτιωθεί προς όφελός της για να επέλθει συμφωνία, εν μέσω ασφυκτικών χρονοδιαγραμμάτων, πριν τις ημερομηνίες-ορόσημα που είχε υπόψιν του ο ΟΗΕ (Λιάκουρας, 2007, σ. 362). Αντίστοιχα, το Σχέδιο Ανάν 3 τέθηκε σε διαπραγμάτευση στη Χάγη τον Μάρτιο του 2003, όπου ο νεοεκλεγέντας Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Τάσος Παπαδόπουλος, συμφώνησε με την υπό όρους υποβολή του σε δημοψήφισμα, ενώ απορρίφθηκε ασυζητητί από τον Ντενκτάς ο οποίος επέδειξε απόλυτη αδιαλλαξία. Η στάση του αυτή οδήγησε τον ΟΗΕ, την Ουάσιγκτον και την Άγκυρα να του επιρρίψουν αποκλειστικά την ευθύνη για το νέο ναυάγιο, με τον εξαιρετικά απογοητευμένο Koffi Annan να αποσύρει τον Ειδικό Σύμβουλο Alvaro De Soto από το γραφείο του στη Λευκωσία, του οποίου ανέστειλε εντελώς τη λειτουργία (Λάμπρου, 2008, 743-745).

Η υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση από την Κυπριακή Δημοκρατία που έλαβε χώρα στην Αθήνα, τον Απρίλη του 2003, ως η μόνη αναγνωρισμένη κυβέρνηση ολόκληρου του νησιού, σε συνάρτηση με την απόρριψη των σχεδίων λύσης από τον Ραούφ Ντενκτάς, γιγάντωσε το κύμα διαμαρτυρίας των ασθμαινόντων Τουρκοκυπρίων εναντίον του. Σε μαζικές διαδηλώσεις που διεξήχθησαν στα κατεχόμενα εδάφη ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η συμμετοχή ξένων αξιωματούχων με διαπιστεύσεις στην Κυπριακή Δημοκρατία, επί παραδείγματι Αμερικανών και Βρετανών, γεγονός που επιδείκνυε με σαφήνεια την αντίθεση των μεγάλων δυνάμεων στο καθεστώς και την επιχειρούμενη αποδόμησή του (Κουφουδάκης, 2008, σ. 87). Η άρση των περιορισμών διακίνησης ατόμων διαμέσου της πράσινης γραμμής δεν έσωσε την παρτίδα για τον Ντενκτάς, ο οποίος έχασε τις «εκλογές» του Δεκέμβρη του 2003. Νικητής αναδείχθηκε ο συγκριτικά πιο μετριοπαθής και ευρωπαϊστής Mehmet Ali Talat, εξέλιξη που έφερε μια κάποια αισιοδοξία.

Έπειτα από τις ψευδοεκλογές της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ, George Bush, ανέλαβε δράση και με επιστολή του προς τον Έλληνα Πρωθυπουργό, ζητούσε σε επιτακτικό τόνο την επιστροφή στο τραπέζι των συνομιλιών για την επίτευξη

λύσης πριν την 01 Μαΐου του 2004, ώστε στην ΕΕ να ενταχθεί μια Κύπρος ενωμένη. Ήταν προφανές ότι, επρόκειτο για μεθόδευση με σκοπό την εξυπηρέτηση των ευρωπαϊκών φιλοδοξιών της Τουρκίας, αφού εργαλειοποιούσε άλλη μια φορά τεχνητά δημιουργηθέντα ασφυκτικά χρονικά όρια που δεν άφηναν περιθώρια ουσιαστικής μελέτης των προτεινόμενων λύσεων, ούτε σφαιρικής ενημέρωσης της κοινής γνώμης (Τζερμιάς, 2004, σ. 1082-1087). Σε αυτό το πλαίσιο, ο Γ.Γ. του ΟΗΕ προσκάλεσε τις δύο κοινότητες σε συνομιλίες στην Νέα Υόρκη, τον Φεβρουάριο του 2004. Οι δύο πλευρές κατέληξαν σε συμφωνία με την οποία δεσμεύονταν ότι, θα διαπραγματευθούν με καλή πίστη στη βάση των σχεδίων του Γενικού Γραμματέα με σκοπό την επίτευξη ολιστικής διευθέτησης του Κυπριακού, η οποία θα υποβαλλόταν σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα στις δύο κοινότητες πριν την 01 Μαΐου 2004. Για το σκοπό αυτό, θα έπρεπε να καταλήξουν σε συμφωνημένο κείμενο πριν τις 29 Μαρτίου 2004. Σε διαφορετική περίπτωση, εξουσιοδοτούσαν τον Koffi Annan, ως μεσολαβητή, να ρυθμίσει τα άλυτα ζητήματα και να οριστικοποιήσει το κείμενο, που θα τίθετο σε δημοψήφισμα, από μόνος του (United Nations Security Council, 2004, σ. 24).

Συνεπώς, οι διαπραγματεύσεις πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα. Μετά την αποτυχία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων να καταλήξουν σε συμφωνία μέχρι τις 22 Μαρτίου 2004, διεξήχθησαν τελικές διαπραγματεύσεις στο Burgenstock της Ελβετίας από τις 24 μέχρι τις 31 Μαρτίου 2004, με τη συμμετοχή της ελληνικής και τουρκικής κυβέρνησης, πέραν των ηγεσιών των δύο κοινοτήτων. Εφόσον ούτε στην προκειμένη περίπτωση επιτεύχθηκε συμφωνία, ο Γενικός Γραμματέας ασκώντας τον επιδιαιτητικό του ρόλο, παρουσίασε το τελικό του Σχέδιο, το Ανάν 5 (Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2004), που θα παραπεμπόταν σε χωριστά δημοψηφίσματα των δύο κοινοτήτων στις 24 Απριλίου 2004.

4.2 - Οι Πρόνοιες του Σχεδίου Ανάν 5

Το τελικό Σχέδιο του Γενικού Γραμματέα για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος, ήταν μια πολύπλοκη και αναλυτική πρόταση για την επανένωση της Κύπρου. Η ευρέως διαδεδομένη άποψη της διεθνούς κοινότητας ήταν ότι, επρόκειτο για την πιο εξελιγμένη και πιο ολοκληρωμένη προσπάθεια που έγινε ποτέ για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος (Hannay, 2005, σ. 220), καθώς και ότι η ένταξη στην ΕΕ μιας επανενωμένης

Κύπρου ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος οποιασδήποτε διευθέτησης (Hannay, 2005, σ. 234). Η πρόταση επικεντρωνόταν στη δημιουργία μιας ομόσπονδης Κύπρου με δύο ισότιμες κοινότητες και διάφορες πολιτικές, θεσμικές και εδαφικές ρυθμίσεις που στόχευαν, κατά τον Γενικό Γραμματέα, στην εξομάλυνση των διαφορών μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Απαγόρευε ρητά τη συνολική ή την εν μέρει ένωση της Κύπρου με οποιοδήποτε άλλο κράτος, καθώς και την οποιασδήποτε μορφής διχοτόμηση ή απόσχιση. Παρακάτω, παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικές πρόνοιές του (Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2004):

1. Δημιουργία ενός ομόσπονδου διζωνικού κράτους, της «Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας», με ενιαία διεθνή νομική προσωπικότητα. Θα το συνιστούσαν δύο ισότιμες πολιτείες, η Ελληνοκυπριακή και η Τουρκοκυπριακή, οι οποίες θα είχαν σχεδόν πλήρη αυτονομία στις εσωτερικές υποθέσεις τους. Η κεντρική κυβέρνηση θα είχε εξουσίες για τα θέματα που αφορούσαν το νησί ως σύνολο, ειδικότερα για την άμυνα, την εξωτερική πολιτική και τις σχέσεις με την ΕΕ, την οικονομία, τη διαχείριση των φυσικών πόρων, τη διεθνή ναυτιλία και αεροπορία, τα χωρικά ύδατα και την Περιοχή Πληροφοριών Πτήσεων, τις επικοινωνίες, την πάταξη της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, θέματα ιθαγένειας και μετανάστευσης, την πνευματική ιδιοκτησία και τις αρχαιότητες.
2. Ύπαρξη μίας ενιαίας κυπριακής ιθαγένειας, με τη συμπληρωματική όμως ύπαρξη της εσωτερικής ιδιότητας του πολίτη της συνιστώσας πολιτείας.
3. Περιορισμός στις θεμελιώδεις ελευθερίες της εγκατάστασης και κατοχής περιουσίας, στη βάση ποσοτώσεων που θα εξαρτώνται από την εθνικότητα και τη θρησκεία του ατόμου.
4. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα αποτελείται από το Προεδρικό Συμβούλιο ως όργανο της εκτελεστικής εξουσίας, το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο ως νομοθετικό σώμα, την Κεντρική Τράπεζα, καθώς και τους ανεξάρτητους θεσμούς του Γενικού Εισαγγελέα και του Γενικού Ελεγκτή.

5. Το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο θα συνιστούν η Γερουσία και η Βουλή των Αντιπροσώπων. Στη Γερουσία θα συμμετέχει ίσος αριθμός Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, ενώ στη Βουλή των Αντιπροσώπων κάθε συνιστώσα πολιτεία θα αντιπροσωπεύεται αναλόγως του πληθυσμιακού της ποσοστού. Η λήψη αποφάσεων περιοριζόταν από ειδικές πλειοψηφίες.

6. Το προεδρικό Συμβούλιο θα απαρτίζουν έξι μέλη με δικαίωμα ψήφου, τα οποία θα εκλέγονται από τη Γερουσία βάσει ειδικής πλειοψηφίας, αφού η σύνθεσή του θα είναι ανάλογη του πληθυσμιακού ποσοστού της κάθε συνιστώσας πολιτείας. Για την επικύρωση των αποφάσεων που θα λάμβανε, ήταν απαραίτητη η ψήφιση από ένα τουλάχιστον μέλος της κάθε συνιστώσας πολιτείας. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα προέρχονταν από διαφορετικές συνιστώσες πολιτείες, ενώ θα εναλλάσσονταν στα καθήκοντά τους ανά 20 μήνες.

7. Το Ανώτατο Δικαστήριο θα απαρτίζει ίσος αριθμός δικαστών από την κάθε συνιστώσα πολιτεία και επιπλέον τρεις ξένοι δικαστές. Σημειώνεται ότι, επί προσωρινής βάσης, θα επίλυε αδιέξοδα που θα αντιμετώπιζε η ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

8. Η Συνθήκη Εγγυήσεως με δικαίωμα επέμβασης των τριών εγγυητριών δυνάμεων θα εξακολουθούσε να ισχύει. Η εφαρμογή της θα επεκτεινόταν στις συνιστώσες πολιτείες.

9. Οι αριθμοί των Ελληνικών και Τουρκικών στρατιωτικών αποσπασμάτων θα μειώνονταν βαθμιαία, αλλά με δραστικό τρόπο, αφού από 6.000 άτομα έκαστο με την εφαρμογή της Συμφωνίας, μετά το 2018 θα έφταναν στα 950 και 650 στελέχη, αντίστοιχα, με απώτερο στόχο την πλήρη αποχώρησή τους. Την ίδια στιγμή, η Κύπρος ως κράτος θα ήταν αποστρατικοποιημένη, αφού οι Ελληνοκυπριακές και Τουρκοκυπριακές στρατιωτικές δυνάμεις θα διαλύονταν εξαρχής.

10. Οι συνιστώσες πολιτείες θα είχαν τα εδαφικά σύνορα, όπως αυτά απεικονίζονται στον χάρτη (βλ. Διάγραμμα 1).

Η απόδοση εδαφών στην Ελληνοκυπριακή πολιτεία θα γινόταν σε φάσεις όπως απεικονίζονται στον χάρτη (βλ. Διάγραμμα 2).

11. Η αποκατάσταση του περιουσιακού ρυθμιζόταν είτε σε συνάρτηση με τη μεταβίβαση εδαφών υπό τον έλεγχο της Ελληνοκυπριακής Πολιτείας, αφού οι εκτοπισθέντες ιδιοκτήτες των εν λόγω περιοχών θα επανακτούσαν το σύνολο των περιουσιών τους, είτε με την απόδοση ενός ποσοστού της ιδιοκτησίας σε κάθε εκτοπισμένο ιδιοκτήτη επιπλέον της αποζημίωσης για την υπόλοιπη περιουσία, η οποία θα περνούσε νόμιμα στην κατοχή των Τουρκοκυπρίων. Για τη διαχείριση των περιουσιακών απαιτήσεων θα συγκροτείτο το Συμβούλιο Περιουσίας.

12. Συγκρότηση Επιτροπής Συμφιλίωσης για προώθηση της ανεκτικότητας, της κατανόησης και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

13. Αμφιλεγόμενη αναφορά στον αριθμό των εποίκων που θα παρέμεναν, καθώς η παραμονή τους θα εξεταζόταν υπό προϋποθέσεις που θα καθορίζονταν μέσω της διαδικασίας της αποκατάστασης.

4.3 - Το Δημοψήφισμα και η Αποτίμηση του Σχεδίου

Σε τηλεοπτικό διάγγελμά του στις 07 Απριλίου του 2004, ο Πρόεδρος Παπαδόπουλος τοποθετήθηκε ανεπιφύλακτα εναντίον του Σχεδίου Ανάν, καλώντας τους Ελληνοκύπριους να κατανηφίσουν την εφαρμογή του. Την ίδια στάση τήρησαν και οι υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις του τόπου, πλην του Δημοκρατικού Συναγερμού και του μικρού κόμματος Ενωμένοι Δημοκράτες του πρώην Προέδρου Γιώργου Βασιλείου, των οποίων οι ηγεσίες στήριξαν την υιοθέτηση της προτεινόμενης λύσης. Ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Κωνσταντίνος Καραμανλής τάχθηκε υπέρ του Σχεδίου Ανάν, δηλώνοντας πως εμπεριέχει θετικά στοιχεία αλλά και δυσκολίες. Συνεχίζοντας, εξέφρασε την πεποίθηση ότι οι αδικίες δεν θα έπρεπε να εμποδίσουν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα να κοιτάξει τα μακροπρόθεσμα οφέλη (Τζεργιάς, 2004, σ. 1116). Εντούτοις, δεν θέλησε να αναβιώσει το πνεύμα του «εθνικού κέντρου», επιβάλλοντας εκβιαστικά τη θέληση των Αθηνών. Αντίθετα, σεβάστηκε την πολιτική

βούληση των Ελληνοκυπρίων, απενοχοποιώντας σε μεγάλο βαθμό το «Όχι» του λαού στο Σχέδιο (Τζερμιάς, 2004, σ. 1117).

Στα χωριστά δημοψηφίσματα της 24^{ης} Απριλίου του 2004 τα αποτελέσματα ήταν μάλλον τα αναμενόμενα. Η Ελληνοκυπριακή κοινότητα ψήφισε κατά του Σχεδίου σε ποσοστό 75,8%, ενώ η Τουρκοκυπριακή υπέρ σε ποσοστό 64,9% (Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2012). Ο ενταφιασμός του Σχεδίου Ανάν στα κιτάπια της ιστορίας, λόγω της αρνητικής έκβασης του δημοψηφίσματος, ήταν πλέον γεγονός. Η εξέλιξη αυτή δεν εμπόδισε όμως την Κυπριακή Δημοκρατία στη συνέχεια να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ως πλήρες μέλος, όπως ήταν άλλωστε προγραμματισμένο.

Το βασικό συμπέρασμα, αναπαράγοντας τα επιχειρήματα της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, είναι ότι η απόρριψη της πρότασης εδράστηκε στα διαιρετικά της στοιχεία, τη μόνιμη παρέκκλιση από το κοινοτικό κεκτημένο που νομιμοποιούσε την παραβίαση μέρους των βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων, καθώς επίσης την αδυναμία της να εγγυηθεί την εξάσκηση αποτελεσματικής διοίκησης, η οποία θα ήταν ικανή να ενισχύσει την ενότητα και την εύρυθμη λειτουργία του κράτους. Έκδηλη ήταν ακόμα η «δημιουργική ασάφεια» στο λεκτικό του Σχεδίου, στην προσπάθεια του Γενικού Γραμματέα να ισορροπήσει διαμετρικά αντίθετες επιδιώξεις, οι οποίες δημιουργούσαν έκδηλους φόβους. Λόγου χάρη, δεν ξεκαθαριζόταν εάν η «Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία» ήταν συνέχεια της Κυπριακής Δημοκρατίας ή νεοϊδρυθέν κράτος. Παράλληλα, αποτελεί κατάδηλη διαπίστωση ότι, παρόλο που οι Ελληνοκύπριοι δεν αντιτίθενται στη συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους, σε μεγάλο ποσοστό είναι αντιδραστικοί με το γενικότερο πρότυπο ομοσπονδιακής οργάνωσης του κράτους, αφού έμπρακτα αφαιρεί την υπεροχή τους ως κοινότητα και το μονοπώλιο στην εξουσία (Λιάκουρας, 2007, σ. 371). Είναι ενδεικτική η τελική αποστροφή στο διάγγελμα του Προέδρου Παπαδόπουλου ότι «Παρέλαβα κράτος διεθνώς αναγνωρισμένο, δεν θα παραδώσω κοινότητα χωρίς δικαίωμα λόγου διεθνώς και σε αναζήτηση κηδεμόνα» (Παπαδόπουλος, 07 Απριλίου 2024). Ως απαύγασμα, η Ελληνοκυπριακή πλευρά στάθμισε ότι δεν επρόκειτο περί μιας καθαρής λύσης στο πρόβλημα, η οποία θα έθετε τέλος στη μακροχρόνια εκκρεμότητα και θα θεράπευε τις αδικίες της τουρκικής εισβολής, ενώ συγχρόνως θεωρήθηκε ότι η ένταξη στην ΕΕ θα ισχυροποιούσε την διαπραγματευτική της θέση.

Στην αντίπερα όχθη, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα υπερψήφισε emphatικά το Σχέδιο Ανάν, κυρίως, προκειμένου να απολαύσει τους καρπούς της ευρωπαϊκής ένταξης και ταυτόχρονα να αποδράσει από το διεθνή αποκλεισμό και την απομόνωση. Την ίδια ώρα, η τουρκική κυβέρνηση χρησιμοποίησε την επιρροή της επηρεάζοντας το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, αφού πρόσβλεπε με αυτόν τον τρόπο στην ανάπτυξη θετικού κλίματος μεταξύ της ίδιας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς εξυπηρέτηση της υποψηφιότητάς της για ένταξη. Ενδεικτικές ήταν οι δηλώσεις του Ψευδο-Πρωθυπουργού Talat σε τουρκικές εφημερίδες, λίγες ημέρες μετά τη συμφωνία στη Νέα Υόρκη, ο οποίος διασύνδεσε με απροκάλυπτο τρόπο την εφαρμογή της λύσης με τα ιδιαίτερα συμφέροντα της Τουρκίας αναφορικά με την υπόθεση ένταξής της στην ΕΕ. Υπογράμμισε ότι, οι μακρές μεταβατικές περίοδοι εφαρμογής του Σχεδίου Ανάν είναι επαρκείς για να διαφανεί εάν η Τουρκία εξασφαλίσει ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Σε αντίθετη περίπτωση, είχε προσθέσει, θα ήταν δύσκολη η εφαρμογή της συμφωνίας (Τζερμιάς, 2004, σ. 1114-1115).

Παρατηρώντας διαχρονικά τις παρεμβάσεις της διεθνούς διαμεσολάβησης, συμπεραίνεται ότι τα προτεινόμενα ομοσπονδιακά μοντέλα βαθμιαία εξελίσσονται σε ολοένα και πιο χαλαρά ομοσπονδιακά σχήματα, αφού η παραχώρηση εξουσιών στις συνιστώσες πολιτείες αυξάνεται σταθερά. Την ίδια ώρα, στο τελευταίο σχέδιο το κράτος καθίστατο παραλυτικό, λόγω της πολυπλοκότητας στην λήψη αποφάσεων και της πρόνοιας για συλλογική προεδρία (Λιάκουρας, 2007, σ. 380). Εν κατακλείδι, οι δύο πλευρές δεν κατάφεραν για ακόμα μία φορά να φτάσουν σε ένα συμβιβασμό, προδιαγράφοντας δυσοίωνες προοπτικές στη βάση ρεαλιστικών προσεγγίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΕΤΑ ΤΟ 2004

Παρατηρώντας τα γεγονότα, είναι εμφανές ότι, ο προσανατολισμός της διεθνούς κοινότητας, μετά την τουρκική εισβολή, ήταν η εξεύρεση ομοσπονδιακής λύσης. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ διαχρονικά ευνόησε τις διαπραγματεύσεις και συγχρόνως, ο πυρήνας των ψηφισμάτων του εγγυόταν τη διατήρηση της συνέχειας, ενότητας, ακεραιότητας και ενιαίας κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επί της ουσίας, η ομοσπονδία στην Κύπρο προτείνεται για την αποφυγή της απόσχισης, καθώς εφαρμόζεται διεθνώς ως πρακτική σε περίπτωση που απειλείται η ενότητα του κράτους, όταν δεν υφίσταται άλλη εναλλακτική. Τα περισσότερα παραδείγματα αφορούν δε, σε προϋπάρχουσες εδαφικές οντότητες, οι οποίες συνιστούν ομοσπονδίες διανεμόντας εξουσίες υπό ένα κοινό κράτος (Λιάκουρας, 2019, σ. 44-45). Η διαφορά όμως έγκειται στο γεγονός ότι, η εδαφική οντότητα των Τουρκοκυπρίων στην περίπτωση της Κύπρου διαμορφώθηκε μετά την τουρκική εισβολή και κατοχή.

Όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι Ελληνοκύπριοι αντιλαμβανόμενοι τις νέες επικίνδυνες πραγματικότητες, συναίνεσαν με τη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου - Ντενκτάς για τη σύσταση ομοσπονδίας, στο πλαίσιο αποφυγής κατάρρευσης της ενότητας του συναινετικού, ούτως ή άλλως, κράτους που σχηματίστηκε το 1960. Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα της πολιτικής που εφάρμοσαν οι ελληνοκυπριακές ηγεσίες από το 1977 μέχρι το 2004, όπως διαφαίνεται από την εξέταση της εν λόγω περιόδου, είναι στενάχωρα. Διαπιστώνεται ότι, κάθε υποχώρηση της Λευκωσίας παράγει καινούριες αξιώσεις της Άγκυρας, οι οποίες υιοθετούνται προοδευτικά από τη διεθνή κοινότητα και δη, από τα Ηνωμένα Έθνη. Παρατηρείται επίσης ότι, υπάρχει μια τάση των Ελληνοκυπρίων άνευ οποιουδήποτε ανταλλάγματος να αποδέχονται πρόνοιες σχεδίων μετά που τις έχουν απορρίψει στο παρελθόν, κυνηγώντας διαρκώς ασθμαίνοντες τις εξελίξεις ελλείψει καθορισμένης στρατηγικής πυξίδας.

Συγκεκριμένα, ενώ η Συμφωνία του 1977 έκανε λόγο για δύο συνιστώσες «κοινότητες», στην πορεία των μακροχρόνιων συνομιλιών και διεργασιών για το Κυπριακό, ο όρος αντικαταστάθηκε από τη λέξη «states», που στην ελληνική γλώσσα αντιστοιχεί στις λέξεις «πολιτεία» ή «κράτος». Ακόμη, υπονοείται συστηματικά ότι οι εξουσίες της κεντρικής κυβέρνησης θα πηγάζουν από τις συνιστώσες πολιτείες, με το εν λόγω δομικό στοιχείο της

λύσης να εδραιώνεται με την πάροδο του χρόνου, παραπέμποντας σε συνομοσπονδιακά μοντέλα κρατικής οργάνωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, δεν πρέπει να παραλείπεται η διαχρονική αξίωση της τουρκοκυπριακής πλευράς για αναγνώριση της ούτω καλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου», έστω και για μία ημέρα, ζήτημα εξόχως πολιτικό και απαράδεκτο μέχρι στιγμής για τους Ελληνοκύπριους. Το γεγονός μάλιστα ότι, οι αρχικές διαπραγματεύσεις μετά την τουρκική εισβολή διεξάγονταν μεταξύ του Γλαύκου Κληρίδη, υπό την ιδιότητά του ως διορισμένου διαπραγματευτή από τον Μακάριο, και του Ντενκτάς, ως του ηγέτη της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ενώ στη συνέχεια έγινε αποδεκτή η διενέργεια απευθείας συνομιλιών του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας με τον εκάστοτε ηγέτη των Τουρκοκυπρίων, είναι ενδεικτική της επανατοποθέτησης της στάσης της ελληνοκυπριακής πλευράς και συνάμα, της αποδόμησης των ελληνοκυπριακών όρων αρχής. Πέρα από αυτό, επισημαίνεται δε ως ιδιαίτερα σημαντική, η προσέγγιση του ΟΗΕ να προσαγορεύει τους δύο συνομιλητές όχι με τη διεθνώς αναγνωρισμένη τους ιδιότητα, αλλά ως «the two leaders» ή ως «His Excellency», εξομοιώνοντάς τους κατ' ουσία.

Συνεπώς, καθίσταται σαφής η τάση του διεθνούς παράγοντα να αναβαθμίζει την υπόσταση της τουρκοκυπριακής κοινότητας, υποβαθμίζοντας παράλληλα σε μεγάλο βαθμό το κύρος της διεθνώς αναγνωρισμένης Κυπριακής Δημοκρατίας, ένεκα της παραδοσιακά ευνοϊκής στάσης των δυτικών έναντι της Τουρκίας, όσο τουλάχιστον η τελευταία εξυπηρετεί τα στρατηγικά συμφέροντα της Ουάσιγκτον στην ευρύτερη περιοχή. Κατ' ακρίβεια, εκτιμάται πως η Τουρκία με τη σειρά της δεν θα πάψει να εργαλειοποιεί την εν λόγω σχέση εξάρτησης, αναμοχλεύοντας τους κινδύνους, προκειμένου να εξασφαλίσει ολοένα και μεγαλύτερα ανταλλάγματα για την ίδια, ικανοποιώντας συγχρόνως τα δυτικά αιτήματα στην περιφέρειά της.

5.1 - Σε Αναζήτηση Ενδοκυπριακής Λύσης

Την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 01 Μαΐου 2004 ως πλήρες μέλος, ακολούθησε η απόφαση της Συνόδου Κορυφής της Ένωσης τον Δεκέμβριο του 2004 όπως, οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας εκκινήσουν τον Οκτώβριο του 2005. Η απόφαση αυτή πάρθηκε αρχικά με την προϋπόθεση ότι η Τουρκία θα αναγνώριζε την

Κυπριακή Δημοκρατία, δέσμευση όμως που δεν υλοποιήθηκε στη συνέχεια (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 28 Σεπτεμβρίου 2005, Πλήρη πρακτικά των συζητήσεων).

Η Κυβέρνηση Τάσσου Παπαδόπουλου μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν χάραξε πολιτική εγκατάλειψής του, υποστηρίζοντας ότι αποτελούσε πλέον αφετηρία διαπραγματεύσεων και όχι τη βάση λύσης του προβλήματος. Παρόλο που ήταν κατανοητό ότι, πολυσχιδή σχέδια τέτοιας φύσης δεν αποσύρονται τόσο εύκολα, η Λευκωσία επικοινωνούσε σε διεθνή εμβέλεια τη δυσαρέσκεια της, με την αιτιολόγηση ότι το Σχέδιο δεν εκπληρούσε ούτε τις ελάχιστες προσδοκίες των Ελληνοκυπρίων. Οι κατευθυντήριες γραμμές της νέας πολιτικής όριζαν τη σε βάθος μελέτη των διάφορων πτυχών του προβλήματος από μικτές τεχνικές επιτροπές και την επίτευξη σημαντικής προόδου ως προαπαιτούμενο, για την επανεκκίνηση των συνομιλιών μεταξύ των ηγετών (Λάμπρου, 2008, σ. 777-778). Η θέση Παπαδόπουλου υιοθετήθηκε από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, Kofi Annan, μετά από συνάντηση των δύο στο Παρίσι τον Φεβρουάριο του 2006. Επιπρόσθετα, συμφωνήθηκε ότι, η οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δύο κοινότητες θα ήταν πολύ υποβοηθητικές για τις συνομιλίες.

Απόρροια αυτού του γεγονότος ήταν, η Συμφωνία Παπαδόπουλου - Talat της 08^{ης} Ιουλίου 2006 στην παρουσία του Βοηθού Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, Ibrahim Gambari. Στο συμφωνηθέν κείμενο εμπεριέχονταν μια Δέσμη Αρχών, καθώς επίσης και η απόφαση των δύο ηγετών για τη συγκρότηση δικαιοδικών Τεχνικών Επιτροπών και Ομάδων Εργασίας, οι οποίες θα επεξεργάζονταν τα ακανθώδη θέματα για την επίλυση του κυπριακού, όπως και θέματα της καθημερινής ζωής του λαού. Η Δέσμη Αρχών δεν παρουσίαζε κάτι νέο και επιγραμματικά περιελάμβανε τα εξής (Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2025):

1. Δέσμευση για επανένωση στη βάση διζωνικής, δικαιοδικής ομοσπονδίας με πολιτική ισότητα, σύμφωνα με τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας.
2. Αναγνώριση ότι η υπάρχουσα κατάσταση είναι απαράδεκτη, επηρεάζοντας αρνητικά Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

3. Δέσμευση για συνολική διευθέτηση του ζητήματος και άμεση έναρξη της διαδικασίας.

4. Οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης και τερματισμό της ένθεν κακείθεν τακτικής επίρριψης ευθυνών.

Διεθνώς, η συμφωνία καλωσορίστηκε ως ένα θετικό βήμα προς τη λύση, με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον ΟΗΕ να εκφράζουν την υποστήριξή τους στις προσπάθειες για επανένωση. Εντούτοις, ούτε η συγκεκριμένη διαδικασία τελεσφόρησε, λόγω της βαθιάς διάστασης που ενυπήρχε στις προθέσεις της κάθε πλευράς. Αντικειμενικός σκοπός του Παπαδόπουλου ήταν σαφέστατα η απομάκρυνση δυσάρεστων προνοιών του Σχεδίου Ανάν, σε αντιδιαστολή με τον Talat ο οποίος θεωρούσε τα θεμελιώδη στοιχεία του Σχεδίου ως δεσμευτικά.

Το 2008, με την εκλογή του Δημήτρη Χριστόφια ως Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και του Mehmet Ali Talat ως ηγέτη των Τουρκοκυπρίων, υπήρξε αισιοδοξία για πρόοδο. Οι δύο ηγέτες συμφώνησαν να επαναρχίσουν τις συνομιλίες, επαναβεβαιώνοντας τη δέσμευση για εξεύρεση λύσης στο πλαίσιο διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας με πολιτική ισότητα. Επίσης η κυπριακή ομοσπονδία θα είχε μία κυριαρχία, μοναδική διεθνή προσωπικότητα και μία ιθαγένεια. Συγκροτήθηκαν έξι ομάδες εργασίας και επτά τεχνικές επιτροπές, οι οποίες επεξεργάζονταν τα διάφορα κεφάλαια του Κυπριακού προβλήματος. Η φιλοσοφία της διαπραγματευτικής διαδικασίας Χριστόφια - Ταλάτ ήταν, η εξεύρεση λύσης «από τους Κυπρίους για τους Κυπρίους», ούτως ώστε να παρακαμφθεί ο συντονισμός και οι προθεσμίες για δράση ή η διαιτησία των Ηνωμένων Εθνών (Ιοαννου, 2017). Το γεγονός αυτό εύλογα προκάλεσε σημαντικές καθυστερήσεις, εντούτοις αύξησε το αίσθημα ευθύνης των δύο αντιπροσωπειών, καθώς καμία πλευρά δεν μπορούσε πλέον αξιόπιστα να κατηγορήσει τις ξένες δυνάμεις για εξαναγκασμό.

Οι δύο ηγέτες πρώτα θα κατέληγαν σε συμφωνημένο σχέδιο συνολικής λύσης, θα το υιοθετούσαν και έπειτα θα τίθετο σε δημοψήφισμα, προκειμένου να τύχει της έγκρισης του λαού της κάθε κοινότητας. Κατά την περίοδο 2008 - 2010 σημειώθηκε αξιοσημείωτη πρόοδος, αντίθετα όταν το 2010 ο Dervis Eroglu διαδέχθηκε τον Talat υπήρξε σημαντική

επιβράδυνση, με τις πολλές, εντούτοις, συναντήσεις τους να αποβαίνουν άκαρπες και τον Eroglu να επιζητεί ουσιαστικά να απεγκλωβιστεί από τη διαδικασία. Οι συγκλίσεις που είχαν επιτευχθεί κατά την περίοδο 2008 - 2012 καταγράφονται σε έγγραφο του τότε Ειδικού Συμβούλου του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών, Alexander Downer, το οποίο διέρρευσε τον Απρίλη του 2013 (Downer, 2013). Όταν η Κυπριακή Δημοκρατία τον Ιούλιο του 2012 ανέλαβε την Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ, οι συνομιλίες τερματίστηκαν, αφού η τουρκοκυπριακή πλευρά αρνείτο να συμμετέχει.

Στο έγγραφο Downer σημειώνονται σοβαρές αποκλίσεις μεταξύ των δύο πλευρών, ιδίως όσον αφορά την εκ περιτροπής προεδρία και τη διασύνδεσή της με τη διασταυρούμενη και σταθμισμένη ψήφο, τον αριθμό των εποίκων που θα παρέμεναν, το περιουσιακό, όπως επίσης το θέμα των εγγυήσεων και της ασφάλειας, με την τουρκοκυπριακή πλευρά να εμμένει σε διατήρηση αριθμού τουρκικών στρατευμάτων στο νησί και τη διατήρηση των Συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας. Σχετικά με πιθανές υποχωρήσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς, σημειώνεται η διαπραγμάτευση για την υπό όρους παραχώρηση των τεσσάρων διασυνοριακών ελευθεριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε Τούρκους πολίτες, ήτοι της ελεύθερης διακίνησης εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και εργαζομένων. Συνοπτικά κρίνεται ότι, σε ένα βαθμό, η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ευρωπαϊκή κοινότητα περιπλέκει, σε σημαντικό βαθμό, μεγάλο αριθμό θεμάτων, προπάντων όσων αφορούν κοινοτικό κεκτημένο και ειδικές σχέσεις με τρίτα κράτη. Οι ειδικές ρυθμίσεις που επιχειρούνται να προβλεφθούν σε ένα σχέδιο λύσης, προβληματίζουν ιδιαίτερος όταν έρχονται σε ευθεία σύγκρουση με αντίστοιχες ευρωπαϊκές πρόνοιες. Την ίδια στιγμή, η Τουρκία δεν πρόκειται ποτέ να συναινέσει στα προνόμια που δύναται αυτόματα να απολαμβάνουν οι Έλληνες πολίτες, ως Ευρωπαίοι, σε μια επανενωμένη και ευρωπαϊκή Κύπρο σε αντίθεση με τους αντίστοιχους Τούρκους.

5.2 - Η Διάσκεψη του Crans-Montana

Το 2013, Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας εκλέχθηκε ο Νίκος Αναστασιάδης. Συναντήθηκε για πρώτη φορά με τον ηγέτη των Τουρκοκυπρίων, Eroglu, τον Φεβρουάριο του 2014, δύο χρόνια μετά την κατάρρευση των συνομιλιών της περιόδου 2008 - 2012. Προέβησαν δε, σε μια Κοινή Δήλωση (11 February 2014 Joint Declaration on Cyprus, 2014),

ορόσημο για τη συνέχεια, η οποία καθόριζε το πλαίσιο για την επανεκκίνηση των διαπραγματεύσεων. Συγκεκριμένα, η διαδικασία ορίστηκε όπως ακολουθήσει τον αρχικό σχεδιασμό Χριστόφια-Ταλάτ και να βασιστεί στο σύνολο της εργασίας που είχε συσσωρευτεί από την έναρξη εκείνων των διαπραγματεύσεων (United Nations Security Council, 2017, σ. 1). Το πιο σημαντικό σημείο της κοινής δήλωσης εντοπιζόταν στο σημείο με αριθμό 5, σύμφωνα με το οποίο θα εφαρμοζόταν η αρχή «τίποτα δεν συμφωνήθηκε μέχρι να συμφωνηθούν τα πάντα», πρόνοια η οποία έδινε την ευκαιρία και στους δύο ηγέτες να απεμπλακούν από τις διαπραγματεύσεις όποτε το θελήσουν, χωρίς να δημιουργούν οποιεσδήποτε δεσμεύσεις σχετικά με τα μέχρι τότε συμφωνηθέντα.

Η εκλογή Mustafa Akinçi τον Απρίλη του 2015 έδωσε μεγάλη δυναμική στις συνομιλίες, οι οποίες ήταν δομημένες οργανωτικά γύρω από έξι κεφάλαια, ήτοι τη διακυβέρνηση, την κατανομή εξουσίας, την οικονομία, τα Ευρωπαϊκά θέματα, το περιουσιακό, το εδαφικό, την ασφάλεια και τις εγγυήσεις. Οι εντατικές και συνεχείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο ηγετών, των διαπραγματευτικών ομάδων και των τεχνικών επιτροπών οδήγησε στη διεξαγωγή δύο γύρων συνομιλιών στο ελβετικό θέρετρο του Mont Pelerin τον Νοέμβριο του 2016. Εκεί η προσπάθεια επικεντρώθηκε κυρίως στο εδαφικό, όπου υπήρξε σύγκλιση σε μεγάλο βαθμό (Πολυβίου, 2022), καθώς η διαφορά αναφορικά με την έκταση που θα καταλάμβανε η τουρκοκυπριακή πολιτεία έγκειτο σε ένα ποσοστό της τάξης του 1% του συνολικού κυπριακού εδάφους (28,2% υποστήριζε η ελληνοκυπριακή πλευρά και 29,2% η τουρκοκυπριακή).

Εν τέλει, η ουσιαστική πρόοδος που επιτεύχθηκε σε όλα τα κεφάλαια συζήτησης, κατέστησε δυνατή τη σύγκληση της Διάσκεψης για την Κύπρο τον Ιανουάριο του 2017 στη Γενεύη. Στόχος ήταν η επίλυση όλων των εκκρεμών ζητημάτων και στη συνέχεια η διεξαγωγή πενταμερούς συνδιάσκεψης με την παρουσία των εγγυητριών χωρών, προκειμένου να διευθετηθούν τα ζητήματα των στρατευμάτων και των εγγυήσεων. Η Συνδιάσκεψη με τη συμμετοχή του Προέδρου Αναστασιάδη, του Akinçi, των Υπουργών Εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ελλάδας και της Τουρκίας, καθώς και του Προέδρου της Κομισιόν ως παρατηρητή, έθεσε τις παραμέτρους για την επίλυση των πτυχών της ασφάλειας και των εγγυήσεων. Στην επίσημη δήλωση για τη Διάσκεψη υπογραμμίστηκε η ανάγκη για αμοιβαία

αποδεκτές λύσεις, οι οποίες θα αντιμετώπιζαν τις επιφυλάξεις και των δύο κοινοτήτων, χωρίς η διευθέτηση να αποβαίνει εις βάρος καμίας από τις δύο πλευρές.

Παρόλα αυτά, η Διάσκεψη έφτασε σε τέλος και χρειάστηκε να φτάσουμε στα τέλη Ιουνίου του 2017 για την επανασύγκληση νέας πενταμερούς Διάσκεψης, μετά από τις έντονες διπλωματικές πρωτοβουλίες του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ, Antonio Guterres, καθώς και του Βοηθού του, Espen Barth Eide.

Η σύνθεση της νέας Διάσκεψης ήταν ίδια με αυτήν της Γενεύης και διεξήχθη αυτή τη φορά στο Crans-Montana. Ο Antonio Guterres παρέδωσε στους εκπρόσωπους των πλευρών έγγραφο-πλαίσιο που περιλάμβανε τις βασικές πτυχές που έπρεπε να τύχουν διευθέτησης. Η διαπραγμάτευση πραγματοποιήθηκε υπό τη μορφή δύο ξεχωριστών τραπεζιών, όπου στο ένα θα συζητούνταν τα εσωτερικά θέματα και στο άλλο τα ζητήματα της ασφάλειας και των εγγυήσεων με τη συμμετοχή των εγγυητριών δυνάμεων.

Όσον αφορά τα εσωτερικά θέματα, πρακτικά επετεύχθη πλήρης συμφωνία στις πτυχές της αποτελεσματικής συμμετοχής στα ομοσπονδιακά όργανα, της εκ περιτροπής προεδρίας, όπως επίσης και στην απόδοση των τεσσάρων ευρωπαϊκών ελευθεριών σε Τούρκους πολίτες, σε αντιστοιχία με τους Ελλαδίτες (United Nations Security Council, 2017, σ. 5). Πρόοδος επετεύχθη επίσης στο περιουσιακό και στο εδαφικό με τον Γενικό Γραμματέα να ισχυρίζεται ότι, έμεναν μόνο κάποιες λεπτομέρειες για την πλήρη διευθέτησή τους.

Από την άλλη, στο κεφάλαιο των εγγυήσεων και της ασφάλειας υπήρχαν εκ διαμέτρου αντίθετες επιδιώξεις. Η Τουρκία επέμενε στη διατήρηση του καθεστώτος των εγγυήσεων, που θα προσαρμοζόταν ανάλογα ώστε να καλύπτει το σύνολο της ομοσπονδίας καθώς και την τουρκοκυπριακή συνιστώσα πολιτεία (Λιάκουρας, 2019, σ.61). Ο Γενικός Γραμματέας και ο Υπουργός Εξωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου διαφώνησαν, χαρακτηρίζοντας το σύστημα εγγυήσεων μη βιώσιμο, και ειδικότερα το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης, το οποίο θα έπρεπε να καταργηθεί. Ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών, Νίκος Κοτζιάς, κατέθεσε πρόταση για κατάργηση των εγγυήσεων και αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, πρότεινε τη θέσπιση από τα εγγυήτρια κράτη ενός μηχανισμού εφαρμογής για την εποπτεία υλοποίησης της συμφωνημένης λύσης και της απομάκρυνσης των στρατευμάτων, χωρίς όμως αυτός να στελεχώνεται από κανένα από τα τρία εμπλεκόμενα κράτη. Αντί αυτού,

ο μηχανισμός εφαρμογής θα συνιστούσε συλλογικό διεθνές όργανο με συμμετοχή των Ηνωμένων Εθνών. Η Τουρκία παρέμεινε αδιάλλακτη, αρνούμενη να συναινέσει σε οποιαδήποτε πρόταση έγινε στη συνέχεια για αντικατάσταση των εγγυήσεων με ένα μηχανισμό εφαρμογής συνταγματικού χαρακτήρα. Σε σχέση με το κεφάλαιο απομάκρυνσης των στρατευμάτων υπήρξε συμφωνία ότι, έπρεπε να διευθετηθεί στο ανώτερο πολιτικό επίπεδο, δηλαδή μεταξύ των Πρωθυπουργών των εγγυητριών χωρών, οι οποίοι δεν ήταν όμως παρών (United Nations Security Council, 2017, σ. 6).

Η Διάσκεψη στο Crans-Montana κατέρρευσε στις αρχές Ιουλίου του 2017 και ο κυριότερος λόγος εκτιμάται ότι, ήταν η επιμονή της Τουρκίας για διατήρηση των επεμβατικών της δικαιωμάτων και η επιδίωξή της για τη μόνιμη παρουσία στρατευμάτων της στο κυπριακό έδαφος (Κουφουδάκης & Μιλτιάδους, 2023, σ. 25).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, το «πλαίσιο» που επέδωσε ο Γ.Γ. στις ενδιαφερόμενες πλευρές στις 30 Ιουνίου 2017 περιλάμβανε έξι μείζονος σημασίας εκκρεμούντα ζητήματα, προς εξεύρεση στρατηγικής συμφωνίας ως συνολική τελική διευθέτηση. Εντυπωσιάζει το γεγονός ότι, από την κάθε πλευρά αλλά και επιπρόσθετα εντός της κάθε κοινότητας, το ούτω καλούμενο «Πλαίσιο Guterres» ερμηνεύεται με διαφορετικό τρόπο ακόμα και σήμερα, προκαλώντας διαμάχες και αφήνοντας θολό το τοπίο σχετικά με τις υποχωρήσεις των μερών κατά τη διαπραγμάτευση. Εντούτοις, εντός αυτού, διαφαίνεται η επανάληψη αμφιλεγόμενων προνοιών που εμπεριέχονταν και σε παλαιότερα σχέδια λύσης, όπως η εκ περιτροπής προεδρία και το ιδιάζων περιουσιακό καθεστώς, όπου επαναλαμβάνονται κατά βάση οι προβλέψεις του Σχεδίου Ανάν. Δηλαδή δημιουργούνται δύο διαφορετικά ιδιοκτησιακά καθεστώτα, ένα προς όφελος των νόμιμων ιδιοκτητών σε περιοχές που υπόκεινται σε εδαφική αναπροσαρμογή και ένα άλλο που κλίνει υπέρ των τρεχόντων χρηστών σε περιοχές που θα έμεναν ως είχαν. Ωστόσο, το ζήτημα της ισότιμης μεταχείρισης Ελλήνων και Τούρκων πολιτών είναι καινούριο, ένεκα του ότι ήταν η πρώτη φορά που γινόταν η επεξεργασία σχεδίου λύσης ύστερα από την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο Γ.Γ. υποστήριξε στην έκθεσή που συνέταξε τον Σεπτέμβριο του 2017 ότι το θέμα είχε διευθετηθεί επί της αρχής και απέμενε μόνο η ρύθμιση ορισμένων λεπτομερειών (United Nations Security Council, 2017, σ. 5), ενώ Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι έχουν διαφορετικές αναγνώσεις επί του θέματος. Οι μεν πρώτοι υποστηρίζουν ότι η ισότιμη

μεταχείριση υπόκειται σε ποσοστάσεις όσον αφορά τη μόνιμη διαμονή Τούρκων υπηκόων, οι δε δεύτεροι ότι η οποιαδήποτε αναλογία δεν υφίσταται. Εάν ο ισχυρισμός των Τουρκοκυπρίων είναι αληθής, θα συνιστούσε τρομερή υποχώρηση της ελληνοκυπριακής πλευράς, λαμβάνοντας υπόψιν την αναλογία της τουρκοκυπριακής κοινότητας στο νησί σε σύγκριση με την πληθυσμιακή αριθμητική σχέση Ελλάδας - Τουρκίας.

Μετά το ναυάγιο στο Crans-Montana, οι τελευταίες εξελίξεις αφορούσαν το άνοιγμα μέρους της περιφραγμένης περιοχής των Βαρωσίων από την τουρκοκυπριακή «διοίκηση» τον Οκτώβρη του 2020, καθώς και την περαιτέρω διάνοιξη της τον Ιούλη του 2021. Η κίνηση αυτή επικρίθηκε έντονα από την ελληνοκυπριακή, καθώς και από τη διεθνή κοινότητα, με ενδεικτικές τις σχετικές δηλώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, S/PRST/2020/9 και S/PRST/2021/13, που εξέφραζαν ανησυχία, καταδίκαζαν τις ενέργειες και καλούσαν σε ανάκληση των εν λόγω δραστηριοτήτων.

Πέρα από αυτό, τον Απρίλη του 2021 διεξήχθη στη Γενεύη άτυπη συνάντηση για την Κύπρο με τη συμμετοχή των εγγυητριών δυνάμεων, του ΟΗΕ και της ηγεσίας των δύο κοινοτήτων. Κατά τη διάρκειά της δεν ανευρέθη κοινό έδαφος, με την ψευδο-κυβέρνηση Τατάρ και την Άγκυρα να υποστηρίζουν πλέον ξεκάθαρα τη λύση δύο κρατών, απορρίπτοντας το πλαίσιο που προβλέπουν τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και οι μέχρι πρότινος συγκλίσεις των δύο πλευρών, δηλαδή τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία. Η ελληνοκυπριακή πλευρά υποστήριξε και συνεχίζει να διακηρύττει μέχρι σήμερα ότι, οι συνομιλίες οφείλουν να συνεχίσουν από το σημείο που διακόπηκαν στο Crans-Montana, με σκοπό τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία, με πολιτική ισότητα, συμφώνως των ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών, με σημείο αναφοράς το «πλαίσιο Γκουτέρες» και με εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου (United Nations Secretary-General, 2021).

Στο διά ταύτα, γίνεται αντιληπτό ότι παρόλες τις διαχρονικές υποχωρήσεις της Κυβέρνησης της Λευκωσίας, η εξεύρεση λύσης στο χρονίζον πρόβλημα δεν είναι ορατή στο προσεχές μέλλον. Το χάσμα ανάμεσα στις δύο κοινότητες είναι αγεφύρωτο όπως φαίνεται, λόγω του ολοκληρωτικού ελέγχου που εξασκεί η Τουρκία στα κατεχόμενα. Το Κυπριακό τείνει να περιπλέκεται ολοένα και περισσότερο, με αυτή την εξέλιξη να είναι φυσιολογική, δεδομένου των δεκαετιών που έχουν ήδη παρέλθει και της επακόλουθης παγίωσης των

τετελεσμένων της εισβολής και κατοχής, εις βάρος των συμφερόντων της ελληνοκυπριακής κοινότητας. Ο ζωτικός χώρος της Κύπρου, για την ακρίβεια, είναι ένα σημαντικό και κρίσιμο ζήτημα για τα εθνικά συμφέροντα και την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας, που συνδέεται με την κρατική της ασφάλεια, αλλά και με τις ευρύτερες ηγεμονικές διεκδικήσεις της στην περιοχή (Evaghorou, 2023, σ. 134). Η Τουρκία θα συνεχίσει να προβάλλει μαξιμαλιστικές θέσεις, ωστόσο οι στρατηγικοί της στόχοι επιτευχθούν λόγω της αδυναμίας των αντιπάλων της, ήτοι της Κύπρου και της Ελλάδας. Στον αντίποδα, η κατά πως φαίνεται και σε μεγάλο βαθμό, απουσία στρατηγικού σχεδιασμού από τους δύο τελευταίους δρώντες δημιουργεί δυσοίωνες προβλέψεις για το μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση την ιστορική ανασκόπηση των διπλωματικών προσπαθειών για λύση του Κυπριακού προβλήματος, η οποία περιγράφεται επιγραμματικά στα υποκεφάλαια που προηγήθηκαν συνάγονται τα κάτωθι δύο βασικά συμπεράσματα:

1. Οι συστηματικές υπαναχωρήσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς που εξάγονται με βάση την αποδοχή των προτάσεων για συζήτηση ή των σχεδίων λύσης που κατατέθηκαν διαχρονικά από τις διάφορες πλευρές.
2. Οι λανθασμένοι χειρισμοί, ως πολιτικές επιλογές, της ελληνοκυπριακής ηγεσίας όπως και της Κυβέρνησης της Ελλάδας που έγιναν σε συγκεκριμένες κομβικές ιστορικές περιόδους, καθορίζοντας τις μετέπειτα εξελίξεις.

Καθένα από τα πιο πάνω σημεία, θα αναλυθούν διεξοδικά στο υπόλοιπο του παρόντος κεφαλαίου.

6.1 - Συστηματικές Υπαναχωρήσεις

Οι υπαναχωρήσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς, όπως αυτές αναδεικνύονται από τη μελέτη, θα σχολιαστούν με χρονολογική σειρά.

Κατά τις διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Harding την περίοδο 1955 - 1956 έγινε η πρώτη, κατά πως φαίνεται, υπαναχώρηση της ελληνοκυπριακής πλευράς, από τη στιγμή που ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος αποδέχθηκε να συζητήσει για λύση στη βάση αυτοκυβέρνησης των Κυπρίων, έστω και εάν ενδέχεται να το θεωρούσε ως ενδιάμεσο σταθμό προς την Ένωση. Μέχρι εκείνη τη στιγμή η διακηρυγμένη θέση ήταν «Ένωση και μόνο Ένωση», με απαίτηση άμεσης εφαρμογής της.

Υπό το βάρος της μονομερούς εφαρμογής του διχοτομικού Σχεδίου Macmillan, η Ελληνική Κυβέρνηση το 1958 συναινεί υπέρ του δικαιώματος των Κυπρίων στην αυτοκυβέρνηση και την ανεξαρτησία, αλλάζοντας τη διαχρονική της στάση περί του

δικαιώματος του κυπριακού λαού στην αυτοδιάθεση και στην Ένωση με την Ελλάδα. Κρίνεται ότι αποτελούσε μια ορθολογική απόφαση, υπό τις περιστάσεις.

Με την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου το 1959, η ελληνοκυπριακή ηγεσία και η Κυβέρνηση της Ελλάδας αποδέχονται μια μορφή πολιτεύματος που στηρίζεται στον δικοινοτισμό και στην εδραίωση γενικότερα της δυαδικής αρχής, ενώ συγχρόνως συναινούν όπως η κοινότητα των Τουρκοκυπρίων εξασφαλίσει δυσανάλογα μεγαλύτερες εξουσίες σε σχέση με το μέγεθός της. Επιπρόσθετα, προσυπογράφεται το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης των εγγυητριών χωρών με σκοπό την αποκατάσταση της τάξης, πρόνοια αδιανόητη για κυρίαρχο και ανεξάρτητο δήθεν κράτος.

Η εγκατάλειψη του στόχου της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα από τον Μακάριο τον Ιανουάριο του 1968, μέσω της διακήρυξης της πολιτικής του «εφικτού αντί του ευκαίτου». Η εν λόγω ενέργεια αποτελεί ορόσημο, καθώς εγκαταλείπεται οριστικά ο στόχος της Ένωσης, ενώ επιπρόσθετα λαμβάνει και τη νομιμοποίηση του λαού μετά την άμεση επανεκλογή Μακαρίου με συντριπτικό υπέρ του ποσοστό.

Η αποδοχή της πρόσκλησης Ντενκτάς από τον Μακάριο το 1977 για διεξαγωγή απευθείας μεταξύ τους συναντήσεων, ενώ προηγουμένως οι συνομιλίες πραγματοποιούνταν μεταξύ του Ντενκτάς και του Κληρίδη, υπό την ιδιότητά του τελευταίου ως διαπραγματευτή των Ελληνοκυπρίων. Επρόκειτο περί ενός πρώτου βήματος της εκ των έσω υποβάθμισης της υπόστασης του Προέδρου και κατ' επέκταση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Συνιστούσε ενέργεια που ευνόησε την εξομοίωση των δύο ανδρών στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, όπως ευκρινώς παρατηρούμε στις μέρες μας.

Η πρώτη ρητή αποδοχή της δικοινοτικής ομοσπονδίας ως βάση λύσης, η οποία επισυμβαίνει τον Φεβρουάριο του 1977, αναδεικνύοντας την υποχώρηση της ελληνοκυπριακής πλευράς από τις μέχρι τότε αξιώσεις της για ενιαίο κράτος, υπό την πίεση της αναγκαιότητας. Επιπρόσθετα, η αναφορά στην ίδια Συμφωνία για εδάφη που θα βρισκόνταν υπό τη διοίκηση της κάθε κοινότητας, υποδηλούν αποδοχή της διζωνικότητας ως χαρακτηριστικό της επιδιωχθείσας ομοσπονδίας.

Η Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου Ντενκτάς θέτει επίσης υπό αμφισβήτηση την εφαρμογή των τριών ελευθεριών των πολιτών, ήτοι την ελευθερία διακίνησης, εγκατάστασης και το δικαίωμα στην περιουσία.

Τον Αύγουστο του 1980 κατά τη διάρκεια των διακοινοτικών συνομιλιών, τίθεται ρητά από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ότι το πλαίσιο διαπραγμάτευσης προνοεί διζωνικότητα, εξαλείφοντας κάθε αμφιβολία σχετικά με την υπαναχώρηση της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Στο «Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό» που κατέθεσε ο De Cuellar το 1986, για πρώτη φορά, εισάγεται η χρήση της λέξης «states» για τον προσδιορισμό της φύσης των δύο κοινοτήτων, όρος που ουσιαστικά παραπέμπει σε πολιτείες ή κράτη, αντί κοινότητες. Ξεκάθαρα λοιπόν, με τον τρόπο αυτό ισχυροποιείται η υπόστασή τους, υποβαθμίζοντας παράλληλα την εξουσία του κεντρικού κράτους. Επίσης, ενισχυτικά, υφίστατο παραδοχή του τεκμηρίου της αρμοδιότητας υπέρ των κοινοτήτων, αποδεικνύοντας ότι η εξουσία της κεντρικής κυβέρνησης πήγαζε από τις συνιστώσες πολιτείες. Τα παραπάνω παραπέμπουν σε συνομοσπονδιακά σχήματα. Η υποχώρηση της ελληνοκυπριακής πλευράς γίνεται εμφανής από τη στιγμή που δεν αντέδρασε δυναμικά απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις, με τον χρόνο να τις παγιώνει και πλέον να συμπεριλαμβάνονται σε κάθε νεότερο σχέδιο λύσης.

Στη «Δέσμη Ιδεών» του De Cuellar το 1989 πρωτο-εισάγεται η έννοια της πολιτικής ισότητας μεταξύ των δύο πολιτειών. Καθοριζόταν ότι αμφότερες, υπό καθεστώς ισότητας, θα συμμετείχαν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του κεντρικού κράτους με ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες. Επιπρόσθετα, εξασφαλιζόταν η αποτελεσματική συμμετοχή και των δύο στο σύνολο των οργάνων και αποφάσεων της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Η πρόνοια αυτή εμπεδώθηκε συμφώνως ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας του 1991, συνιστώντας μεγάλη υποχώρηση της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Στην ίδια «Δέσμη Ιδεών» πρωτοεμφανίζονται οι ποσοστώσεις όσον αφορά την εγκατάσταση και το δικαίωμα ιδιοκτησίας των πολιτών στο έδαφος της έτερης συνιστώσας πολιτείας. Η ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχεται την «Δέσμη Ιδεών» ως βάση διαπραγμάτευσης.

Ο De Cuellar το 1989, επιπλέον, παραχωρούσε στις πολιτείες το δικαίωμα σύναψης συμφωνιών με ξένα κράτη όσον αφορά τομείς που ενέπιπταν στην αρμοδιότητά τους. Η εξέλιξη αυτή προβληματίζει, καθώς ισχυροποιεί το διεθνές αποτύπωμα των συνιστωσών πολιτειών, ενώ συγχρόνως θέτει ερωτήματα σχετικά με τη μοναδική διεθνή προσωπικότητα του ομόσπονδου κράτους.

Στο Ψήφισμα 716 (1991) του Συμβουλίου Ασφαλείας αναφέρεται ότι, η συμμετοχή των δύο κοινοτήτων στη διαδικασία επίλυσης είναι σε ίση βάση. Η τάση για εξομοίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας με το κατοχικό καθεστώς γίνεται επίσης προφανής και με τον τρόπο που προσαγορεύονται πλέον οι δύο συνομιλητές, για παράδειγμα ως «the two leaders» αντί με την επίσημή τους υπόσταση.

Στη «Δέσμη Ιδεών Ghali» του 1992, πρόταση που επί της ουσίας έγινε αποδεκτή από την ελληνοκυπριακή ηγεσία, προβλεπόταν η διατήρηση και διεύρυνση των καλύψεων της Συνθήκης Εγγυήσεως του 1960. Πρόκειται περί υποχώρησης που επιφέρει σημαντικές συνέπειες, καθώς θα κρατούσε το ομόσπονδο κράτος υπό την ομηρία της τουρκικής επιβουλής στο διηνεκές. Αποτέλεσε δε, τον κύριο λόγο που ναυάγησε η Διάσκεψη στο Crans-Montana.

Η πρόνοια στα Σχέδια Ανάν περί ύπαρξης εσωτερικής ιθαγένειας των πολιτών αναλόγως της κοινότητας καταγωγής. Δρούσε συμπληρωματικά της μίας ενιαίας κυπριακής ιθαγένειας, ωστόσο κρίνεται ότι, πρόκειται περί πρόβλεψης που ευνοεί τη διαίρεση.

Η εισαγωγή της εκ περιτροπής Προεδρίας ανά 20 μήνες, η οποία υφίστατο ως πρόνοια των Σχεδίων Ανάν, εξισώνοντας στην πράξη δύο ανισομερείς αριθμητικά κοινότητες.

Σύμφωνα με το Σχέδιο Ανάν, δεν θα αποδίδονταν όλες οι περιουσίες στον νόμιμο ιδιοκτήτη τους. Σε μεγάλο ποσοστό των εξεταζόμενων περιπτώσεων θα υπήρχε αποζημίωση, η οποία δεν θα αντιστοιχούσε στην πραγματική αξία της περιουσίας. Από το εν λόγω μέτρο εννοείται ότι, θα πλήττονταν περισσότερο οι Ελληνοκύπριοι δεδομένης της κατοχής αισθητά μεγαλύτερου όγκου ακίνητης ιδιοκτησίας από μέρους τους.

Στο Σχέδιο Ανάν υπήρχε πρόνοια, για πρώτη φορά, όσον αφορά την παραμονή εποίκων στην ομόσπονδη Κύπρο. Οι αριθμός τους δεν υπολογίστηκε επίσημα, αφού η κάθε περίπτωση θα εξεταζόταν μοναδικά υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Αξίζει να επισημανθεί ότι ο εποίκισμός συνιστά έγκλημα πολέμου, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

Η διαπραγμάτευση για την υπό όρους παραχώρηση των τεσσάρων διασυνοριακών ελευθεριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε Τούρκους πολίτες, η οποία καταγράφεται στο έγγραφο Downer του 2013 με θέμα τις συγκλίσεις που επιτεύχθηκαν την περίοδο 2008 - 2012, υπό Προεδρίας Δημήτρη Χριστόφια. Οι διασυνοριακές ελευθερίες αφορούν συγκεκριμένα την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και εργαζομένων. Ο προβληματισμός που εκφράζεται σε σχέση με τη συγκεκριμένη διάταξη, εδράζεται σαφώς στην πληθυσμιακή διαφορά Ελλάδας - Τουρκίας, σε συνάρτηση με το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι επιδιώκουν την άνευ όρων εφαρμογή της, όπως αυτό καταγράφηκε και κατά τη Διάσκεψη του Crans-Montana.

6.2 - Λανθασμένοι Χειρισμοί

Οι λανθασμένοι χειρισμοί, κατά πρώτο λόγο των εκάστοτε ελληνοκυπριακών ηγεσιών και δευτερευόντως των Ελληνικών Κυβερνήσεων, όσον αφορά την περίοδο που εξετάζεται στην παρούσα μελέτη θα αναφερθούν στη συνέχεια με χρονολογική σειρά.

Η απόρριψη της επίσημης πρότασης της Μεγάλης Βρετανίας του 1915 από την Ελληνική Κυβέρνηση, με την οποία της παραχωρούσε την Κύπρο ως αντάλλαγμα για την άμεση εμπλοκή της στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρόκειται περί μυωπικής προφανώς αντίληψης της Διεθνούς Πολιτικής εκ μέρους της τότε Κυβέρνησης της Ελλάδας, καθώς αφενός αναγκάστηκε να λάβει μέρος τελικά στον Πόλεμο, αφετέρου τέτοιες ευκαιρίες γεωγραφικής εξάπλωσης σπανίζουν και χρήζουν άμεσης πολιτικής εκμετάλλευσης.

Αναδεικνύεται η λανθασμένη πολιτική επιλογή της Εθναρχίας για διεθνοποίηση του Κυπριακού την καθοριστική δεκαετία του 1950, αντί της ένταξής του στο ευρύτερων διαστάσεων ρεύμα αποαποικιοποίησης της μεταπολεμικής εποχής που σάρωσε την υφήλιο. Η

εποχή των αλυτρωτικών απαιτήσεων, που τοποθετείται τον 19^ο αιώνα, είχε πλέον παρέλθει και το αίτημα των Ελλήνων της Κύπρου για Ένωση με την μητέρα πατρίδα, όσο δίκαιο και να υπήρξε, ήταν ετεροχρονισμένο. Την ίδια ώρα όμως στο πλαίσιο του ΟΗΕ συντελείτο κοσμογονία, αφού οι πρώην αποικίες κέρδιζαν την ανεξαρτησία τους από τις Μεγάλες Δυνάμεις με την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης. Κρίνεται πως η Κύπρος μέσω αυτής της διαδικασίας θα μπορούσε να απαλλαχθεί από τους αποικιοκράτες και να καταστεί ανεξάρτητο κράτος, με τη θέσπιση συντάγματος στη βάση της δημοκρατικής αρχής του κανόνα της πλειοψηφίας και όχι του δικαιοδοτισμού. Σημειώνεται ότι, από τη διαδικασία της αποαποικιοποίησης δεν προέκυψε πουθενά αλλού δικαιοδοτικό πολίτευμα.

Η συγκρουσιακή πορεία και, ιδίως, η ανάληψη στρατιωτικής δράσης εναντίον της Μεγάλης Βρετανίας, εν τέλει, αποδείχτηκε ότι δεν εξυπηρέτησαν τον στόχο των Ελληνοκυπρίων ο οποίος αρχικά ήταν η Ένωση με την Ελλάδα. Το παράδειγμα άλλων λαών που κέρδισαν την ελευθερία τους μέσω διαφορετικών οδών, χωρίς να στραφούν ενάντια στα συμφέροντα υπερδυνάμεων, καταδεικνύει του λόγου το αληθές. Περαιτέρω, θα έπρεπε να προβλεφθεί ότι, ο διχασμός που επεδίωξαν και πέτυχαν να εδραιώσουν οι Βρετανοί μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων θα απόβαινε καταστροφικός, ενώ μέσω στοχευμένων ενεργειών ήταν δυνατό, τουλάχιστον, να μετριαστεί σε κάποιο βαθμό.

Η αποδοχή, παρά τις αντιρρήσεις του Μακαρίου, της Ελληνικής Κυβέρνησης για συμμετοχή της στην Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου του 1955, με κεντρικό θέμα την Κύπρο, στην οποία έλαβαν επίσης μέρος οι αντίστοιχες της Αγγλίας και της Τουρκίας. Η σύγκληση της Διάσκεψης συνιστούσε μεθόδευση των Βρετανών, οι οποίοι τελικά πέτυχαν να νομιμοποιήσουν με αυτό τον τρόπο την εμπλοκή της Άγκυρας στο Κυπριακό.

Η απόρριψη των προτάσεων Harding το 1956 από τον Μακάριο, με τις οποίες οι Βρετανοί παραχωρούσαν άμεσα σύνταγμα αυτοκυβέρνησης στους Κυπρίους, κρίνεται πως ήταν λανθασμένη, όπως υποστήριζαν - εκτός των άλλων - πολλά μέλη του Ελληνικού Κοινοβουλίου στη συνέχεια. Συνιστούσαν πραγματική ευκαιρία, καθώς ο τουρκικός παράγοντας δεν είχε κανένα λόγο μέχρι τότε στο Κυπριακό, ούτε οι θέσεις του λαμβάνονταν σοβαρά υπ' όψιν από τα εμπλεκόμενα μέρη, καθ' ομολογία του τότε Βρετανού

Πρωθυπουργού. Περαιτέρω, οι Τουρκοκύπριοι δεν αναγνωρίζονταν καν ως μέρος της συμφωνίας και σε αυτό το πλαίσιο δεν συμμετείχαν ούτε στις διαπραγματεύσεις.

Εκτιμάται ότι, η ενέργεια Μακαρίου να ζητήσει την αναθεώρηση δεκατριών σημείων του Συντάγματος το 1963 ήταν λανθασμένη, καθώς οδήγησε σε μια πρώτη μορφή διχοτόμησης της νήσου μετά την περιχαράκωση της τουρκοκυπριακής κοινότητας σε θύλακες, ως αποτέλεσμα των εκτεταμένων διακοινοτικών ταραχών. Θεωρείται ότι απαιτούνταν πιο λεπτοί χειρισμοί και συνεννόηση με τις Μεγάλες Δυνάμεις για την - απαραίτητη σε κάθε περίπτωση - διόρθωση του δυσλειτουργικού και διαιρετικού χαρακτήρα συντάγματος.

Η άμεση απόρριψη από τον Πρόεδρο Σπύρο Κυπριανού της πρότασης Ντενκτάς του 1978, όπως επιτραπεί η επιστροφή 35.000 Ελληνοκυπρίων προσφύγων στην Αμμόχωστο υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ, με την προϋπόθεση ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά θα επέστρεφε στο τραπέζι των συνομιλιών. Αποτελεί ακατανόητη πολιτική πράξη από τη στιγμή που οι Ελληνοκύπριοι, σε κάθε περίπτωση, θα παρακάθονταν ξανά ούτως ή άλλως σε συνομιλίες με τους Τουρκοκυπρίους. Η αποδοχή της πρότασης συνιστούσε πράξη μηδενικού πολιτικού ρίσκου, η οποία ενδεχομένως να έφερνε μεγάλο όφελος.

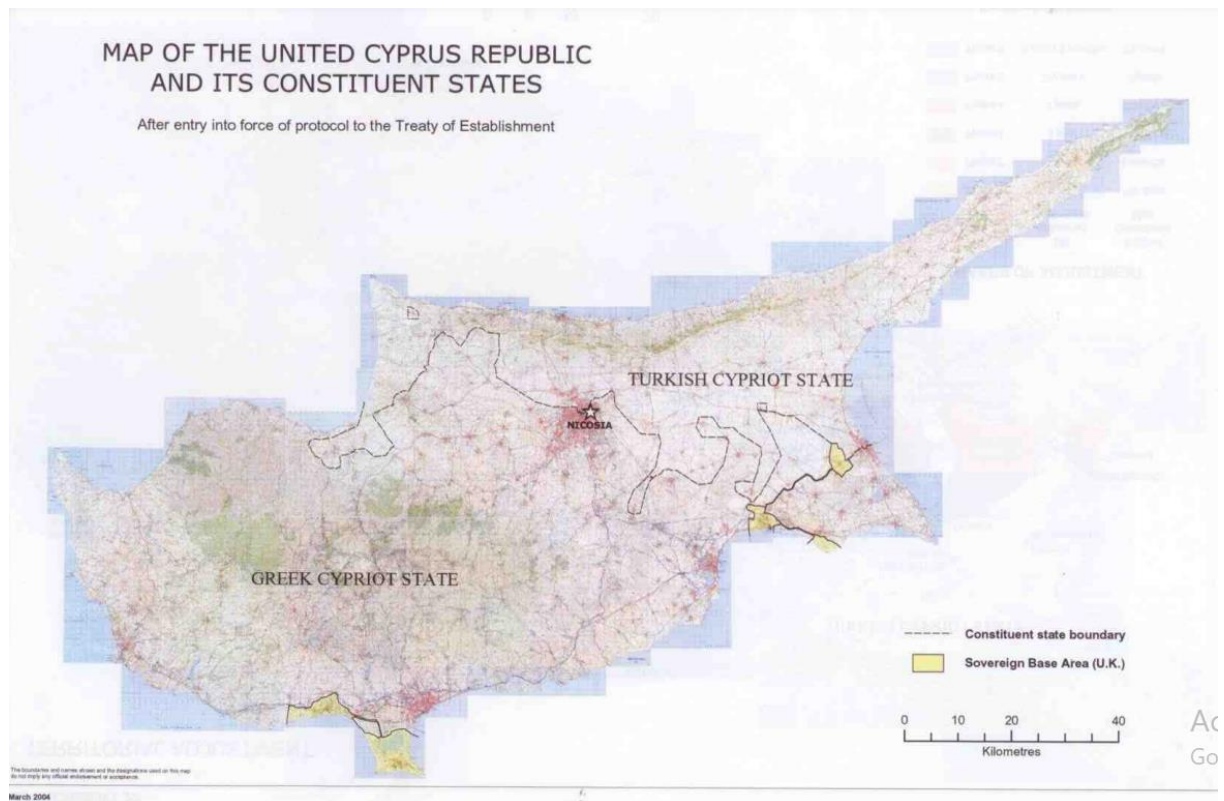
Η απόρριψη σε σύντομο διάστημα και χωρίς καμιά προσυνεννόηση με την Κυβέρνηση της Ελλάδας του Αγγλο-Αμερικανο-Καναδικού Σχεδίου από τον Πρόεδρο Κυπριανού το 1978. Θα μπορούσε το εν λόγω σχέδιο, τουλάχιστον, να αποτελέσει βάση παραγωγικής συζήτησης, αφού μεταξύ άλλων ήταν βασισμένο στις κατευθυντήριες οδηγίες Μακαρίου - Ντενκτάς, ενώ είχε την εγγύηση τριών ισχυρών ΝΑΤΟϊκών κρατών. Η ελληνοκυπριακή κοινότητα θα έπρεπε να αντιληφθεί έγκαιρα ότι, τα αδιέξοδα στην εξεύρεση λύσης θα επέφεραν κάθε φορά κόστος λόγω παγίωσης των τετελεσμένων της εισβολής και ακόμη ότι, η ενδεχόμενη λύση εκ των πραγμάτων θα απαιτούσε πικρούς συμβιβασμούς.

Κρίνεται ότι, η ενέργεια του Προέδρου Κυπριανού να απορρίψει το προσχέδιο λύσης De Cuellar το 1985 ήταν λανθασμένη, σε συνάρτηση βέβαια με την αιφνιδιαστική εκδήλωση πρόθεσης του Ντενκτάς να το υπογράψει άμεσα ως είχε. Απαιτείται συνεχής εγρήγορση και πιο λεπτοί χειρισμοί, προκειμένου η ελληνοκυπριακή πλευρά να μην έρχεται προ τερματικών

διλημμάτων παρόμοιας φύσης και στη συνέχεια να κατηγορείται για αδιαλλαξία ή ότι ευθύνεται για αδιέξοδα.

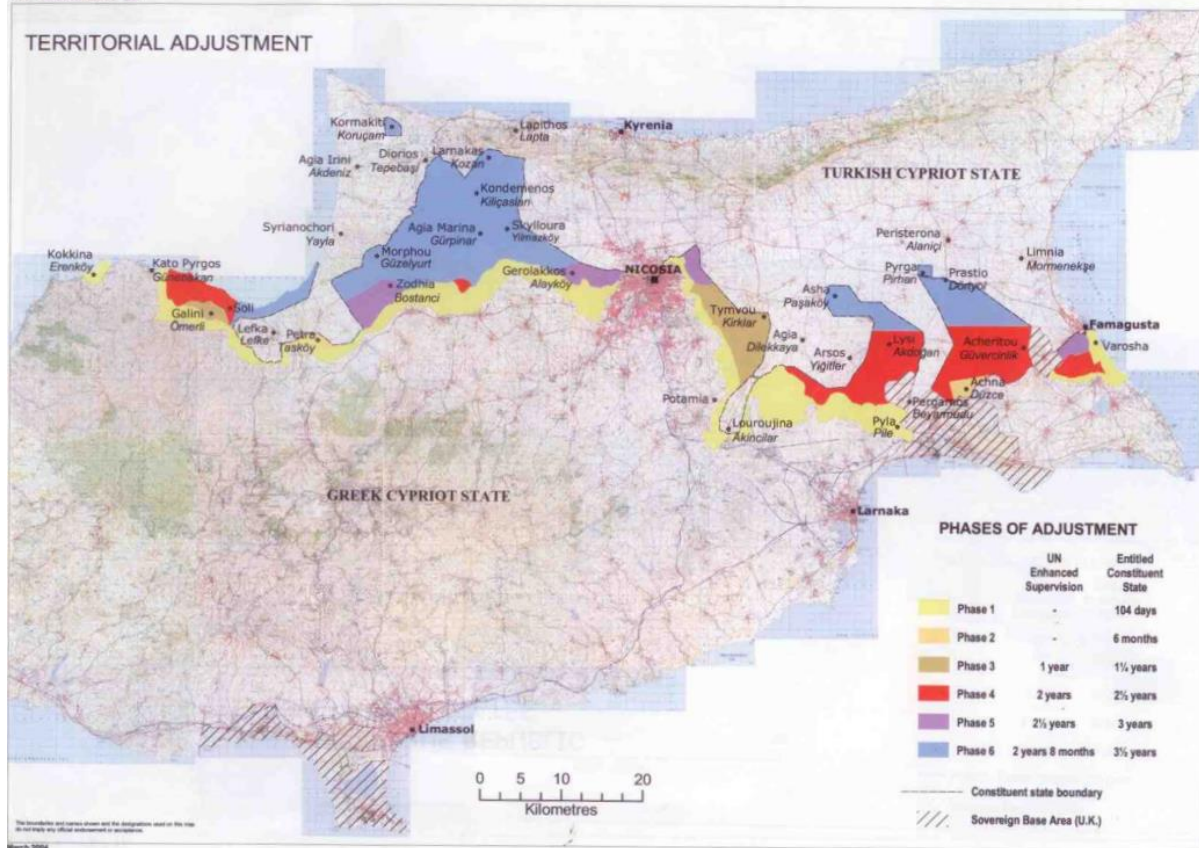
Η άνευ οποιουδήποτε ανταλλάγματος διαχρονική υποχωρητικότητα της ελληνοκυπριακής πλευράς, καταδεικνύει την ανυπαρξία στρατηγικού σχεδιασμού στο Κυπριακό με καταστροφικά αποτελέσματα. Αποτελεί οξύμωρο σχήμα η αποδοχή όρων επίλυσης οι οποίοι είχαν απορριφθεί στο παρελθόν, με αποτέλεσμα η Άγκυρα να επανέρχεται διαρκώς με νέες αξιώσεις και τη διεθνή κοινότητα με τη σειρά της να τις υιοθετεί προοδευτικά. Κατά συνέπεια, η προβληματική αυτή κατάσταση δημιουργεί περαιτέρω πιέσεις αποκλειστικά στους Ελληνοκυπρίους.

Κατάλογος Γραφικών Παραστάσεων/Εικόνων/Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 - Χάρτης της Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας

Πηγή: www.pio.gov.cy/assets/pdf/cyproblem/%20Ανάν%20-%20εδαφικές%20αναπροσαρμογές.pdf

Διάγραμμα 2 - Φάσεις Εδαφικής Προσαρμογής

Πηγή: www.pio.gov.cy/assets/pdf/cyproblem/%20Ανάν%20-%20εδαφικές%20αναπροσαρμογές.pdf

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Βασιλείου, Γ. 2007. *Πραγματισμός Vs Λαϊκισμός, Το Όραμα και το Έργο της Διακυβέρνησης 1988-1993, Τόμος Α΄, Αγώνας για την Επανένωση της Κύπρου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
2. Βενιζέλος, Κ. 2011. Το Κυπριακό και οι Ιδέες Γκάλι. Στο Π. Παπαπολυβίου (Επιμ.), *1960 - 2010, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας*. Κύπρος: Ο Φιλελεύθερος.
3. Βουλή των Ελλήνων - Βουλή των Αντιπροσώπων (2018), «Φάκελος Κύπρου», Αθήνα - Λευκωσία, Διαθέσιμο στο: https://www.parliament.cy/images/media/redirectfile/fakelos_kyprou_tomos1.pdf (Έγινε πρόσβαση: 03 Νοεμβρίου 2024).
4. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2005), Έναρξη των διαπραγματεύσεων με την Τουρκία - Πρόσθετο πρωτόκολλο στη συμφωνία σύνδεσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, μετά τη διεύρυνση. Στο *Πλήρη Πρακτικά των Συζητήσεων*, Διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2005-09-28_EL.html#creitem1 (Έγινε πρόσβαση: 11 Ιανουαρίου 2024).
5. Ιεροδιακόνου, Λ. 1970. *Το Κυπριακό Πρόβλημα: Πορεία προς τη Χρεωκοπία*. Αθήνα: Παπαζήσης.
6. Κλάψης, Α. (2004). «Το Κυπριακό ζήτημα, από την εγκαθίδρυση της βρετανικής διοίκησης (1878) έως σήμερα», *Εξωτερικά Θέματα*, Τεύχος 13, Απρίλιος 2004, σ. 84-94.
7. Κληρίδης, Γ. 1989. *Η Κατάθεσή μου*. Λευκωσία: Αλήθεια.
8. Κουφουδάκης, Β. 2008. *Κύπρος: Ένα Σύγχρονο Πρόβλημα σε Ιστορική Προοπτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

9. Κουφουδάκης Β., Μιλτιάδους Μ. (2023). *Το Κυπριακό Πρόβλημα*. Ηλεκτρονική Έκδοση: Κυπριακή Δημοκρατία, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Διαθέσιμο στο: https://publications.gov.cy/assets/user/publications/2023/2023_156/THE%20CYPRUS%20QUESTION%20GREEK%202023_08AUG_FINAL_web.pdf (Εγινε πρόσβαση: 15 Ιανουαρίου 2025).
10. Κρανιδιώτης, Γ. 1984. *Το Κυπριακό Πρόβλημα, 1960-1974*. Αθήνα: Θεμέλιο.
11. Κρανιδιώτης, Ν. 1981. *Δύσκολα Χρόνια Κύπρος 1950-1960*. Αθήνα: Εστία.
12. Κρανιδιώτης, Ν. 1987. *Οι Διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Χάρντιγκ, 1955-1956*. Αθήνα: Ολκός.
13. Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. 2004. *Σχέδιο Ανάν V (31 Μαρτίου 2004)*, Διαθέσιμο στο: [https://www.pio.gov.cy/%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BD-v-\(31-%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%AF%CE%BF%CF%85-2004\).html](https://www.pio.gov.cy/%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BD-v-(31-%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%AF%CE%BF%CF%85-2004).html) (Εγινε πρόσβαση: 02 Ιανουαρίου 2025).
14. Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. 2012. *Η Κύπρος με Μια Ματιά*, Διαθέσιμο στο: [http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/A47C81BE38580589C1257AE700414BA3/\\$file/Cyprus%20at%20a%20Glance%20gr%20\(2012\).pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/A47C81BE38580589C1257AE700414BA3/$file/Cyprus%20at%20a%20Glance%20gr%20(2012).pdf) (Εγινε πρόσβαση: 03 Ιανουαρίου 2025).
15. Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. 2024. *Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου 10 Σημείων (19 Μαΐου 1979)*, Διαθέσιμο στο: [https://www.pio.gov.cy/%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%AF-%CE%B1-\(31-%CE%B9%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-1997\).html](https://www.pio.gov.cy/%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%AF-%CE%B1-(31-%CE%B9%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-1997).html) (Εγινε πρόσβαση: 10 Δεκεμβρίου 2024).

16. Κυπριακή Δημοκρατία, Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. 2025. *Συμφωνία Παπαδόπουλου - Ταλάτ (8 Ιουλίου 2006)*. 2025, Διαθέσιμο στο:
<https://www.pio.gov.cy/%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1-8-%CE%B9%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-2006.html> (Εγινε πρόσβαση: 11 Ιανουαρίου 2025).
17. Λάμπρου, Κ. 2008. *Ιστορία του Κυπριακού, Τα Χρόνια Μετά την Ανεξαρτησία, 1960-2008*. Αθήνα: Πάργα.
18. Λιάκουρας, Π. 2007. *Το Κυπριακό - Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
19. Λιάκουρας, Π. 2013. Η αυτοδιάθεση και το Κυπριακό στη Δεκαετία του 1950. Στο Π. Παπαπολυβίου, Α. Συρίγος, Ε. Χατζηβασιλείου (Επιμ.), *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας Θέση στον Κόσμο*. Αθήνα: Πατάκη.
20. Λιάκουρας, Π. 2019. Κυπριακό: Από το δημοψήφισμα του 1950, στο ευάλωτο συναινετικό κράτος και, εν τέλει, στη μετ' εμποδίων αναζήτηση της ομοσπονδιακής λύσης. Στο Α. Κλάψης (Επιμ.), *Ειδικά Θέματα Διπλωματίας & Διεθνούς Οργάνωσης*. Αθήνα: Παπαζήση.
21. Παπαδόπουλος, Τ. Απόσπασμα από το «Διάγγελμα του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας», 07 Απριλίου 2004, Διαθέσιμο στο:
https://www.youtube.com/watch?v=96x2Y6byExM&ab_channel=%CE%86%CE%BC%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%93%CE%B5%CF%89%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE
(Εγινε πρόσβαση: 03 Ιανουαρίου 2025).
22. Πολυβίου, Π. 2022. Δηλώσεις Πόλυ Πολυβίου στην εφημερίδα Πολίτης: «Αν και στο Μον Πελεράν επιτεύχθηκε ένα μικρό θαύμα, φύγαμε - Χάσαμε δυο μεγάλες ευκαιρίες να

λύσουμε το Κυπριακό», 29 Ιουλίου 2022, Διαθέσιμο στο: <https://politis.com.cy/politis-news/503975/polys-polybioy-an-kai-sto-mon-peleran-epitefchthike-ena-mikro-thavma-fygme-chasame-dyo-megles-efkairies-na-lysoyme-to-kypriako-ichitiko> (Έγινε πρόσβαση: 15 Ιανουαρίου 2025).

23. Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, 60^η Συνεδρίαση, 25 Φεβρουαρίου 1959.

24. Ράλλης, Γ. 1983. *Ωρες Ευθύνης*. Αθήνα: Ευρωεκδοτική.

25. Συρίγος, Α. 2005. *Σχέδιο Ανάν, Οι Κληρονομίες του Παρελθόντος και οι Προοπτικές του Μέλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

26. Τερλεξής, Π. 1971. *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού, Ανατομία Ενός Λάθους*. Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα.

27. Τζερμιάς, Π. 2004. *«Γλυκείας Χώρας» Ιστορία, Η Κύπρος από την Αρχαιότητα ως την Ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

28. Χατζηαντωνίου, Κ. 2007. *Κύπρος 1954-1974, Από το Έπος στην Τραγωδία*. Αθήνα: Ιωλκός.

29. Χατζηβασιλείου, Ε. 1998. *Το Κυπριακό Ζήτημα, 1878-1960, Η Συνταγματική Πτυχή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

30. Χατζηβασιλείου, Ε. 2010. Ο ανορθόδοξος πόλεμος ως μοχλός πολιτικής στην Ελληνική Ιστορία. Στο Ι. Στεφανίδης, Β. Γούναρης, Σ. Καλύβας (Επιμ.), *Ανορθόδοξοι Πόλεμοι: Μακεδονία, Εμφύλιος, Κύπρος*. Αθήνα: Πατάκη.

31. Χατζηβασιλείου, Ε. 2011. Οι Ελληνικές Κυβερνήσεις και το Κυπριακό, 1990-1999. Στο Π. Παπαπολυβίου (Επιμ.), *1960 - 2010, Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας*. Κύπρος: Ο Φιλελεύθερος.

32. Χατζηδημητρίου, Τ. 2018. *Κύπρος 1950-1959, Το Τέλος του Αλυτρωτισμού*. Αθήνα: Παπαζήση ΑΕΒΕ.
33. Χριστοδουλίδης, Ν. 2021. *Οι Γεωπολιτικές Πραγματικότητες στα Σχέδια Λύσης του Κυπριακού (1948-1978)*. Αθήνα: Σιδέρης.

Ξένη Βιβλιογραφία

1. Callaghan, J. 1987. *Time and Chance*. Great Britain: Collins.
2. Cyprus Deputation to London, 1919, *Memorandum on the Island of Cyprus*. London: The Hesperia Press.
3. Downer, A. 2013. "Converges - 2008-2012", non-Paper, Available at: <https://media.philenews.com/PDF/downers.pdf> (Accessed: 13 January 2025).
4. Foreign Office (1920), "Cyprus". London: H.M. Stationery Office, Available at: <https://tile.loc.gov/storage-services/service/gdc/gdclccn/a2/20/00/92/4/a22000924/a22000924.pdf> (Accessed: 02 November 2024).
5. Eden, A. 1960. *The Memoirs of Anthony Eden: Full Circle*. Cambridge: The Riverside Press.
6. Evaghorou, E. (2023). "Turkey's Policy on the Cyprus Question: Strategic Goals and Negotiating Positions towards a Solution of the Cyprus Problem", *Cyprus Review*, Vol. 35, No. 2, pp. 113-139, Available at: https://www.academia.edu/122286868/Evaghorou_Turkey_s_Policy_on_the_Cyprus_Question_Strategic_Goals_and_Negotiating_Positions_towards_a_Solution_of_the_Cyprus_Problem (Accessed: 08 January 2025).

7. Foot, H. 1964. *A Start in Freedom*. New York: Harper & Row, Available at: <https://archive.org> (Accessed: 23 November 2024).
8. Fouskas A. (2001). “Reflections on the Cyprus Issue and the Turkish Invasions of 1974”, *Mediterranean Quarterly* - July 2001, 12 (3), pp. 98-127, Available at: doi: [10.1215/10474552-12-3-98](https://doi.org/10.1215/10474552-12-3-98) (Accessed: 02 November 2024).
9. Foreign Office 371/2273, Registry 152129: Grey to Elliot, 16th October 1915, Confidential, Telegraphic, No. 902, leaf 65.
10. G8. 20 June 1999. *G8 Statement on Regional Issues*. Koln, Germany, Available at: <https://g7g20-documents.org/database/document/1999-g7-germany-leaders-leaders-language-g8-statement-on-regional-issues> (Accessed: 27 December 2024).
11. Great Britain. 1955. *The Tripartite Conference on the Eastern Mediterranean and Cyprus*. London: HMSO.
12. Great Britain. 1956. *Cyprus: Correspondence Exchanged Between the Governor and Makarios*. London: HMSO.
13. Great Britain. 1961. *Cyprus, Report for the year 1959*. London: HMSO, Available at: <https://archive.org/details/colonial-report-cyprus-1958/page/3/mode/1up> (Accessed: 24 November 2024).
14. Hannay, D. 2005. *Cyprus: The Search For A Solution*. London: I.B. Tauris & Co. Ltd.
15. Hatzivassiliou, E. 1997. *Britain and the International Status of Cyprus, 1955-1959*. Minneapolis: University of Minnesota.

16. Ioannides, C. 2001. *Realpolitik in the Eastern Mediterranean, From Kissinger and the Cyprus Crisis to Carter and the Lifting of the Turkish Arms Embargo*. New York: Pella Pub Co.
17. Ioannou, G. 2017. The Cyprus Negotiations: What Went Wrong?, Available at: <https://theglobalobservatory.org/2017/07/cyprus-peace-process-greece-turkey/> (Accessed: 13 January 2025).
18. Miller, A. 1927. *The Ottoman Empire and Its Successors*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Nicolet, C. 2001. *United States Policy Towards Cyprus, 1954-1974: Removing the Greek-Turkish Bone of Contention*. Mannheim: Bibliopolis.
20. Security Council Report, 1287 (XIII). Question of Cyprus, Available at: [https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%201287%20\(XIII\).pdf](https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%201287%20(XIII).pdf) (Accessed: 16 November 2024).
21. Stefanidis, I. 1999. *Isle of Discord*. New York: New York University Press.
22. The English-American-Canadian Plan For Cyprus, 1978. *Framework For a Cyprus Settlement*, Available at: <https://archive.org/details/1978-u/mode/1up> (Accessed: 08 December 2024).
23. United Nations. 1975. *Security Council Resolution 367 (1975) of 12 March 1975*, Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/93485?ln=en&v=pdf#files> (Accessed: 06 December 2024).
24. United Nations Security Council. 1980. *Report of the Secretary-General A/35/385-S/14100 of 11 August 1980*, Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/15374?v=pdf&ln=en> (Accessed 13 December 2024).

25. United Nations Security Council. 1986. *Report by the Secretary General on the United Nations Operation in Cyprus*, Available at: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S18102%20ADD%201.pdf> (Accessed 16 December 2024).
26. United Nations. 1990. Security Council *Resolution 649 (1990) of 12 March 1990*, Available at: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES%20649.pdf> (Accessed 23 December 2024).
27. United Nations. 1991. Security Council *Resolution 716 (1991) of 11 October 1991*, Available at: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES%20716.pdf> (Accessed 23 December 2024).
28. United Nations Security Council. 1992. *Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus S/24472 of 21 August 1992*, Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/149409?ln=en&v=pdf#files> (Accessed: 23 December 2024).
29. United Nations. 1992. Security Council *Resolution 789 (1992) of 25 November 1992*, Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/154294?ln=en&v=pdf#files> (Accessed: 24 December 2024).
30. United Nations Security Council. 2004. *Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus S/2004/437 of 28 May 2004*, Available at: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S2004437.pdf> (Accessed: 31 December 2024).
31. United Nations. 2014. *11 February 2014 Joint Declaration on Cyprus*, Available at: <https://uncyprustalks.unmissions.org/11-february-2014-joint-declaration-cyprus> (Accessed: 15 January 2025).

32. United Nations Security Council. 2017. *Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus S/2017/814 of 28 September 2017*, Available at: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n17/303/06/pdf/n1730306.pdf> (Accessed: 15 January 2025).
33. United Nations Secretary-General. 2021. *Secretary-General's Press Conference following the informal 5+1 meeting on Cyprus of 29 April 2021*, Available at: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2021-04-29/secretary-generals-press-conference-following-the-informal-51-meeting-cyprus> (Accessed: 15 January 2025).
34. U.S. Department of State. 2018. *Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Volume XXIV, Soviet Union, Eastern Mediterranean, no.140-141*. Washington: United States Government Printing Office, Available at: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v24> (Accessed: 16 November 2024).